

**T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ÇERÇEVESİNDE
İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUĞU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aylin MARMARA

**Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset**

Tez Danışmanı : Doç.Dr.Ali SEYYAR

EYLÜL 2006

**T.C
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA ÇERÇEVESİNDE
İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUĞU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aylin MARMARA

**Enstitü Anabilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Enstitü Bilim Dalı : Çalışma Ekonomisi ve Sosyal Siyaset**

Bu tez 21/09/2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç.Dr.Ali SEYYAR Yrd.Doç.Osman SARI Yrd.Doç. Rana ÖZEN KUTANİS

Jüri Başkanı

Jüri Üyesi

Jüri Üyesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel olarak ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel esere uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Aylin MARMARA

21.09.2006

ÖNSÖZ

“Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu” konusu günümüz işletmelerinin, üretim faaliyetlerini gerçekleştirirken sadece işletme karı için değil, toplumun genel çıkarlarını da düşünerek gerçekleştirilmesi gerektiği bağlamında üzerinde durulmaya değer bulunmuştur. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Doç.Dr.Ali SEYYAR’a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca, bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme de şükranlarımı sunarım. Yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma da minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

Aylin MARMARA

21.09.2006

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vi
TABLO LİSTESİ	vii
ÖZET	ix
SUMMARY	x

GİRİŞ	1
--------------------	----------

BÖLÜM 1: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN KAVRAMSAL BOYUTU VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı	8
1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Tarihçesi	9
1.2.1. BM “İnsan Çevresi” Konferansı Kapsamında Sürdürülebilir Kalkınma	9
1.2.1.1. Stockholm Konferansı	10
1.2.2. Ortak Geleceğimiz Raporu ve Sürdürülebilir Kalkınma	10
1.2.3. Gündem 21 ve Sürdürülebilir Kalkınma	12
1.2.3.1. Sosyal ve Ekonomik Boyutları.....	13
1.2.3.2. Çevre Koruma ve Kaynak Kullanımı Boyutu	19
1.2.3.3. Temel Grupların Rollerinin Geliştirilmesi.....	20
1.2.3.4. Uygulama Araçları	24
1.2.4. Yerel Gündem 21 ve Sürdürülebilir Kalkınma.....	25
1.2.5. Birleşmiş Milletler “Yeryüzü Zirvesi” Çerçevesinde Sürdürülebilir Kalkınma.....	26
1.2.6. BM Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı.....	27
1.2.7. Milenyum(Binyıl Zirvesi)-Binyıl Kalkınma Hedefleri-İnsani Gelişme Raporu	33
1.2.8. Johannesburg Zirvesi’ndeki Sürdürülebilir Kalkınma İle İlgili Gelişmeler... ..	34
1.3. Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı ve Uygulama Alanları.....	35
1.3.1. Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihi Gelişimi.....	35
1.3.2. Yerel Gündem 21 Türkiye	37
1.3.3. UÇEP (Ulusal Çevre Eylem Planı) ve Uyum Süreci	39

1.3.4. Kanuni Yansımaları.....	40
1.3.4.1. Anayasa.....	40
1.3.4.2. Çevre Kanunu.....	40

BÖLÜM 2 : İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUĞU

2.1. İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu Kavramı	43
2.1.1. İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu Kavramının Tarihi Gelişimi	45
2.1.2. İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu Raporu	48
2.1.3. İşletmelerin Sosyal Sorumluluklarının Yerine Getirilmesinde Yöneticinin Rolü	49
2.1.4. Sosyal Sorumlu İşletmelerin Benimseyeceği Yönetim Modeli.....	50
2.2. İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Teorileri	51
2.2.1. Klasik Görüş	51
2.2.2. Sosyo-Ekonomik Görüş.....	52
2.2.3. İşverenlerin Görüşleri.....	53
2.3. İşletmenin Sosyal Sorumluluk Alanları	55
2.3.1. Hisse Sahipleri Ya da Sermayedarlar	56
2.3.2. İşgörenler	56
2.3.3. Müşteriler.....	57
2.3.4. Toplum.....	58
2.3.5. Uluslararası Toplum	59
2.3.6. Çevre.....	61
2.3.7. Ekonomi.....	62
2.4. İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Düzeyleri.....	63
2.4.1. Ekonomik Sorumluluk.....	63
2.4.2. Yasal Sorumluluk	64
2.4.3. Etik Sorumluluk	65
2.5. İşletmelerin Sosyal Sorumluluklarına İlişkin Projelerinden Örnekler66	
2.5.1. Dünya'dan Örnekler	66
2.5.2. Türkiye'den Örnekler	68

BÖLÜM 3 : İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUKLARI KAPSAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA KATKILARI

3.1. Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde İşletmelerin Sosyal Sorumluluğunun Uluslar arası Boyutu.....	72
3.1.1. BM Küresel İlkeler Sözleşmesi.....	72
3.1.2. ILO'nun Çokuluslu Şirketler ve Sosyal Politika ile İlgili Üçlü Bildirgesi.....	75
3.1.3. Çokuluslu Şirketler İçin OECD Raporu	76
3.2. Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının İşletmelerde Uygulanması	79
3.2.1. Çevre İle İlgili Sürdürülebilir Kalkınma İlkeleri	81
3.2.1.1. CERES (Çevreye Karşı Sorumlu Gruplar Topluluğu) Prensipleri.....	82
3.2.1.2. Uluslararası Ticaret Odası'nın (ICC) Geliştirdiği İş Prensipleri.....	83
3.2.1.3. Çevresel Sürdürülebilirlik İndeksi.....	85
3.2.2. Sürdürülebilir Kalkınma İlkeleri Doğrultusunda İzlenebilecek Çevre Politikaları.....	86
3.2.3. Çevreye Duyarlı Yönetimi.....	89
3.2.4. Çevre Yönetim Sistemi.....	90
3.2.4.1. ISO 14001 Çevre Yönetim Standardı.....	92
3.2.4.2. Çevresel Etki Değerlemesi.....	93
3.3. Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu Çerçevesinde Uygulanması	93
3.3.1. Türkiye'ye Yönelik Bin yıl Kalkınma Hedefleri	93
3.3.1.1. Aşırı Yoksulluk ve Açlığın Ortadan Kaldırılması.....	94
3.3.1.2. Küresel İlköğretimin Sağlanması	94
3.3.1.3. Kadın-Erkek Eşitliğinin Sağlanması ve Kadınların Güçlendirilmesi.....	95
3.3.1.4. Çocuk Ölümünün Azaltılması	96
3.3.1.5. Hamile Kadın Sağlığı	96
3.3.1.6. HIV/AIDS, Sıtma ve Diğer Salgın Hastalıklarla Mücadele	97
3.3.1.7. Sürdürülebilir Çevrenin Sağlanması.....	97
3.3.1.8. Kalkınma İçin Global İşbirliği Yapılması	99
3.3.2. Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma Projesinin Örgütlü Yapıya Dönüşmesi	101
3.3.2.1. Dünya Sürdürülebilir İş Konseyi.....	101

3.3.2.2. Sürdürülebilir Kalkınma Projesinin İş Ortakları	102
3.3.2.3. İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği.....	106
3.3.3. Doğal Hayatı Koruma Vakfı.....	110
3.3.4. Türkiye’de Küresel İlkeler Sözleşmesini İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği’nden Bağımsız Olarak İmzalayan Şirketler	112
3.3.5. Şirketlerin Uyguladığı Projelerden Örnekler.....	114
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	120
KAYNAKLAR.....	128
ÖZGEÇMİŞ.....	134

KISALTMALAR

- DPT** : Devlet Planlama Teşkilatı
- OECD** : (Organisation for Economic Co-operation and Development) Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
- TÇV** : Türkiye Çevre Vakfı
- TÜV** : (Technischer Überwachungs-Verein) Teknik Denetim Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : Geleneksel Yönetim – Çevreye Duyarlı Yönetim Karşılaştırması	90
---	----

SAÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: “Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu	
Tezin Yazarı: Aylin Marmara	Danışman: Doç.Dr. Ali SEYYAR
Kabul Tarihi: 21.09.2006	Sayfa Sayısı: VII(ön kısım)+128(tez)
Anabilimdalı: Çalışma Eko.End.İliş. Bilimdalı: Çalışma Eko.Sosyal Siyaset	
<p>Sürdürülebilir Kalkınma kavramı yeni bir olgudur. Bu yaklaşım İkinci Dünya Savaşı’ndan günümüze kadar hakim olan ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, işsizliğin önlenmesi ve enflasyonun kontrol altına alınması refah ölçütlerini doğal çevre, sosyal ve beşeri kaynaklar ile değiştirmektedir.</p> <p>Bu çalışmanın araştırma problemi, sürdürülebilir kalkınma kavramına uluslararası söylemlerde verilen önemin uygulamada ne ölçüde gerçekleştirildiği olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda bu çalışmanın amaçlarını şu şekilde ifade etmek mümkündür:</p> <p>a) Sürdürülebilir kalkınma kavramı uluslararası platformda nasıl yer almıştır? Günümüze kadar uygulanan ekonomi politikaları yetersiz mi görülmüştür? Sürdürülebilir kalkınma kavramına neden ihtiyaç duyulmuştur?</p> <p>b) Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı çerçevesinde işletmeler ne ölçüde sosyal sorumluluk üstlenmektedirler?</p> <p>Bu sorulara cevap aranırken, sürdürülebilir kalkınma kavramının tanımı, tarihçesi, uluslararası platformdaki yeri “araştırma yöntemi” olarak incelenmiştir. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı çerçevesinde işletmelerin ne ölçüde sosyal sorumluluk üstlendikleri ve Dünyadan ve Türkiye’den örnekler verilerek “örnek olay” olarak incelenmiştir.</p> <p>Bu çerçevede yapılan çalışma sonucunda, sürdürülebilir kalkınma kavramının 3 temel boyutu olan sosyal, ekonomik ve çevresel boyutu işletmelerin sosyal hedefleri arasında yer alması görüşüne ulaşılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu, Çevre, İnsan	

Sakarya University Insitute of Social Abstract of Master's

Title of the Thesis : Social Responsibilities of Enterprizes of the Sustainable Development	
Author : Aylin Marmara	Supervisor : Assoc. Prof. Ali SEYYAR
Date : 21.09.2006	Nu.of pages : VII(pre text)+128(main body)
Department : Work Eco.and Ind.	Subfield : Work Eco.and Social Policy
<p>The concept of Sustainable Development is a new fact. This approach changes the prosperity criterias which are dominated from the II. World War like hastening the economical development, preventing idleness and controlling inflation with natural environment, social and human resources.</p> <p>Research problem of this study can be declared is given importance to the concept of sustainable development how realize practically. In this context, it is possible to express the aims of this study as below:</p> <ul style="list-style-type: none">a) How did the concept of sustainable development take place in the international platform were the executed economical policies until today considered isufficient? Why the concept of sustainable development is needed?b) How much social responsibility take the enterprizes within the terms of sustainable development? <p>By the time searching answers to this questions the definition, short history and the place in international platform of the concept of sustainable development is examined as research method. Further more, how much social responsibility take the enterprizes within the terms of sustainable development is examined with case studies from Turkey and the world.</p> <p>As a result of this study, attained vision is that the 3 main dimensions of the concept sustainable development-social, economical and the enviromental dimensions is needed tu take place within the social targets of enterprizes.</p>	
Key Words: Suistainable Development, Social Responsibilities of Enterprizes, Enviroment Human.	

GİRİŞ

Tarih boyunca insanların doğal kaynakların sınırsız olarak bulunabileceğini düşünmeleri, uzun yıllar çevre sorunlarını görmezlikten gelmelerine neden olmuştur. İnsanların bu tüketim alışkanlığı, doğa ve ekonomi arasındaki dengeyi doğanın aleyhine bozmuş, doğal çevrenin tahribatının yanı sıra açlık ve fakirlik hızla ilerlemiştir. Ekonomik büyüme ve kalkınma kaygısı, yerel ve merkezi yönetimlerin politikalarında önceliği sadece geliştirmekte olan ülkelerde değil, sanayileşmiş ülkelerde de üretime vermesi çevre bilincinin oluşmasını engellemiştir. Ekonomik politikaların gündemi; ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, işsizliğin önlenmesi veya enflasyonun kontrol altına alınmasıydı. Daha sonra bu politikaların doğal çevre üzerinde yaptığı tahribat gözlenmiş, gelecek nesillerin yararlanabileceği doğal çevre ve imkanların azalabileceği mesajları alınmaya başlanmıştır.

Bu çalışmanın konusu, doğadaki kaynakların korunarak, insan yaşamının kalitesinin artırılması ve işletmelerin bu bağlamda sosyal sorumluluk üstlenmeleri gerektiği esasına dayanır.

Sürdürülebilir kalkınma; herkesin temel gereksinimlerini karşılayabilmeyi ve kaynakların kullanımı, yatırımların yönlendirilmesi ve kurumsal değişiklikler yaşanırken insanlığın ihtiyaçlarının dikkate alınmasını amaçlayan bir değişim sürecidir. Ortak Geleceğimiz isimli raporda sürdürülebilir kalkınma kavramı, bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da gereksinimlerini karşılayabilme olanaklarını ellerinden almadan kalkınmayı gerçekleştirme olarak tanımlanmaktadır.

Kalkınmanın sürekliliğinin, kaynakların da sürekliliğine bağlı olmasından hareketle, günümüzde; "Bugünün ihtiyaçları karşılanırken gelecek kuşakların da kendi ihtiyaçlarını karşılama gücünden ödün vermeden ilerleme" şeklinde özetlenebilecek olan Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı, çevre ve büyüme ilişkilerinde bir ölçüt olarak kabul edilmeye başlanmıştır.

Sürdürülebilir kalkınmanın ana prensiplerini şu başlıklar altında özetlemek mümkündür:

Doğal Çevre : Doğanın taşıma kapasitesi, kaynakları kullanmamızda ve yaptığımız pek çok faaliyetimize kısıtlama getirmemizi gerektirmektedir. Aksi halde geriye, bizden sonraki nesillere yaşayabilecekleri bir dünya bırakamayız.

Gelecek : Kendi ihtiyaçlarımızı karşılarken, gelecek kuşaklara onların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir dünya bırakmak zorunda olduğumuzu unutmamamız gerekmektedir.

Hayat Kalitesi : İnsan refahının sadece maddesel değil, aynı zamanda sosyal ve ahlaki boyutlara da bağlı olduğunun unutulmaması gerekmektedir.

İnsan Hakları : Refah, fırsatlar ve sorumluluklar ülkeler arasında ve aynı ülkedeki farklı sosyal gruplar arasında adil şekilde paylaşılmalıdır. Fakir ve bazı kısıtlamalarla karşı karşıya olanların ihtiyaçları ve hakları mutlaka göz önüne alınmalıdır.

Tedbir Alınması : Eğer, herhangi bir faaliyetimizin ve gelişimin çevresel etkilerinden emin değilsek daha çok tedbir almamız gerekmektedir.

Tezin içeriğini kısaca şu şekilde özetleyebiliriz:

Sürdürülebilir Kalkınma anlayışı, ilk olarak 1972 yılında Stokholm'de yapılan Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevresi Konferansı'nda ele alınmış, kaynakları tahrip etmeyen, çevreyi ön plana çıkararak kalkınmayı hedefleyen bir anlayış olarak gündeme gelmiştir.1984 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayınlanan bildiri de tüm ulusların sürdürülebilir kalkınmayı amaçları arasına almaları ve benimsemelerinin gerektiği belirtilmiştir. 1992'de Rio,1997'de Rio+5 ve 2002 Johannesburg Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi sonunda alınan kararlar doğrultusunda kalkınma kavramı ön plana çıkmış ve işletmelerin de bu anlayışı

benimsemeleri ve uygulamaları gerektiği üzerinde durulmuştur. Küresel boyuttaki çevre sorunlarının ancak küresel mücadele ile çözümlenebileceği gerçeğinden hareketle 1992 yılında gerçekleştirilen Rio Zirvesi, çevrenin yanı sıra sosyal boyutu da içeren daha kapsamlı bir sürdürülebilir kalkınma kavramına öncülük etmiş, hem de genel çevresel politika amaçlarının somut eyleme dönüşmesini sağlayacak ulusal yönetimlerin sivil toplum örgütleri ile yeni iletişim yolları üretmesine zemin hazırlayarak mevcut sorunlar hakkında “ kamu bilincinin” oluşmasını sağlamıştır.

Gündem 21 ise, Rio Zirvesi'nin somut bir ürünü olarak, sürdürülebilirlik olgusunun içeriğini ve bağlarını zenginleştirmiştir. Özellikle Gündem 21'in faaliyetlerine yön veren ana temalardan olan “ yaşam kalitesi” kavramı çevre-insan ilişkisinin bütüncüllüğünü vurgulamakla kalmamış, dahası çevre ve kalkınma arasındaki bağı sürdürülebilirliğin merkezine oturtmuştur. Böylelikle insan ve çevreyi bağımsız gören, birini diğeri için alternatifini şeklinde değerlendirme eğilimine son vermiştir. Küresel ortaklık ve çevresel değerlerin içine yerleştirilen insan olgusunun, Rio Zirvesi'nden 8 yıl sonra çıkarılan 2000-2001 Dünya Bankası Raporu'nda “fakirlik” bağlamında ele alınması, insani sorunların yerel, ulusal ve küresel düzeyde çözümlenmesi gereksinimini bir kez daha açıkça ön plana çıkarmıştır (WB, 2000). Yaşam kalitesinin artırılmasının bir uzantısı olan fakirlikle mücadele küresel ortak değerler arasına girmeyi başararak, arkasına küresel destek alabilmiştir.

Ancak Rio Zirvesi'nin sürdürülebilir kalkınma konusunda sağladığı temel katkı değer, söylem ve kuramların pratik ve politikaya aktarılması eğiliminin gelişmesi yönünde olmuştur. Söz konusu zirve teknik, bilimsel veya sivil inisiyatiflerin değil, bizzat sürdürülebilir kalkınmanın en temel aktörü olan ulusal hükümetlerin çevre sorunlarının önemi ekseninde uzlaşması üzerine kurulduğundan, sürdürülebilir kalkınmayı yönlendirecek ve yönetecek ulusal ve küresel aktörler küresel çevre meseleleri üzerinde çözüm üretme ve işbirliği yapma fırsatını yakalamıştır. Bu fırsatın eyleme dönüşmesi, çevre konusundaki sorunlarla daha önce karşılaşarak çözüme yönelik amaç, politika ve araç geliştiren sanayileşmiş ülkelerin başta Birleşmiş Milletler ve Dünya Bankası olmak üzere uluslararası etkinliği olan kuruluşların teknik ve finansal desteği ile olanaklı olmuştur. Kuşkusuz finansal destek ile ulus ve küresel

aktörlerin konu hakkındaki uzlaşması sürdürülebilir kalkınma politikasının uygulanmasında kilit bir role sahip olsa da, politikaların etkin olabilmesi amaca yönelik araçların geliştirilmesine ve bu araçlar arasındaki uyuma büyük oranda bağlı olduğu söylenebilir.

Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olarak öncelikle bu kavramın tanımı yapılmış, yapılan konferanslardan yola çıkılarak sürdürülebilir kalkınma ilkeleri açıklanmış ve işletmelerin bu anlayışı başarıyla uygulayabilmeleri için hangi faaliyetlerde bulunmaları gerektiği belirtilmiştir.

Türkiye hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, çevre bilincinin geliştirilmesine önem vermektedir. Bu çerçevede Türkiye, uluslararası mevzuat çalışmalarını yakından takip etmiş ve uyum göstermek için çalışmalarını sürdürmüştür. Ayrıca Türkiye’de ilgili kuruluşların katılımıyla Gündem 21’in uygulanması amacıyla bir dizi toplantı düzenlenmiş ve Yerel Gündem 21’ler oluşturulmuştur. Çevre bilinç ve duyarlılığının geliştirilmesi ve sürdürülebilir nitelikte bir ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmenin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmıştır. Mevcut Çevre Kanunu’nun eksiklikleri ve cezaların caydırıcı olmaması sebebiyle Çevre Kanunu’nda değişiklik yapılması yoluna gidilmiştir.

Bu çalışmada, işletmelerin sosyal sorumluluğu kavramı ayrı bir bölüm olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, işletmeler faaliyetlerini gerçekleştirirken kar sağlamanın yanısıra toplumsal fayda sağlamak ve süreklilik sağlamak amacını taşımaktadırlar ve plan ve projelerini bu çerçevede gerçekleştirmektedirler. Bu bağlamda işletmeler hisse sahipleri, işgörenler, toplum, çevre, müşteriler, ekonomi gruplarına karşı sorumludurlar. Ayrıca işletmeler sosyal sorumluluklarını yerine getirirken işletme yöneticisi önemli role sahiptir. Günümüz işletme yöneticileri Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı İlkelerini takip edebilen ve bu çerçevede yönetim modeli benimseyen bir görünüm kazanmaktadır.

Sürdürülebilir Kalkınma ile ilgili olarak işletmelerin sosyal sorumlulukları konusunda bilgilenebilecekleri uluslararası alanda kabul görmüş sözleşme ve bildirgelere yer

verilmektedir. Bunlardan en önemlisi Küresel İlkeler Sözleşmesidir. Önemle üzerinde durulan konular; İnsan Hakları, İnsan Emeğinin Standartları ve Çevre Koruma konusunda daha etkileyici ve destekleyici olacak değerlerdir. İkincisi, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika ile İlgili Üçlü Bildirgesi'dir. Bu bildirmede yer alan ilkeler çok uluslu şirketlere, hükümetlere, işçi ve işveren kuruluşlarına; istihdam, eğitim, çalışma ve yaşam koşulları ve işçi-işveren ilişkileri gibi alanlarda yol göstermektedir. OECD'nin yayınladığı Uluslararası Yatırımlar ve Çok Uluslu İşletmeler Bildirgesi ise sürdürülebilir bir kalkınmaya çok uluslu işletmelerin katkısını arttırmayı amaçlamaktadır. İşletmelerin sürdürülebilir kalkınma anlayışını benimseyebilmeleri için ve sosyal sorumluluklarını bu bağlamda gerçekleştirebilmeleri için işletmeler bu uluslararası beyanları önemsemeli ve örgüt yapısını bu anlayış doğrultusunda oluşturmaları gerekmektedir.

Bu bağlamda Uluslararası Ticaret Odası'nın 1991 yılında yayınladığı Sürdürülebilir Kalkınma İş Prensipleri, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da çevreyi korumak amacıyla biraraya gelen çeşitli grupların veya şirketlerin yayınladığı CERES Prensipleri ve Çevresel Sürdürülebilirlik İndeksi gibi prensipler işletmeler için rehber niteliğindedir. CERES Prensiplerinin amacı, işletmeleri sürdürülebilir kalkınma anlayışı doğrultusunda çevre yönetimi sistemlerini uygulamaya teşvik etmektedir. Uluslararası Ticaret Odası'nın Geliştirdiği İş Prensipleri, ürün dizaynı, faaliyetlerin yönetimi, işgören ve müşteri eğitimi, teknoloji transferi konularını sürdürülebilir kalkınma açısından ele almaktadır. Çevresel Sürdürülebilirlik İndeksi ise CERES Prensipleri ve Uluslararası Ticaret Odası'nın prensiplerinin yanı sıra 142 ülkenin hava kalitesi, su miktarı, su kalitesi, biyoçeşitlilik, toprak göstergeleri; bunların etkilerinin azaltılması; insan yaralanmalarının azaltılması; sosyal ve kurumsal kapasite; küresel yönetim başlıkları ile çevresel sürdürülebilirliğin ulusal karşılaştırmasının sistematik ve sayısal anlamda yapılmasını sağlar.

Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda işletmelerin benimseyeceği yönetim modeli olarak "Çevreye Duyarlı Yönetim Modeli" ele alınmaktadır. Yine işletmelerin çevreyle ilgili çabalarını, sürdürülebilir kalkınma ortak amacına yönlendirmelerine yardımcı olduğu düşünülen ISO 14001 Çevre Yönetim

Sistemi Standardı ele alınmaktadır. ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardı, etkin bir çevre yönetim sisteminin temel unsurlarını tanımlamaktadır. Ayrıca ülkemizde de 1993 yılından beri uygulanan Çevresel Etki Değerlemesi Raporu ele alınmaktadır.

ÇED Raporu, gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu, çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmelerin çevreye yapabileceği tüm olumsuz etkileri göz önünde bulundurarak, çevre kirlenmesine sebep olabilecek artık ve atıkların ne şekilde zararsız hale getirileceğini ve bu hususta alınacak tedbirleri belirten rapordur.

Bu çalışmada Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma politikaları arasında Türkiye'ye yönelik olarak Binyıl Kalkınma Hedefleri aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, küresel ilköğretimin sağlanması, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınların güçlendirilmesi, çocuk ölümlerinin azaltılması, hamile kadın sağlığı, HIV/AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele, sürdürülebilir çevrenin sağlanması ve kalkınma için küresel işbirliği başlıkları altında ele alınmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma anlayışı doğrultusunda Dünya İş Konseyi ve İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği gibi sivil toplum kuruluşlarının işletmelere yönelik bilgilendirici çalışmalarına yer verilmektedir.

Son olarak ta, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde işletmelerin sosyal sorumluluklarına ilişkin Dünyadan ve Türkiye'den örnekler verilmektedir.

Çalışmanın Amacı: Bu çalışmanın konusu, doğal kaynakların etkin kullanımı, yatırımların başarısı, toplumda yaşayanların refah ve huzuru için sürdürülebilirlik kavramının uygulanması gerektiği gerçeğinden hareketle işletmelerin faaliyetlerinde topluma, çevreye karşı sorumlu olduğu düşüncesini ifade etmek amacını taşımaktadır.

Çalışmanın Önemi: Kalkınmanın hemen hemen tüm toplumlar için birincil şart olduğu günümüzde kalkınmanın kaynaklarının oluşturulması ve bu kaynakların çevreyi olumsuz etkilememesinde, buna bağlı olarak çevreyi yönetmede kalkınmanın kaynaklarının sürdürülebilir kılınmasında ve tüm bu konularda etkin bir risk

yönetiminin gerçekleştirilmesinde başarısız olunması sonucu kalkınma – çevre - ekonomi ilişkilerinin yeniden sorgulanması gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, çevre-insan-ekonomi dengesinin sağlanması açısından bu çalışma konusu önemlidir.

Çalışmanın Metodolojisi: Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınma kavramı, işletmelerin sosyal sorumluluğu kavramı ve sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde işletmelerin sosyal sorumluluğu konusu araştırma yöntemi kullanılarak anlatılmakta ve Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı çerçevesinde işletmelerin ne ölçüde sosyal sorumluluk üstlendikleri Dünya'dan ve Türkiye'den örnekler verilerek örnek olay yöntemi ile anlatılmaktadır.

BÖLÜM 1: SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN KAVRAMSAL BOYUTU VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı

Sürdürülebilir Kalkınmanın tarihsel gelişimine bakıldığında; Stockholm Konferansı, ekolojik sorunlara karşı insanlığın dikkatini çeken ilk uluslararası konferanstı. Bu konferans sonrasında Birleşmiş Milletler Çevre Programı kuruldu. Daha sonra yine Birleşmiş Milletler önderliğinde Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından “Ortak Geleceğimiz” raporu hazırlanarak “Sürdürülebilir Kalkınma” modeli gündeme getirildi.

“Sürdürülebilir Kalkınma” (Sustainable Development) kavramı yeni gelişmekte olan bir kavram olup, henüz teorik temelleri net ve açık bir şekilde belirlenmiş değildir. Kavram ile ilgili şimdiye kadar birçok tanım yapılmış, bunlardan en ünlüsü “Ortak Geleceğimiz” isimli raporda ele alınmıştır. Bu raporda, “Sürdürülebilir Kalkınma”; bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların da gereksinimlerini karşılayabilme olanaklarını ellerinden almadan kalkınmayı gerçekleştirme olarak tanımlanmaktadır.

Burada, Sürdürülebilir Kalkınma kavramı ile aynı dönemlerde ortaya çıkmış olan ve kavram benzerliği olan “**Eko-Kalkınma**” kavramını karıştırmamak gerekir. İlk kez 1972 yılında Stockholm Çevre Konferansı’nda, Konferans Genel Sekreteri Maurice Strong’un kullandığı çevreyi dışlamayan kalkınma - Ecodevelopment” ile, yerel kaynaklardan adaletli bir biçimde yararlanmayı öngören bir kalkınma stratejisi kastediliyordu. Başka bir ifadeyle “toplumsal ve ekonomik gelişme hedefleriyle çevrebilimsel değerlerin korunması arasında bir uyum sağlamak gereği” olarak da tanımlanmıştır (Keleş, 1998:155).

Gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanaklarını ellerinden almadan kalkınmanın nasıl gerçekleştirilebileceği, sorusuna cevap; eldeki kaynakların sürdürülebilirliğini sağlayacak olan kaynak dağılımıdır (Keleş, 1998:157).

Sürdürülebilir kalkınma, çevrenin korunması ile ekonomik kalkınma kavramlarının uzun dönemli ve birlikte düşünülmesi esasına dayanır. Sürdürülebilirlik, doğadaki kaynakların korunarak, insan yaşamının kalitesinin artırılması anlamındadır. Sosyal, ekonomik ve ekolojik amaçların birlikte ele alınarak değerlendirilmesi ve her birinin yararına olacak şekilde faaliyetlerin düzenlenmesi sürdürülebilir kalkınmaya yardımcı olur (Farrel ve Hart, 1998).

Sürdürülebilir kalkınma, çevre yönetimini uluslararası boyuta taşıyan, kalkınma ve çevre arasındaki ilişkiye yeni bir boyut kazandıran bir yaklaşımdır. Sürdürülebilir kalkınma, insan boyutunun yanında doğal yaşamın korunmasını da hedef alır.

1.2. Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Tarihçesi

Bu bölümde sürdürülebilir kalkınma kavramının uluslararası belgelerdeki yeri anlatılmaktadır.

1.2.1. Birleşmiş Milletler “İnsan Çevresi Konferansı” Kapsamında Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, ilk uluslararası ifadesini, Haziran 1972’de İsveç’in Stockholm kentinde yapılan “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı” sırasında bulmuştur. “6 Haziran BM Dünya Çevre Günü”ne adını vermesi dışında hatırlanmakta güçlük çekilen bu konferansın temel çıktısı olan Stockholm Bildirgesi’nde çevrenin taşıma kapasitesine dikkat çeken, kaynak kullanımında kuşaklararası hakkaniyeti gözetilen ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısını kuran ve kalkınma ile çevrenin birlikteliğini vurgulayan ilkeler “sürdürülebilir kalkınma” kavramının temel dayanaklarını ortaya koymuştur.

Sürdürülebilir kalkınma konusunda “katılım” ın önem ve işlevi de, çok zayıf bir şekilde olmakla birlikte, yine ilk kez uluslararası belgelerdeki yerini Stockholm Konferansı’nda almıştır (Yerel Gündem 21, 24.01.2006).

1.2.1.1. Stockholm Konferansı

Toplam 26 maddeden oluşan Stockholm Bildirgesinin 1.maddesinde insanın; hürriyet,eşitlik ve yeterli yaşam koşulları sağlayan onurlu ve refah içinde bir çevrede yaşamak temel hakkıdır ibaresi yer alıyor. İnsanın bugünkü ve gelecekteki nesiller için çevreyi korumak ve geliştirmek sorumluluğu vardır.

Bugünkü ve gelecek nesiller için ihtiyaca göre özenli planlama veya yönetim ile dünyanın doğal ekosistemleri (hava,su,toprak ..) korunmalıdır. Bu çerçevede ekosistemlere ciddi, onarılamaz zarar verilmemesi için toksit ve diğer maddelerin imhası işinin, doğanın onu zararsız kılabileceği kapasitede doğaya bırakılmalı, bu kapasiteyi aşması engellenmelidir ve devletlerin kirliliğe karşı haklı mücadelesi desteklenmelidir ibaresi 6.maddede yer almaktadır.

8.maddesinde, insana uygun bir yaşam ve çalışma çevresini sağlamak ve hayat standardını iyileştirmek için ekonomik ve sosyal kalkınma şarttır deniliyor. Bu amaçla ülkeler kendi özel ihtiyaçları çerçevesinde, çevre politikaları oluşturacak, bilim ve teknoloji bu amaçla kullanılacaktır. Ülkeler Birleşmiş Milletler kuralları ve uluslararası hukuk prensiplerine göre, kendi kaynaklarını kendi çevre politikalarına uygun olarak kullanabileceklerdir. 25.maddesinde ise, “devletler, çevrenin korunması ve geliştirilmesinde uluslararası kuruluşların koordinasyonunu, etkinliğini ve dinamikliğini sağlayacaklardır” denilmektedir.

1.2.2. Ortak Geleceğimiz Raporu ve Sürdürülebilir Kalkınma

1972 Stockholm Konferansı sonrasındaki gelişmelere bakıldığında, özellikle 1976 yılında Kanada'nın Vancouver kentinde yapılan BM Habitat I Konferansı'nın su yüzüne çıkardığı gibi, Birleşmiş Milletler'in tek muhatap olarak merkezi yönetimleri alma politikasının giderek iflas etmekte olduğu açıkça görülmeye başlamıştır.

Bu durum karşısında uluslararası topluluk, çözümleri yerel yönetimlere ve hükümet - dışı kuruluşlara yönelmekte bulunmuştur. Bu yeni açılım, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının uluslararası düzeyde vazgeçilmez “ ortaklar ” olarak kabul görmeye başlanmasıyla başlamıştır. BM Genel Kurulu tarafından,1972 Stockholm Konferansı’nda alınan kararların ne ölçüde yaşama geçirildiğinin değerlendirilmesi ve bunun ışığında, küresel ölçekte çevre ve kalkınma sorunlarının tanımlanması ve çözümlerine yönelik stratejiler geliştirilmesi amacıyla 1983 yılında BM Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu oluşturulmuştur.

Bu komisyon tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda, 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” başlıklı rapor yayınlanmıştır. Komisyon’ a başkanlık eden Gro Harlem Brundtland’ın aynı dönemde Norveç Başbakanı olması sonrasında sağlanan güçlü politik destek nedeniyle, “Brundtland Raporu” olarak da adlandırılan bu rapor, “sürdürülebilir kalkınma” kavramına zengin bir içerik kazandırmakla kalmayarak, bunun yaşama geçirilmesine yönelik küresel eylem planına giden yolun temel taşlarını döşemiştir. Çevre ve kalkınma konularının aynı potada eritilmesi konusunda yeni bir bakış açısı getiren "Ortak Geleceğimiz" raporu, dünyada giderek ağırlık kazanmaya başlayan “ katılım ” konusunda ise, bekleneni vermekten uzak kalmıştır.

Raporda, artan kentsel sorunlara çözümler üretilmesi ve kentlerin iyileştirilmesi için getirilen bir dizi öneri arasına sıkıştırılan “yerel yönetimleri güçlendirmek” başlığı altında yerel yönetimlere biçilen rol, merkezi yönetim politikalarının mahallinde daha etkin olarak uygulanmasını sağlamak ile sınırlı kalmaktadır. Önemli bir yenilik olarak rapora yerleştirilen “ vatandaş katılımı ” ise, “ yerel yönetimin hizmet açığını kapamaya ” yönelik “yoksulların kendi semt derneklerinde yerel öz yönetimlerini sağlaması” şeklinde ifadesini bulmaktadır.

Henüz bir “ ortak ” olarak pek ciddiye alınmayan sivil toplum kuruluşlarından ise, yalnızca, çeşitli önlemlerle artacağı varsayılan yerel kaynakların bir kısmının “ halk gruplarına ” aktarılmasına “ aracılık ” etmeleri beklenmektedir.

Ortak Geleceğimiz Raporu' nda getirilen “ sürdürülebilirlik ” tanımı, bugün için de geçerliliğini büyük ölçüde korumaktadır. “Sürdürülebilir kalkınma, bugünün gereksinim ve beklentilerini, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini ve beklentilerini karşılama olanaklarını tehlikeye atmaksızın karşılamaktır” (Brundtland Raporu).

Bu tanımdan hareketle, yerel yönetimlerin dünya ölçeğindeki çevre kuruluşu niteliğini taşıyan ICLEI - Uluslar Arası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi tarafından sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşakların yaşam düzeylerini tehlikeye atmadan ve bugünün sorunlarını çözerken geleceği yaşanmaz hale getirmeden, toplumların esenlik ve gönenc artışının sağlanabilmesini ifade edecek şekilde tanımlanmaktadır (Yerel Gündem 21, 24.01.2006).

“Sürdürülebilir kalkınma, temel çevresel, sosyal ve ekonomik hizmetlerin, bu hizmetlerin dayandığı toplum merkezli sistemlerin varlığını tehdit etmeksizin, herkese sunulabildiği kalkınma olarak tanımlanabilir. Sürdürülebilir kalkınma yaşayan ve gelecekte yaşayacak olan tüm insanların, mevcut çevresel sınırlar dahilinde sosyal ve ekonomik gelişmeye adil olarak katılmalarını sağlayabilmek için gerekli olan üretim ve tüketim tarzlarındaki değişimlerle ilgilidir” (Yerel Gündem 21, 24.01.2006)

1.2.3. Gündem 21 ve Sürdürülebilir Kalkınma

Gündem 21, insanın çevreyi etkilediği her konuyla ilişkili olarak Birleşmiş Milletler bünyesinde yer alan organizasyonla, hükümetler ve her bölgedeki önemli gruplar tarafından hem küresel hem ulusal hem de yerel bazda yürütülmesi gereken faaliyetleri gösteren bir eylem planıdır. Sürdürülebilir kalkınma konulu Gündem 21'in çıkışı Haziran 1992'de Rio de Janeiro'da yapılan ve “ Yeryüzü Zirvesi ” olarak adlandırılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'dır.

Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu, Çevre ve Kalkınma Rio Deklerasyonu'nda alınan kararların etkili bir şekilde devam ettirilmesi, anlaşmaların yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde uygulanmasının izlenmesi ve raporlanması amacıyla

Aralık 1992’de kurulmuştur. 5 yıllık değerlendirmenin Dünya Zirvesi’nin özel oturumunda toplanan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1997 yılında yapılmasına karar verilmiştir.

Gündem 21’in tam olarak uygulamaya geçirilmesi, Gündem 21’e ilişkin diğer programlar ve Rio Prensiplerine Bağlılık 26 Ağustos-Eylül 2002 tarihlerinde Güney Afrika Cumhuriyeti’nin Johannesburg şehrinde yapılan Sürdürülebilir Büyüme Dünya Zirvesi’nde tekrar vurgulanmıştır.

Gündem 21 kısa bir süre içerisinde Birleşmiş Milletler’in “en ünlü” belgelerinden biri durumuna gelmiştir.

Gündem 21 üç ana ve bir tamamlayıcı kısımdan oluşmakta ve toplam 40 bölümü içermektedir (Türkiye Yerel Gündem 21 Programı,24.01.2006).

Rio Deklarasyonu ve *Gündem 21’in belirleyici özelliklerinin* başında, “toplumsal uzlaşma olmadan sürdürülebilir kalkınma hedefine ulaşılamaz” görüşü gelmektedir .

1.2.3.1. Sosyal ve Ekonomik Boyutları

Gündem 21, “ insanlık, tarihsel bir dönüm noktasındadır ” cümlesiyle açılmaktadır. Uluslararası ve ulusların kendi içerisindeki eşitsizliklere, giderek artan yoksulluk, açlık, hastalıklar ve cehalete, ekosistemlerdeki süregiden kötüleşmeye dikkat çekilerek, ürkütücü bir tablo çizilmektedir.

Çıkış yolu olarak ise, temel gereksinimlerin karşılanmasını, yaşam standartlarının iyileştirilmesini, ekosistemlerin daha iyi korunması ve yönetimini ve daha güvenli bir geleceğe giden yolun yapı taşlarının döşenmesini sağlayacak küresel ortaklık kavramı gündeme getirilmektedir. Bu ortaklık, çevre ve kalkınma sorunlarının birlikte ve dengeli bir yaklaşım kapsamında ele alınması gereğinin küresel ölçekte kabulüne dayanmaktadır.

Gündem 21, bir yandan bugünün ağırlıklı sorunlarının üstesinden gelmeye çalışırken, öte yandan da dünyayı yirmi birinci yüzyılın tehditlerine karşı hazırlamayı hedeflemektedir. Gündem 21, kalkınma ve çevre işbirliğine küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olarak görülmektedir.

Gündem 21' in başarıyla uygulanmasından öncelikle ve esas olarak hükümetlerin sorumlu olacağı belirtilmekle birlikte bu sürece, halkın ve hükümet dışı kuruluşlarla diğer grupların etkin bir biçimde katılımının sağlanması vurgulanmaktadır.

Son olarak, Gündem 21'in dinamik bir program olduğuna dikkat çekilmekte ve bu sürecin, sürdürülebilir kalkınma için yeni bir küresel ortaklığın başlangıcını nitelediği belirtilmektedir (Gündem 21, 14.02.2006).

Gelişmekte Olan Ülkelerde Sürdürülebilir Kalkınmanın Hızlandırılması

Bu bölümde, çevre ve gelişme konularına yönelik tehditlerle baş edebilmek için devletlerin yeni bir küresel ortaklık oluşturmayı kararlaştırdıkları vurgulanmaktadır. Uluslararası düzeydeki çevre ve gelişme hedeflerine ulaşılmasının başlıca mekanizmaları olarak şunlar gösterilmektedir (Gündem 21, 14.02.2006):

- 1-Ticaret yoluyla sürdürülebilir kalkınmanın hızlandırılması,
- 2- Ticaretin ve çevrenin karşılıklı olarak birbirini desteklemesinin sağlanması,
- 3- Gelişmekte olan ülkelere yeterli mali kaynak sağlanması,
- 4- Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen ekonomik politikaların özendirilmesi.

Yoksullukla Mücadele

Bu bölümde, tüm insanların sürdürülebilir bir yaşama kavuşturulmasına yönelik programın, aynı anda gelişme, sürdürülebilir kaynak yönetimi ve yoksulluğun ortadan kaldırılması konularını birlikte kapsamaya gerektiği belirtilmektedir. Bu amaçla, aşağıdaki hedeflere ulaşılması öngörülmektedir (Gündem 21, 14.02.2006) :

1-Tüm insanların, sürdürülebilir bir yaşam için gerekli olanaklara ivedilikle kavuşmalarının sağlanması,

2- Kaynak yaratılması, kaynaklar üzerindeki yerel denetimin artırılması, yerel kurumların güçlendirilmesi ve hükümet - dışı kuruluşların ve yerel yönetimlerin hizmet sunum sürecine daha etkin olarak katılmalarının sağlanmasını içerecek şekilde, yeterli kaynak sağlanmasına ve insan gücü geliştirilmesine yönelik politikaların ve stratejilerin uygulanması,

3- Yoksul bölgelere yönelik olarak, sağlıklı ve sürdürülebilir çevre yönetimi, kaynak yaratılması, yoksulluğun azaltılması ve ortadan kaldırılması, istihdam ve gelir yaratılmasını hedefleyen bütünsel stratejiler ve programlar geliştirilmesi,

4- Ulusal kalkınma planlarında ve bütçelerde insan gücüne yapılan yatırımlara ağırlık verilmesi ve bu bağlamda kırsal alanlara, kentli yoksullara, kadınlara ve çocuklara yönelik politikalar ve programlar geliştirilmesi.

Tüketim Alışkanlıklarının Değiştirilmesi

Sürdürülebilir nitelik taşımayan üretim ve tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi ve bu yöndeki değişimi destekleyen ulusal politikalar ve stratejiler geliştirilmesi üzerinde durulan bu bölümde, iki ana program alanı önerilmektedir (Gündem 21, 14.02.2006).

1-Sürdürülebilir nitelik taşımayan üretim ve tüketim alışkanlıklarına dikkat çekilmesi:
Bu kapsamda sürdürülebilir tüketim biçimleri için uluslararası bir yaklaşım benimsenmesi, tüketim konusunda veri toplanması ve araştırmalar yapılması, sürdürülebilir ekonomik büyümeye ilişkin yeni kavramlar geliştirilmesi gibi alt başlıklara yer verilmektedir.

2-Sürdürülebilir nitelik taşımayan tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesini özendiren ulusal politikalar ve stratejiler geliştirilmesi: Bu kapsamda, enerji ve kaynak kullanımında verimliliğin artırılması, atıkların azaltılması, kişisel tüketimde çevresel duyarlılığın özendirilmesi, kamu alımlarında çevre açısından öncülük edilmesi, çevresel açıdan duyarlı fiyatlandırma ve sürdürülebilir tüketimi destekleyen değerlerin güçlendirilmesi verilmektedir.

Demografik Hareketler ve Sürdürülebilirlik

Bu bölümde, dünya nüfusundaki ve üretimdeki artışın, sürdürülebilir nitelikte olmayan tüketim alışkanlıkları ile birlikte, dünyamızın “yaşam destek kapasiteleri” üzerinde giderek artan bir baskıya yol açtığına dikkat çekilmekte ve bu bağlamda, aşağıdaki program alanları ele alınmaktadır (Gündem 21, 14.02.2006).

1-Demografik eğilimler ve etkenler ile sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağlara ilişkin bilgilerin geliştirilmesi ve dağıtımı,

2-Demografik eğilimleri ve etkenleri göz önüne alacak şekilde, çevre ve gelişme konusunda bütünlük ulusal politikalar oluşturulması,

3-Demografik eğilimleri ve etkenleri göz önüne alacak şekilde, yerel düzeyde bütünlük çevre ve kalkınma programları uygulanması.

İnsan Sağlığının Korunması ve İyileştirilmesi

Sağlık ile gelişme arasındaki yakın ilişkiye dikkat çekilen bu bölümde, aşağıdaki program alanlarına yönelik faaliyet önerilerine yer verilmektedir (Gündem 21, 14.02.2006):

a) Başta kırsal alanlar olmak üzere, temel nitelikli koruyucu sağlık gereksinimlerinin karşılanması,

- b) Bulaşıcı hastalıkların denetim altına alınması,
- c) Duyarlılık ve özel ilgi gerektiren grupların korunması,
- d) Kentsel sağlık sorunlarının üstesinden gelinmesi,
- e) Çevre kirliliğinden ve afetlerden kaynaklanan sağlık risklerinin azaltılması,

Bu program alanlarını kapsayan eylem planında, kırsal ve kentsel alanlardaki nüfusun temel sağlık gereksinimlerinin karşılanması, uzmanlaşmış çevre sağlığı hizmetlerinin sağlanması ve sağlık sorunlarının çözümü konusunda halkın ve çeşitli kurum ve kuruluşların etkin katılımının sağlanması hedeflenmektedir.

Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri Gelişmesinin Desteklenmesi

Bu bölümde, insan yerleşimlerinin sosyal, ekonomik ve çevresel kalitesinin geliştirilmesi ve tüm insanların (özellikle kentsel ve kırsal alanlarda yaşayan yoksulların...) yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi hedeflenmektedir. Bu temel hedefe yönelik olarak, aşağıdaki program alanları üzerinde durulmaktadır (Gündem 21, 14.02.2006) :

- a) Herkes için yeterli barınma olanağının sağlanması,
- b) İnsan yerleşimleri yönetiminin iyileştirilmesi,
- c) Sürdürülebilir arazi kullanım planlaması ve yönetimin özendirilmesi,
- d) Su, sanitasyon, drenaj ve katı atık yönetimini kapsayacak şekilde, bütünlük çevresel alt yapı hizmetleri sağlanmasının desteklenmesi,
- e) İnsan yerleşimlerinde sürdürülebilir enerji ve ulaşım sistemlerinin desteklenmesi,

f) Afet tehdidi altındaki yörelerde insan yerleşimleri planlaması ve yönetimin desteklenmesi

g) Sürdürülebilir nitelik taşıyan inşaat sanayii faaliyetlerinin desteklenmesi,

h) İnsan yerleşimlerinin iyileştirilmesi için insan kaynaklarının ve kapasite geliştirilmesinin desteklenmesi.

Karar Alma Sürecinde Çevre ve Kalkınmanın Bütünleştirilmesi

Bu bölümde, her düzeydeki karar alma süreci içerisinde, genelde birbirinden kopuk olarak ele alınmakta olan çevre ve kalkınma konularının birlikte ele alınacak şekilde yeniden yapılandırılması hedeflenmektedir (Gündem 21, 14.02.2006).

Karar alma sürecinde çevre ve kalkınmanın bütünleştirilmesine yönelik program alanları aşağıdakileri kapsamaktadır:

a) Çevre ve kalkınma konularının, politika oluşturma, planlama ve yönetim düzeylerinde bütünleştirilmesi,

b) Çevre ve kalkınma konularını bütünleştirecek etkin bir yasal ve kurumsal çerçevenin sağlanması,

c) Ekonomik araçlar, pazar mekanizması ile diğer teşviklerin etkin olarak kullanılması,

d) Bütünleşik çevresel ve ekonomik boyutu içeren mali sistemlerin oluşturulması.

1.2.3.2. Çevre Koruma ve Kaynak Kullanımı Boyutu

Bu kısımda sürdürülebilir kalkınma için mevcut kaynakların korunması ve yönetimi konusuna dikkat çekilmekte ve kısaca şu başlıklar altında toplanmaktadır (Gündem 21, 14.02.2006) :

- a) Atmosferin korunması,
- b) Toprak kaynaklarının planlanması ve bütünlük yönetimine geçişinin desteklenmesi,
- c) Sürdürülebilir kalkınma bağlamında ormanların yönetimi, korunmasının desteklenmesi,
- d) Duyarlı ekosistemlerin yönetimi, çölleşme ve kuraklık ile mücadele politikalarının desteklenmesi,
- e) Dünyamızın karmaşık ve birbirine bağlı ekolojisini temsil eden ekosistemler olarak dağların, küresel ekosistemin korunması açısından yaşamsal önemine dikkat çekilmesinin desteklenmesi,
- f) Sürdürülebilir tarımın ve kırsal gelişmenin desteklenmesi,
- g) Biyolojik çeşitliliğin korunması,
- h) Biyoteknolojinin çevreye duyarlı bir biçimde yönetiminin desteklenmesi,
- i) Okyanusların, kapalı ve yarı kapalı denizler de dahil olmak üzere tüm denizlerin ve kıyı alanların korunması ve bunların canlı kaynaklarının korunması, rasyonel kullanımı ve geliştirilmesine yönelik politika ve stratejilerin desteklenmesi,
- i) Tatlısu kaynaklarının temini ve kalitesinin sürekliliğinin desteklenmesi,

j) Zehirli ve tehlikeli ürünlerin yasadışı uluslar arası dolaşımı dahil olmak üzere, zehirli kimyasal maddelerin çevresel açıdan sağlıklı bir biçimde yönetiminin desteklenmesi,

k) Tehlikeli atıkların yasadışı uluslararası dolaşımı dahil olmak üzere, tehlikeli atıkların çevreye duyarlı bir biçimde yönetiminin sağlanmasına yönelik politika ve stratejilerin desteklenmesi,

l) Katı atıkların ve atık suların çevreye duyarlı bir biçimde yönetiminin sağlanması,

m) Radyoaktif atıkların güvenli ve çevreye duyarlı bir biçimde yönetiminin sağlanması.

1.2.3.3. Temel Grupların Rollerinin Geliştirilmesi Boyutu

Bu bölümde, Gündem 21'in hükümetler tarafından üzerinde görüş birliğine varılmış bulunan program alanlarında yer alan hedefler, politikalar ve uygulama araçlarının etkin olarak yaşama geçirilmesi konusunda tüm temel grupların katılımının yaşamsal bir rol oynayacağı vurgulanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın temel koşulu olarak ise halkın bu sürece katılımı gösterilmektedir (Gündem 21, 14.02.2006) .

Sürdürülebilir Kalkınma Yönünde Kadınlar İçin Küresel Eylem Planı

Uluslararası topluluk tarafından, kadınların tüm gelişme - kalkınma faaliyetlerinde eksiksiz, eşit ve kendileri için en yararlı olabilecek biçimde yer almalarını sağlamak üzere çeşitli plan ve anlaşmalar benimsenmiş olduğuna dikkat çekilmektedir. Bunun ardından, gerek bu eylem planlarının ve anlaşmaların tam olarak yaşama geçirilmesi ve gerekse Gündem 21'in başarılı olarak uygulanması açısından, kadınların ekonomik ve politik karar alma sürecine etkin olarak katılımının yaşamsal bir önem taşıdığı vurgulanmaktadır.

Kadınlarla ilgili olarak 1990 yılında “ Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Bu birimin kuruluş amacı; kadın haklarını korumak ve geliştirmek; kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal yaşamdaki konumlarını güçlendirmek, hak, fırsat ve olanaklardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak olarak belirlenmiştir. Kadınların durumu ile ilgili birçok faaliyet günümüzde Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Bankası ve Dünya Sağlık Örgütü gibi birçok uluslararası birimler ile ortak projelerle (Örneğin “ Kadının Kalkınmaya Katılımını Güçlendirme Ulusal Programı Projesi” 1992 yılından beri Birleşmiş Milletler ile birlikte; “Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi” Dünya Bankası ile ortaklaşa) yürütülmektedir.

Tüm dünyada kadınların statüsünü yükseltmek amacı ile yapılan uluslararası platformdaki anlaşma ve sözleşmelerle bugün artık Türk kadını da güvence altındadır. 1975’te BM I.Dünya Kadın Konferansı Mexico City’de yapılmış; Kadının İlerlemesi için Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (INSTRAW) ile BM Kadın İçin Kalkınma Fonu (UNIFEM) oluşturulmuş; 5 yıldaki gelişmeleri gözlemek amacıyla 1980’de Kopenhag’da yapılan BM II.Dünya Kadın Konferansı’nda BM “ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)” kabul edilmiş ve sözleşme, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 165 ülke tarafından imzalanmıştır. 1985’de Nairobi’de yapılan BM III.Dünya Kadın Konferansı; 1995’de de Pekin’de taahhütler konferansı olarak düşünülen BM IV.Dünya Kadın Konferansı sonucunda Pekin Deklarasyonu ortaya çıkmıştır. Türkiye hiçbir çekince göstermeden bu belgeyi de imzalamıştır. New York’da 2000 yılında yapılan özel oturum sonucunda da kadınlarla ilgili 12 kritik alana ait sonuç belgesi ortaya çıkarılmıştır.

1. Kadın ve Yoksulluk
2. Kadın ve Eğitim
3. Kadın ve Sağlık
4. Kadın ve Şiddet
5. Kadın ve Silahlı Çatışmalar
6. Kadın ve Ekonomi

7. Karar Alma Mekanizmalarında Kadın
8. Ulusal Mekanizmalar
9. Kadının İnsan Hakları
10. Kadın ve Medya
11. Kadın ve Çevre
12. Kız Çocukları

Sürdürülebilir kalkınmanın öncelikleri olan çevre, insan ve ekonomiyi göz önünde tutma kriterleri açısından bakıldığında; ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini gerçekleştirmede kadının önemli rol üstlenebileceği yadsınamaz. Bunun için de öncelikle kadının geleneksel rolü (çocuk bakımı, dikiş, yemek gibi etkinlikleri) dışına çıkması sağlanmalı, eğitim ve finansal destek verilerek üretici rolü kazanması sağlanmalı, toplumsal statüleri yükseltilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır (Özçakır, 2006:5) .

Sürdürülebilir Kalkınmada Çocuklar ve Gençler

Gündem 21'in orta ve uzun dönemde başarılı olması açısından, gençliğin çevre ve gelişme konularında karar alma sürecine ve programların uygulanmasına katılımının önemine dikkat çekilmekte, gençleri ve çocukları ayrı ayrı kapsayan iki temel program üzerinde durulmaktadır:

a) Gençlerin, Gündem 21'in uygulanması dahil, hükümet kararlarına ilişkin görüşlerini ifade etmelerinin sağlanması, genç kesimin işsizlik ve eğitim sorunlarına çözüm getirecek girişimlerde bulunulması, gençlerin tüm Birleşmiş Milletler süreçlerinde etkin olarak temsil edilmelerini sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi ve gençlere yapılan insan hakları ihlalleri ile mücadele edilmesi hedeflenmektedir.

b) Sürdürülebilir kalkınmada çocuklar: Birleşmiş Milletler 1990 Dünya Çocuk Zirvesi'nde belirlenen hedefler doğrultusunda, çocuk haklarının geliştirilmesi ve

korunmasının sağlanması ve katılımcı çevre ve kalkınma süreçlerinde çocukların özel çıkarlarının göz önüne alınması amaçlanmaktadır.

İşçilerin ve İşçi Sendikalarının Rolünün Güçlendirilmesi

İşçilerin ve bunların temsilcisi olan sendikaların, endüstriyel değişim konusundaki deneyimleri, çalışma ortamına ve buna bağlı olarak yaşam çevresine verdikleri büyük önem ve sosyal sorumlulukları dışlamayan ekonomik gelişmeyi desteklemeleri gibi nedenlerden dolayı, sürdürülebilir kalkınma konusundaki önemli rolüne dikkat çekilmekte ve bu rolün daha da geliştirilmesi gereği üzerinde durulmaktadır.

Genel hedef olarak, güvenli, temiz ve sağlıklı bir çalışma ve yaşama ortamının oluşturulabilmesi için yoksulluğun ortadan kaldırılması ve tam ve sürdürülebilir istihdama ulaşılması gösterilmektedir. Buna bağlı olarak, işçilerin ve işçi sendikalarının, Gündem 21 ile ilgili uygulamalara ve değerlendirme faaliyetlerine etkin olarak katılımlarının önemi vurgulanmaktadır.

İş Dünyasının ve Sanayinin Rolünün Güçlendirilmesi

İş dünyası ve sanayinin, ülkelerin kalkınması ve sürdürülebilir kalkınma konularındaki önemli rolüne dikkat çekilmekte ve iş çevrelerinin ve sanayinin rolünün güçlendirilmesine yönelik olarak, iki ana program alanı üzerinde durulmaktadır:

- a) Daha temiz üretimin desteklenmesi, yani kaynakların verimli kullanılmasına, atıkların en aza indirilmesine ve geri kazanımına, insan sağlığı ve çevreye duyarlı olunmasına dayalı bir üretim anlayışının yerleştirilmesi.
- b) “Sorumlu girişimcilik” anlayışının geliştirilmesi, yani doğal kaynakların girişimciler tarafından kullanılmasında “emanetçi” yaklaşımının geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma politikalarını benimseyen sayısının arttırılması.

Bunların dışında, Gündem 21’in içerisinde, hükümet dışı kuruluşların (sivil toplum kuruluşları), yerel yönetimlerin, bilimsel ve teknolojik topluluğun (mühendisler,

mimarlar, endüstriyel tasarımcılar, şehir plancıları ve diğer disiplinlerden uzmanlar)çiftçilerin sürdürülebilir kalkınma açısından önemine vurgu yapılmaktadır.

1.2.3.4. Uygulama Araçları

Bu bölümde, çevresel sorunların hızlandırılmış bir gelişme süreci ile bütünleştirilmesine yönelik küresel bir görüş birliğini yansıtan Gündem 21'in uygulanması için gerekli mali kaynaklar ve mekanizmalar üzerinde durulmaktadır.

Gündem 21 içeriğinde, sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez gereği olarak, bilimsel ve teknolojik bilgilerden en geniş şekilde yararlanılması ve çevreye duyarlı teknolojilerin kullanılması vurgulanmaktadır. Çevrenin sağduyulu yönetiminde ve insanlığın günlük yaşam mücadelesinde ve gelecekteki gelişmesinde bilimin rolü ve kullanımı üzerinde odaklaşmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda, öğretime yeniden yön verilmesi gerektiği, bu bağlamda kamu duyarlılığının oluşturulması gerektiği ve eğitimin özendirilmesi çalışmalarına ağırlık verilmesi üzerinde durulmaktadır.

Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, akademik kuruluşlar, iş çevreleri ve diğer özel sektör kurum ve kuruluşlarının da katılımı ile, ulusal mekanizmalar, uluslararası kurumsal düzenlemeler, uluslararası hukuki düzenlemeler ile ulusal, alt - bölgesel ve bölgesel sürdürülebilir kalkınma amaçlanmaktadır.

1.2.4. Yerel Gündem 21 ve Sürdürülebilir Kalkınma

Gündem 21 içerisinde,“*sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklıklar oluşturulması*” konusuna verilen önem ve öncelik doğrultusunda, Gündem 21'in 28. Bölümü, “*Gündem 21'in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri*” başlığını taşımaktadır. “Yerel Gündem 21” kavramının getirildiği bu bölümde, yerel yönetimlerin öncülüğünde, sivil toplumun ve tüm diğer ilgililerin, birlikte kendi sorunlarını ve önceliklerini saptayarak, kentleri için “21. yüzyılın

yerel gündemi” ni oluşturmaları karara bağlanmaktadır (Yerel Gündem 21, 24.01.2006).

1992 Rio BM Dünya Çevre ve Kalkınma Zirvesi’nde benimsenen 21. yüzyıl kentlerinin sorunlarının çözümünde katılımcı mekanizmaların önerileri ve 1996 Habitat II İnsan Yerleşimleri Konferansı’ndan esinlenerek ülkemizde başlatılan Yerel Gündem 21 uygulamaları; kentin kamu kurumları, üniversite, siyasi partiler, milletvekilleri, muhtarlar, meslek örgütleri, dernekler, vakıflar gibi tüm kurumlarını biraraya getiren demokratik bir platformdur.

Yerel Gündem 21; sürdürülebilir kalkınma kavramı çerçevesinde yerel halkın 21. yüzyıla yeni bir anlayışla hazırlanmasını önerirken, yerel halkın aktif katılımını, kentlerine sahip çıkmalarını, kentlilerle ortaklaşa yönetim anlayışını yerel yönetimlerde yeni bir model olarak önermektedir. Bu uygulama ülkemizde de uygulamaya konmuştur.

Yerel Gündem 21’ler çerçevesinde oluşturulan kent konseylerinin; bugüne kadar yürütülen çalışmalarla; “sürdürülebilir kalkınma” , “katılımcı yönetim” gibi kavramların yaygınlaşmasında, yerel halk, kent kadınları, emeklileri, gençlerin ve engellilerin Yerel Gündem 21 sürecine katılımında önemli katkıları olmuştur. Bu sayede her kentin sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda öncelikli problemlerine yönelik projeler üretiliyor ve bu projelere Birleşmiş Milletler kuruluşlarının desteği sağlanarak projelerin uygulanmasına başlanıyor.

1.2.5. Birleşmiş Milletler “Yeryüzü” Zirvesi Çerçevesinde Sürdürülebilir Kalkınma

Dünya ölçeğinde büyük yankıları olan “Ortak Geleceğimiz” Raporu’na destek veren, dönemin Fransa, Rusya ve Hindistan liderlerinin başını çektiği yaklaşık 50 kadar ülke, Rapor’da yer alan önerilerin yaşama geçirilmesini sağlayacak küresel bir taahhüt belgesi ve eylem planı hazırlanması amacıyla, yeni bir Birleşmiş Milletler zirvesi düzenlenmesi yönünde ortak girişimde bulunmaya başlamışlardır. Bunun sonucunda,

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1989 yılında aldığı kararla, bir “ Çevre ve Kalkınma Konferansı” düzenlenmesini kararlaştırmıştır. Haziran 1972’ de düzenlenen Stockholm Konferansı’ndan tam 20 yıl sonra Haziran 1992’de düzenlenmesi kararlaştırılan bu zirvenin hazırlık çalışmaları, hızla başlatılmıştır.

Konferansın hazırlık sürecinde BM üyesi ülkeler tarafından, çeşitli kurumların ve sektörlerin katılımıyla Komiteler oluşturulmuştur. Ne var ki, dünyanın pek çok ülkesinde bu Komiteler, merkezi yönetim kuruluşları dışındakilere kapalı kalma geleneğinden kurtulamamıştır. Buna karşılık, sayıları daha az olmakla birlikte hazırlık sürecine damgasını vuran bazı ülkeler, başta yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere çeşitli kesimlerin temsilcilerini bünyesinde toplayan Ulusal Komiteler oluşturulmasına öncülük ederek, katılımcı ve ortaklıklara dayalı bir anlayışın gelişmesine önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Konferans öncesinde BM tarafından düzenlenen hazırlık toplantılarında, Konferans’ın temel çıktısı olması öngörülen “Gündem 21” başlıklı küresel eylem planının içeriği oluşturulurken, bugünkü gelişmişlik düzeylerine erişebilmek için doğal kaynaklarını hesapsızca kullanmış olan ve günümüzdeki çevre sorunlarının çok büyük bir bölümüne yol açan ülkeler ile gelişmekte olan, hızlı bir kentleşme sürecinin ağırlığı altında ezilen ve gelişmek için doğal kaynaklarını hızla tüketen ülkeler arasında “sürdürülebilir kalkınma” konusunda keskin görüş ayrılıkları olmuştur.

Bununla birlikte, “sürdürülebilir kalkınma” ilkesinin yaşama geçirilmesinin ancak “yerinden çözümlerle” mümkün olacağı konusunda ortak bir görüş birliği oluşmuştur. Aynı şekilde, çevreyi korumanın, doğrudan katılım ve demokratikleşme ile ilgili bir alan olduğu, bu bağlamda, özünde demokratikleşmeyi ve kentsel hakları savunmayı gerektirdiği, açıkça ifade edilmeye başlanmıştır. Buna paralel olarak, küresel eylem planının hazırlık çalışmalarına da yansıtılacak şekilde, demokratik uygulamaların, çoğulcu ve katılımcı politikaların en somut biçimde gerçekleşme olanağını ve ortamını bulduğu yerel yönetimlerin, 2000’li yıllara yepyeni bir anlayışla hazırlanmalarının önemi vurgulanmaya başlanmıştır.

Geniş bir katılım ve yepyeni bir anlayışla sürdürülen hazırlık sürecinin ardından, “Yeryüzü Zirvesi” olarak adlandırılan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED), kararlaştırıldığı gibi, Haziran 1992’de Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleştirilmiştir.179 ülkenin devlet ve hükümet başkanları ile birlikte, binlerce resmi temsilcinin ve 35.000’in üzerinde sivil toplum kuruluşu temsilcisinin katılımıyla Rio Zirvesi, Birleşmiş Milletler’in en yüksek katılım düzeyine ulaşılan toplantısı olmuştur. Rio Konferansı’nda beş uluslararası belge kabul edilmiştir. Konferans’ın temel çıktısı olan “Gündem 21” başlıklı küresel eylem planı ile birlikte, “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” ve İklimsel Değişiklikler Çerçeve Sözleşmesi” başlıklı, küresel ölçekte bağlayıcı iki metin imzaya açılmış, bağlayıcılığı olmayan “Ormanların Sürdürülebilir Yönetimi Konusundaki İlkeler Bildirimi” benimsenmiş ve Konferans’ın genel kabullerini ortaya koyan “Çevre ve Gelişme Üzerine Rio Bildirgesi” kabul edilmiştir. Rio Zirvesi, yalnızca “sürdürülebilir kalkınma” kavramını yaşantımıza sokmakla kalmayıp, katılımcı mekanizmaların ve süreçlerin Birleşmiş Milletler’ce ardından tüm hükümetler ve diğer kurum ve kuruluşlarca benimsenmesini sağlamıştır.

1.2.6. BM Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Planı(5-13 Eylül 1994)

5-13 Eylül 1994 tarihli bu Eylem Planı’nda, “ içeriğindeki önerileri, ulusal yasalar ve kalkınma öncelikleriyle tutarlı bir biçimde, halkın çeşitli dini ve ahlaki değerleriyle kültürel geçmişlerine saygı duyarak ve evrensel olarak kabul edilmiş uluslararası insan haklarına uyarak uygulamak her ülkenin egemenlik hakkıdır” şeklinde bir giriş yapılmıştır. Bu Eylem Planı’nda Birleşmiş Milletler Antlaşması ilkelerinin rehberliğinde ve bir ortaklık ruhu içinde yapılacak uluslararası işbirliği ve evrensel dayanışma ile, dünya insanların yaşam kalitesinin geliştirilmesinde hayati önem taşıdığı üzerinde durulmuştur. (B.M Nüfus ve Kalkınma, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansında Kabul Edilen Eylem Planı, 30.01.2006)

Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nın kapsamı belirlenirken ve genel konusu olan, nüfus, sürekli ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki karşılıklı ilişkiler müzakere edilmiş olup, katılımcılara aşağıda sıralanan bir dizi ilke rehberlik etmiş ve etmeye devam edecektir. (B.M Nüfus ve Kalkınma, Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansında Kabul Edilen Eylem Planı, 30.01.2006)

1. İlke

Bütün insanlar özgür doğmuşlardır ve saygınlık ve haklar açısından eşittir. Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer görüş, ulusal veya sosyal köken, malvarlığı, doğum veya diğer statü gibi konularda ayırım yapılmaksızın İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde tanımlanan tüm hak ve özgürlüklere sahiptir. Herkesin yaşam, kişisel özgürlük ve güvenlik hakkı vardır.

2. İlke

Sürdürülebilir kalkınma mülahazalarının merkezi insandır. Onların doğayla uyum içinde sağlıklı ve üretken bir yaşam sürme hakları vardır. İnsanlar her ulusun en önemli ve değerli kaynağıdır. Ülkeler, bütün bireylere potansiyellerinin en fazlasını kullanabilecekleri fırsatların verilmesini sağlamalıdır. İnsanların kendileri ve aileleri için, yeterli yiyecek, giyecek, mesken, su ve temizlik dahil yeterli bir yaşam standardını sağlama hakları vardır.

3. İlke

Kalkınma hakkı evrensel, devredilemez bir haktır ve temel insan haklarının ayrılmaz bir parçasıdır ve birey kalkınmanın temel konusudur. Kalkınma, bütün insan haklarını kullanmayı kolaylaştırırken, kalkınmanın yokluğu uluslararası kabul edilmiş insan haklarının kısıtlanmasını haklı göstermek için kullanılamaz. Şimdiki ve

gelecek kuşakların nüfus, kalkınma ve çevreye ilişkin gereksinimlerini adil bir biçimde karşılamak için kalkınma hakkı yerine getirilmelidir.

4. İlke

Cinsiyetler arasında eşitliğin ve hakkaniyetin artırılması, kadınların güçlendirilmesi, kadınlara yönelik her türlü şiddetin yok edilmesi, ve kadınların kendi doğurganlıklarını kontrol edebilmelerinin sağlanması, nüfus ve kalkınmaya ilişkin programların temel taşlarıdır.

Kadınların ve kız çocukların hakları, evrensel insan haklarının devredilmez, ayrılmaz ve bölünmez bir parçasıdır. Kadınların ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde sivil, kültürel, ekonomik, politik ve sosyal yaşama tam ve eşit katılımıyla cinsiyete bağlı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması uluslararası toplumun öncelikli amaçlarıdır.

5. İlke

Nüfusa ilişkin amaçlar ve politikalar, temel hedefi bütün insanların yaşam kalitesini arttırmak olan kültürel, ekonomik ve sosyal kalkınmanın ayrılmaz parçalarıdır.

6. İlke

Günümüzde ve gelecekte bütün insanların eşit paylaşacakları refahı sağlayacak bir araç olan sürdürülebilir kalkınma, nüfus, kaynaklar, çevre ve kalkınma arasındaki karşılıklı ilişkilerin tam olarak bilinmesini, uygun şekilde düzenlenmesini ve bunlar arasında uyumlu dinamik bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın ve bütün insanlar için daha yüksek bir yaşam kalitesinin başarılması için devletler, gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılama imkanını tehlikeye atmadan şimdiki kuşakların ihtiyacını karşılamak amacıyla nüfusa ilişkin politikalar dahil, uygun politikaları

yerleştirmeli, sürdürülemez üretim ve tüketim biçimlerini azaltmalı ve ortadan kaldırmalıdır.

7. İlke

Bütün devletler ve bütün insanlar, yaşam standartlarındaki farklılıkları azaltmak ve dünyadaki insanların çoğunluğunun ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak amacıyla sürdürülebilir kalkınmanın vazgeçilmez bir gerekliliği olan yoksulluğun yok edilmesi görevinde işbirliği yapacaklardır. Gelişmekte olan ülkelerin, özellikle en az gelişmişlerin özel durumlarına ve ihtiyaçlarına özel öncelik verilecektir. Bütün diğer ülkeler gibi, ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerin de dünya ekonomisiyle tam olarak bütünleştirilmeleri gerekmektedir.

8. İlke

Herkesin ulaşılabilir en yüksek düzeyde fiziksel ve zihinsel sağlığı tasarruf hakkı vardır. Devletler, kadın erkek eşitliğini temel alarak, aile planlaması ve cinsel sağlığı içeren üreme sağlığı hizmetleri dahil, sağlık hizmetlerine evrensel ulaşılabilirliği sağlamak için gereken bütün önlemleri almalıdır. Üreme sağlığı programları hiçbir baskıya yer vermeden en geniş hizmetleri sunmalıdır. Sahip olacakları çocuk sayısına ve zamanlamasına özgürce ve sorumlulukla karar vermek ve bunu yapabilecek bilgi, eğitim ve araçlara sahip olmak bütün çiftlerin ve bireylerin temel hakkıdır.

9. İlke

Aile, toplumun temel birimidir ve bu sıfatla güçlendirilmelidir. Ailenin, geniş kapsamlı korunma ve destek görmeye hakkı vardır. Farklı kültürel, politik ve sosyal sistemlerde çeşitli aile biçimleri bulunmaktadır. Evlilik, müstakbel eşlerin özgür iradeleriyle başlamalı ve evlilikte karı-koca birer eşit ortak olmalıdırlar.

10. İlke

İnsan kaynaklarının, insan onurunun ve potansiyelinin tam olarak gelişmesine yönlendirilecek ve kadınlarla kız çocuklarına özel bir önem verecek eğitim herkesin hakkıdır. Eğitim, nüfus ve kalkınmaya ilişkin alanları da içeren temel özgürlüklere ve insan haklarına saygıyı güçlendirecek şekilde düzenlenmelidir. Çocuğun eğitiminden ve rehberliğinden sorumlu olanlara ışık tutacak ilke, çocuk için en iyi olana karar vermek olmalıdır; bu sorumluluk öncelikle ebeveynlere aittir.

11. İlke

Bütün devletler ve aileler mümkün olan en yüksek önceliği çocuklara vermelidirler. Çocuğun, refahı için yeterli yaşam standartlarına, ulaşılabilir en yüksek sağlık standartlarına ve eğitime hakkı vardır. Çocuğun bakılmaya, yol gösterilmeye, ebeveyn, aile ve toplum tarafından desteklenmeye, uygun yasal, idari, sosyal ve eğitimsel tedbirlerle her türlü fiziksel ve zihinsel şiddetten, zarar verme veya suiistimalden, ihmal veya ihmalkar davranıştan, satış, kaçakçılık, cinsel taciz ve organ ticareti amacıyla kaçırılma dahil her türlü istismardan ve sömürüden korunma hakkı vardır.

12. İlke

Belgeli göçmen kabul eden ülkeler bu kişiler ve aileleri için uygun davranış ve yeterli sosyal refah hizmetleri sağlamalı, fiziksel güvenlik ve emniyetlerini garanti altına almalı, bu hedef veya gereksinimleri belgesiz göçmenler için de yerine getirmeye çalışırken, ülkelerin, özellikle gelişmekte olan ülkelerin özel koşullarını ve ihtiyaçlarını akıldan çıkarmadan, ilgili sözleşmelerin uluslararası örgütlerin ve belgelerin konuya ilişkin koşullarıyla uyum içinde olmalıdırlar. Ülkeler, bütün göçmenlere, Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer alan bütün temel insan haklarını garanti etmelidirler.

13. İlke

Herkesin zulümden korunmak için diğer ülkelere sığınma hakkı vardır. Devletlerin, mülteciler konusunda, Mültecilerin Durumu ile ilgili Cenevre Sözleşmesi'nde ve sözleşmenin 1967 tarihli Protokolünde tanımlanan sorumlulukları vardır.

14. İlke

Devletler yerli halkın nüfus ve kalkınma ihtiyaçlarını dikkate alırken, bunların kimlik, kültür ve çıkarlarını kabul edip desteklemeli ve özellikle sağlıklarını, eğitimlerini ve refahlarını etkileyecek konularda ülkenin ekonomik, politik ve sosyal yaşamına tam katılımlarını sağlamalıdır.

15. İlke

Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde sürekli ekonomik büyüme ve sosyal gelişme için büyümenin geniş tabanlı olması, bütün insanlara eşit fırsatlar sunması gerekmektedir. Bütün ülkeler kendi ortak ama farklı sorumluluklarını kabul etmelidirler. Gelişmiş ülkeler sürdürülebilir kalkınma için uluslararası arayışta taşıdıkları sorumlulukları kabul etmektedirler. Sürekli ekonomik büyümeyi yerleştirme ve dengesizlikleri bütün ülkelerin özellikle de gelişmekte olan ülkelerin yararlanabileceği şekilde azaltma çabalarını geliştirmeye devam etmelidirler.

1.2.7. Milenyum (Binyıl Zirvesi)-Binyıl Kalkınma Hedefleri-İnsani Gelişme Raporu

Eylül 2000'de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin girişimiyle toplanan Binyıl Zirvesi'nde 191 ülke temsil edildi. Yayınlanan Milenyum Bildirgesi ile ülkeler yeni binyılın temel kalkınma hedefleri için çalışmayı taahhüt ettiler. Yeni Binyılın Kalkınma Hedefleri sekiz maddede özetlenebilir (Birleşmiş Milletler, 30.01.2006):

- a) Aşırı yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması,
- b) Herkes için evrensel temel eğitim hedefine ulaşılması,
- c) Toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik ederek kadının durumunun güçlendirilmesi,
- d) Çocuk ölümlerinin azaltılması,
- e) Anne sağlığının iyileştirilmesi ve doğumdaki anne ölümlerinin azaltılması,
- f) HIV-AIDS, sıtma ve diğer salgın hastalıklarla mücadele edilmesi,
- g) Çevre ve doğal kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- h) Kalkınma için küresel işbirliğinin geliştirilmesi.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından hazırlanan İnsani Gelişme Raporu'nun 2003 yılındaki verileri, yoksul ülkeleri etkileyen ağır ve süregelen sosyo – ekonomik gerilemeler yüzünden dünyanın önemli bir kalkınma kriziyle karşı karşıya kaldığını ortaya koydu (Birleşmiş Milletler, 31.01.2006).

Rapor'da her yıl yayınlanan ve ülkelerin temel toplumsal ve ekonomik göstergelerdeki ilerlemelerini ölçen yıllık İnsani Gelişme İndeksi (HDI) verileri, 21 ülkede 1990'lı yıllar boyunca ekonomik gerileme yaşandığını gösterdi. Böyle uzun bir dönem boyunca ekonomik gerileme yaşayan ülkelerin sayısı,1980'li yıllarda ise yalnızca 4'te kalmıştı. Yani 20. yüzyılın son on yıllık döneme göre daha fazla ülkenin gerileme yaşamasına sahne oldu (Birleşmiş Milletler, 31.01.2006).

1.2.8. Johannesburg Zirvesi'ndeki Sürdürülebilir Kalkınma İle İlgili Gelişmeler

26 Ağustos- 4Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde Birleşmiş Milletler Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi

düzenlenmiştir. Zirve, ülkemiz de dahil olmak üzere dünyanın dört bir tarafından, sayıları 60 bine ulaşan Devlet ve Hükümet Başkanları, teknokratlar, hükümet-dışı örgüt yetkilileri, sanayiciler ve toplumun tüm kesimlerini temsil eden grupları bir araya getirmiştir.

Zirve, devamlı nüfus artışı karşısında yerkürenin kaynaklarını korumak ve aynı zamanda insanların hayat standartlarının iyileştirilmesi olarak özetlenebilecek sürdürülebilir kalkınma kavramını uygularken karşılaşılan zorluklara dikkat çekmeyi amaçlamıştır. BM üyesi ülkeler on yıl önce Rio de Janeiro'da düzenlenen BM Konferansı'nda çevrenin korunması ve sosyal ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir kalkınma için önemine dikkat çekmişler; Gündem 21 ve Rio Bildirgesi'yle bu konuda kararlılıklarını teyit etmişlerdi. Rio Zirvesi'nden Johannesburg'a kadar geçen sürede İstanbul'da yapılan Habitat II Kent Zirvesi de dahil olmak üzere, pek çok önemli toplantı düzenlenmiştir. New York'ta düzenlenen Binyıl Zirvesi'nde bir araya gelen Devlet ve Hükümet Başkanları; yoksulluğun ortadan kaldırılması, çevrenin korunması, insan hakları, demokrasi ve iyi yönetim konularındaki yüklenimlerini bir kere daha ortaya koymuşlardır.

Johannesburg'da ise sürdürülebilir kalkınma önünde engel teşkil eden sorunlar tanımlanmış ve sürdürülebilir kalkınmanın temel öğeler olan yoksulluğun giderilmesi, sağlık, eğitim, tarım, suya erişim ve çevrenin korunması gibi öncelikli konularda ileriye dönük hedefler ile çalışma takvimi belirlenmiştir. Ayrıca, insanlığın zengin ve fakir olarak derin bir uçurumla ayrılması ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki farkın giderek büyümesinin küresel gönenç, güvenlik ve istikrar için tehdit oluşturduğu teyit edilmiş; çevresel sorunlar ele alınmış; küreselleşmenin ekonomik etkilerinin orantısız biçimde dağıldığı kabul edilmiş; bu küresel adaletsizliğin giderilmesi gereğinin altı çizilmiştir. Zirve sonucunda liderlerce kabul edilen Bildirge'de ise sürdürülebilir kalkınmaya tam bağlılık dile getirilmiş; bu konuda mutabık kılınan taahhütler sıralanmış ve ortak adımlar atma yolundaki kararlılık tekrarlanmıştır.

1.3. Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı ve Uygulama Alanları

Bu bölümde, sürdürülebilir kalkınma kavramının Türkiye boyutu ele alınmaktadır.

1.3.1. Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihi Gelişimi

Türkiye, hem ulusal hem de uluslararası düzeyde çevre bilincinin geliştirilmesine önem vermektedir. Bu çerçevede, Rio Konferansı’nda imzaya açılan iki önemli sözleşmeden biri olan Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Rio Konferansı sırasında imzalanmış ve daha sonra yürürlüğe konmuştur. Ülkemize getirdiği ağır yükümlülüklerle karşın sürece katkıda bulunmak anlayışıyla Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi’ne katılım sağlanması için gerekli işlemlere başlanmış, 2001 yılında Türkiye’nin özel koşullarının tanınmasıyla ulusal mevzuat çalışmaları hızlandırılmıştır.

Bu süre boyunca Türkiye, uygulamaları dikkatle izlemiş ve Sözleşmenin koşullarına uyum göstermek için uluslararası finans kuruluşlarının da desteğiyle çalışmalarını sürdürmüştür.

Ayrıca, Türkiye’de ilgili kuruluşlarımızın katılımıyla Gündem 21’in uygulanması amacıyla bir dizi toplantı düzenlenmiş, böylece Türkiye’nin çevre gündemi oluşturulmuş, Rio Kararları Beş Yıllık Kalkınma Planlarına yansıtılmıştır. Bunlara ek olarak, sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere, ilgili tüm kuruluşlarımızın katkısıyla hazırlanan “Ulusal Çevre Eylem Planı” kabul edilmiş, bu çerçevede yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, çevre bilinç ve duyarlılığının geliştirilmesi ve sürdürülebilir nitelikte bir ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmenin sağlanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Çevre olgusunun geniş bir şekilde ele alınıp, ayrı bir bölüm olarak yer aldığı ilk kalkınma planı 1973-1977 yıllarını kapsayan “Beş Yıllık Üçüncü Kalkınma Planı”dır (Algan, 2000:227).

Çevre hakkı ve gelecek neslin yaşama hakkını kapsayan politikalar 1973 yılından sonra (1972 Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı sonrası) gelişmeye başlamıştır.1990

ve 2000'li yıllara baktığımızda Türkiye'de çevre konusunda bir bilinçlenme olduğu ve Kalkınma Planlarında, diğer ülkelerle paralel olarak geliştiği söylenebilir.

Türkiye'de Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na kadar çevreye ilişkin düzenlemelerde ağırlık verilen husus, çevre kirliliğinin azaltılmasıydı. Beşinci Plan'dan itibaren ise, doğal kaynakların etkin kullanımının ve gelecek kuşaklara sağlıklı bir biçimde aktarımının da en az çevre kirliliğinin engellenmesi yada ortadan kaldırılması kadar önem taşıdığı görüşü benimsenmeye başlamıştır.

1992 yılında gerçekleştirilen Rio Zirvesi'nde ağırlıklı biçimde ele alınan sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen bir yaklaşım ise, ilk kez Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı ile benimsenmeye başlamış, böylece Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, sürdürülebilir kalkınma kavramını kabul etmiştir. (Egeli, 2002:103)

Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda (2007-2013) ise insan odaklı bir gelişme yönetim anlayışı ile doğal ve kültürel varlıklar ile çevrenin gelecek nesilleri de dikkate alan bir anlayış içinde korunması esasına yer verilmiş. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla, verimliliği arttıran, çevreye duyarlı üretim süreç ve teknolojilerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ifadesi kullanılmıştır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik ve yoksulluğun, sürdürülebilir büyüme ve istihdam, eğitim, sağlık ve çalışma hayatı politikalarıyla birlikte başta özürlüler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve göç edenler olmak üzere yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz kalmış kesimlerin ekonomik, sosyal ve siyasal hayata aktif katılımlarını sağlayacak hizmetler sunulması amaçlanmaktadır (DPT, 25.04.2006).

Eylül 1997'de IULA-EMME'nin koordinatörlüğünde, BM Kalkınma Programı'nın desteğiyle yürütülen proje imzalanarak, Türkiye'de Yerel Gündem 21'lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi'nin yürürlüğe girmesi gerçekleştirilmiştir. Ocak 2000 tarihinde ise Yerel Gündem 21'lerin Uygulanması'na başlanmıştır.

Türkiye'nin Johannesburg Zirvesi'nde sunmuş olduğu Ulusal Rapor,1992 Rio Zirvesi'nden 2002 yılına kadar ülkemizin sürdürülebilir kalkınma yolundaki çabalarının bir değerlendirmesini yapmaktadır.

Rapor farklı kesimlerin katılımıyla hazırlanmış olup, Türkiye'nin 2002 yılı itibariyle sosyal, ekonomik ve çevresel durumunu 6 tema çerçevesinde değerlendirmektedir:

- a) İklim değişikliği ve sürdürülebilir kalkınma
- b) Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kalkınma
- c) Yönetişim ve sürdürülebilir kalkınma
- d) Yoksullukla mücadele ve sürdürülebilir kalkınma
- e) Sürdürülebilir kalkınmada İş Dünyası ve Sanayi
- f) Sürdürülebilir Kalkınma için Bilgi ve İletişim

1.3.2. Yerel Gündem 21 Türkiye

Türkiye'deki YG-21 uygulamaları, 1997 yılı sonunda, UNDP'nin desteği ile, IULA-EMME'nin koordinatörlüğünde yürütülen "*Türkiye'de YG-21 lerin Teşviki ve Geliştirilmesi*" projesi ile başlamıştır. T.C. Bakanlar Kurulunun Kararı ile başlatılan proje, iki yıllık bir uygulama dönemi sonrasında, Aralık 1999' da tamamlanmıştır

Bu projenin başarısı üzerine UNDP, ikinci aşamaya destek vermeyi kabul etmiştir. T.C. Bakanlar Kurulu'nun da bunu benimsemesinin ardından, "*Türkiye' de Yerel Gündem 21' lerin Uygulanması*" başlığını taşıyan ikinci aşama projesi, Ocak 2000'de başlamıştır. İkinci aşaması sırasında çeşitli alt-projelerin başlatılması ve yeni katılımlarla proje ortağı yerel yönetimlerin sayısının 50'yi aşması sonrasında,

YG-21 uygulamaları “Proje” çerçevesinden çıkılarak, uzun erimli bir “Program”a dönüştürülmüştür

Türkiye Yerel Gündem 21 Programının üçüncü aşaması, birbirini destekleyen bir dizi proje ile başlamıştır. Üçüncü aşamanın ana projesi “*Türkiye Yerel Gündem 21 Yönetişim Ağı Yoluyla BM Binyıl Bildirgesi Hedefleri ve Johannesburg Uygulama Planının Yerelleştirilmesi*” başlığını taşımaktadır. Bu proje kapsamında merkezi yönetimin ilgi ve desteğinin artırılması ve tanıtım eksikliğinin giderilmesi öngörülmektedir. Proje kapsamında ayrıca Yerel Projelere Desek Programı da yer almaktadır.

Türkiye’deki Yerel Gündem 21 uygulamaları 2001 yılında UNDP tarafından dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak seçilmiştir. UNDP tarafından T.C. Başbakanı’na gönderilen 1 Kasım 2001 tarihli mektupta Türkiye Yerel Gündem 21 Programı göstermiş olduğu mükemmel performans sayesinde dünyadaki en başarılı uygulamalardan biri olarak ilan edilmiş ve en iyi uygulama örneklerinden biri olarak BM Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde tanıtılacağı bildirilmiştir. Gerçektende Eylül 2002’ de Güney Afrika’nın Johannesburg kentinde düzenlenen bu zirve sırasında Türkiye YG-21 Programı, bizzat T.C. Cumhurbaşkanı tarafından devlet ve hükümet başkanlarına en iyi uygulama olarak sunulmuştur.

YG-21 Yönetişim Ağı; yerel düzeyde kent konseyleri ve diğer katılımcı platformları oluşturan, kamu kuruluşları yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının kapsadığı geniş yelpazenin yanı sıra YG-21 Programı’nın koordinatör kuruluşları, Yönlendirme Kurulu ve üyeleri ve diğer destekleyici kuruluşları kapsamaktadır.

YG-21 Yönetişim Ağını oluşturan yerel yönetimlerin sayısı, 61’e ulaşmış bulunmaktadır.

1.3.3. UÇEP’e Uyum Süreci

1992 yılında gerçekleştirilen Rio Zirvesi'nde kabul edilen "Gündem 21" uyarınca, katılımcı ülkeler, sürdürülebilir kalkınma dahil olmak üzere "Gündem 21" çerçevesinde belirlenen hedeflere uyum sağlamak amacıyla, bir ulusal çevre programı geliştirmeyi kabul etmişlerdir.

Türkiye, kendi ulusal çevre eylem planını hazırlama çalışmalarına 1995 yılında başlamış ve bu çalışmalar, Mayıs 1998 tarihinde tamamlanarak "Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı (UÇEP)" adlı belge ile ortaya konmuştur.

UÇEP'in hazırlanmasında çok boyutlu katılım sağlanması hedeflenmiştir. Bu çerçevede çevrenin korunması açısından önemli görülen 19 farklı alanda kamu ve özel sektör, üniversiteler, gönüllü kuruluşlar, belediyeler ile meslek kuruluşlarının konularında uzman temsilcilerinin çalışma grupları oluşturulmuştur. UÇEP'in hedefi yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir kullanımının teşvik edilmesi, çevre ile ekonomiyi birlikte sürdürülebilir kılacak politika, proje, program ve önerilerin geliştirilmesidir (TÇV, 2001:106 -107).

Hedef, sürdürülebilir nitelikte bir ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme sağlanması, sürdürülebilir kaynak kullanımının teşviki, sürdürülebilir çevresel uygulamaların desteklenmesidir.

UÇEP'in uygulama süresi olarak 20 yıllık bir zaman kesiti öngörülmektedir. Genel olarak bakıldığında UÇEP'in sağlayacağı yararlar arasında şunlar yer almaktadır: Mevcut kamu kesimi kaynakları ile doğal kaynakların daha etkin kullanımı sağlanacak ve doğal ekosistemlerin sürdürülebilirliği artacaktır.

Toprak kaynaklarının sürdürülebilir kullanımına yönelik planlar yapılırken, ekilebilir alanların sınırlılığı, toprak yapısındaki değişkenlikler ve bölgeler arası dağılımdaki dengesizliklerin dikkate alınacağı; yaylalar, otlaklar ve meraların sürdürülebilir kullanımına duyarlı olunacağı belirtilmiş olup, ayrıca sürdürülebilir olmayan bir biçimde avlanma yapılmaması gerektiği ifade edilmektedir (DPT, 25.04.2006)

1.3.4. Kanuni Yansımaları

“Sürdürülebilir Kalkınma” kavramı bu bölümde, yasalardaki boyutu yönüyle ele alınacaktır.

1.3.4.1. Anayasa

Orman varlığının korunmasının devletin bir görevi olduğunu belirten 169. madde ile, yine bir ülkede hayat demek olan toprağın verimli olarak işletilmesi ni, korunmasını ve geliştirilmesini, erozyonla kaybedilmesini önlemenin, ayrıca, tarım arazileri ile çayır ve meraların amaç dışı kullanılmasını önlemenin devletin bir görevi olduğunu belirten 43 madde, dolaylı olarak “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramı ile ilişkilidir. Anılan maddelerde kavramın adı açıkça geçmese de, kavramın içerdiği mana anılan maddelerde bulunmaktadır (TÇV, 1999:132-133).

1.3.4.2. Çevre Kanunu

Çevre ile ilgili en önemli ve çevre denince akla ilk gelen yasa olan 09.08.1983 gün ve 2872 sayılı Çevre Kanunu’nda “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramına üstü örtülü bir şekilde yer verilmiştir. 1.maddede, “...doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması ve korunması; su , toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi; ülkenin bitki ve hayvan ile doğal ve tarihsel zenginliklerin korunarak bugünkü ve gelecek kuşakların sağlık, uygarlık ve yaşam düzeyinin geliştirilmesi... için yapılacak düzenlemeleri ve alınacak önlemleri, ekonomik ve sosyal kalkınma hedefleri ile uyumlu olarak düzenleneceği” ifadesi yer almaktadır. Bu ise; “Sürdürülebilir Kalkınma” kavramının temelinde yatan anlamı ifade etmektedir (Türkiye Çevre Vakfı, 1999:133). Burada, ekonomik ve toplumsal kalkınma hedeflerine uyum” dan söz edilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olan 3.maddede, “ yetkili kuruluşlar, çevre politikalarını uygularken kalkınma çabalarını olumsuz yönde etkilememeyi hedeflemek zorundadır, ekonomik etkinliklerde çevreyi gözeten teknoloji ve yöntemler

seçilmelidir” görüşünü belirtirken, çevre ile ekonomi ve çevre ile kalkınma arasında koordinasyon sağlanmaya çalışılacağı belirtilmiştir (Türkiye Çevre Vakfı, 1999:133). Özetle kaynak kullanımı sırasında, kalkınmayı olumsuz etkilememesi gerektiğine ve alınacak önlemlerin kalkınma çabalarına etkilerinin hesaba katılmasının gereğine değinilmektedir.

1983 yılında çıkan Çevre Kanunu'nun eksiklikleri ve cezaların caydırıcı olmadığına ortaya çıkmasıyla değişiklik yapılması yoluna gidildi. 1995 yılında gündeme gelen değişiklik tasarısı Meclis Genel Kurulu'na gelemeyi. Nisan 2006'da Tuzla'da zehirli varillerin ortaya çıkmasından sonra yasa değişikliği tekrar gündeme geldi.

09.08.1983 gün ve 2872 sayılı Çevre Kanunu, 26.04.2006 gün ve 5491 sayılı kanunla tamamen değiştirilmiştir. Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 5491 nolu Kanun, 13.05.2006 gün ve 26167 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir (Özkan, 2006:1).

Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair 5491 nolu Kanun “Sürdürülebilir Kalkınma İlkesi” dikkate alınmak suretiyle hazırlanmış, nitelik amaç ve ilkeler başlıklı maddelerinde bu ilkeye yer verilmektedir.

1.madde ile “sürdürülebilir kalkınma” ve “sürdürülebilir çevre” kavramlarına geniş yer verilmiş ve bu kavramların içeriklerinin 2.madde de açıklanması ile BM çevre ve kalkınma kriterlerine uyum sağlanmıştır (Özkan, 2006:1).

3.madde de sivil toplum kurumları, meslek odaları ve herkese çevre koruma hakkında kullanma, karar alma süreçlerine katılma hakları verilmiş, ve Bakanlık ile yerel yönetimlerin anılan kurumlarla işbirliği yapması öngörülmüştür (Özkan, 2006:2)

Çevrenin korunmasına ilişkin madde yeniden düzenlenmiş ve madde ile biyolojik çeşitliliğin ve bu çeşitliliği barındıran ekosistemin, sulak alanların ve doğal kaynakların korunmasına ilişkin esasların Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından belirlenmesine ilişkin kurallar getirilmektedir.

BÖLÜM 2 : İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUĞU

2.1. İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu(Kurumsal Sosyal Sorumluluk) Kavramı

İşletmelerin kendine özgü, özel nitelikli amaçları bir kenara bırakılacak olursa, çağımız işletmelerini nitelendiren veya nitelendirmesi gereken genel amaçları, birbiri ile çok sıkı bağlantılı üç kısımda toplanmaktadır (Halil ve diğ., 1991). Bunlar kar sağlamak, toplumsal fayda sağlamak ve sürekliliktir.

Günümüzde işletmelerinin, toplumsal fayda sağlamak amacıyla sadece; tüketici kesimlerinin taleplerine uygun nitelik ve miktarda mal ve hizmet üretmeleri; söz konusu bu mal ve hizmetleri tüketicinin isteklerine uygun miktar ve yerlerde; onların ödeme güçlerine uygun fiyat ve zamanda sunmaları sonucu oluşacak tüketim ve sağlanacak fayda algılanmamaktadır (Halil ve diğ., 1991).

Bu yaklaşım, gelişmiş batı toplumlarında modern işletmeciliği aşan ileri bir gelişmeyi de temsil etmektedir. .Bu gelişmede, sorun bireysel ya da grupsal, tüketici isteklerini sezmede, bunlara hizmette ve tatminde çok başarılı olan bir işletmenin ilgili taraflarının – toplum, yakın çevre, işgörenler, hissedarlar vb.- uzun vadeli çıkarlarına da aynı şekilde cevap verip veremediğindedir (Baybars, 1999:15).

Uzun vadeli, tüketici ve toplum refahını temel alan bu görüş, “işletmenin sosyal sorumluluğu” anlayışına dayanmaktadır. Uzun dönemde, firmalar dahil tüm ilgililerin çıkarına olan bu anlayışta firmalar, bir yandan tüketicileri bir yandan da toplumsal öncelikleri tatmin etmek durumundadırlar (Baybars, 1999:15).

Sosyal sorumluluklar genel olarak bir işletmenin ekonomik ve yasal koşullara, iş ahlakına, işletme içi çevresindeki kişi ve kurumların beklentilerine uygun bir çalışma stratejisi ve politikası gütmesine, insanları mutlu ve memnun etmesine yöneliktir (Eren, 1990:110).

İşletmenin ekonomik koşullara uygun davranışları, o ülkenin kendisine işletme için emanet ettiği kaynakları en etkili ve verimli biçimde kullanması, toplumun ihtiyaçlarına uygun miktar ve kalitede üretimde bulunması zorunluluğuna işaret etmektedir. Yasal koşullara uygun davranış göstermesi ise, işletmenin içinde bulunduğu ve faaliyetlerini sürdürdüğü toplumun kanunlarına, kararnamelerine, yönetmeliklerine, örf ve adetleri ile düzenleyici diğer hükümlerine aykırı hareket etmemesine ilişkindir. İş ahlakına gelince, fiyatları makul düzeyde tutma, fırsatçılıktan kaçınma, sahiplere karşı haksız rekabetten ve asılsız reklamlardan sakınma, alacaklılara karşı dürüst davranma ve benzeri konuları kapsamaktadır.

İşletmenin içinde çalışan personele terfi, ücretlendirme ve benzer hususlarda dürüst davranma, kayırım yapmama, çocuklu hanımlar için kreş açma, hastalar için evde çalışma imkanı hazırlama, mahkum ve özürülere iş olanakları sağlama, çevre halkına eşit istihdam olanakları tanıma gibi hususlar ile işletmelerin çevresindeki kişi ve kurumların başta devlete, belediyelere karşı vergi yükümlülüklerini yerine getirme, müşterilerin satıcıları, çevre halkının, mali destek sağlayan kişi ve kurumların, sendikaların isteklerini, ihtiyaçlarını insan sevgisi ve birlikte yaşama zorunluluğu açısından dikkate alma gibi konuları kapsamaktadır (Eren, 1990:110).

Dolayısıyla, sosyal sorumluluk, karar verici durumda olanların, kendi çıkarlarını olduğu kadar toplumun genel çıkarlarını da geliştirecek ve koruyacak eylemlerin yapılmasındaki zorunluluktur (Hill ve James, 1989).

Bütün bu açıklamalardan sonra sosyal sorumluluk kavramı şu şekilde tanımlanabilir:

Sosyal sorumluluk; “işletmenin ekonomik faaliyetlerinin, onunla ilgili tarafların (hissedarlar, çalışanlar, tüketiciler ve nihayet toplum) hiçbirinin çıkarlarına zarar verilmeden yönetilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Bir başka tanıma göre sosyal sorumluluk; “iş adamlarının, toplumun değer ve amaçları açısından arzu edilen yolları takip ederek, bu yönde kararlar vermesi ve işletmenin

yönetilmesi konusunda bağlı olduğu mecburiyetler” şeklinde ifade edilmektedir (Bayrak, 2001:83).

2.1.1. İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu Kavramının Tarihi Gelişimi

İşletmelerin sosyal sorumluluğu konusunu, sanayi devrimi öncesi ve sonrası olmak üzere ele alırsak; 12 ve 18. yüzyıllar arasında kalan sanayi devrimi öncesi dönemde işletmecilik faaliyetlerinin bilimsel temellerden uzak, işletmelerin ise küçük ölçekli, sipariş üzerine üretim yapan dükkan ve ticarethanelerden oluştuğunu görüyoruz. Tüm ortaçağ boyunca ticari faaliyetlere ve ekonomiye din penceresinden bakılmış, yönetenlerin ve ticari faaliyetlerle uğraşanların sorumluluk anlayışları, dini inançların etkisiyle şekillenmiştir (Aktan ve Börü, 2006:61). Bu dönem itibariyle kurumsal sosyal sorumluluk kavramından söz etmek pek mümkün değildir.

Merkantalist döneme kadar böyle devam eden ortaçağ ticari yapısı merkantalizmle birlikte her ne kadar değişmeye başlasa da, genel olarak 1500 ile 1800 arası yılları kapsayan merkantalist dönemde hakim ticari görüş, bir ülkenin zenginliğinin sahip olduğu değerli madenlerle ölçüleceği şeklindeydi. Bu dönemde, fakirlere yardım etmek , işsizlere iş bulmak devletin görevi ve sorumluluğu olarak tanımlanmıştır (Savaş, 2000:141). Aynı dönemde Doğu toplumu incelendiğinde, burada Batı toplumuna benzer şekilde düşüncelerin, dini inançların etkisiyle oluştuğunu görmek mümkündür. Ancak, İslamiyet’in yardımlaşma, toplumsal dayanışma gibi birçok konuyu dini kaidelere bağlaması ve faizi yasaklayarak yardıma ihtiyacı olanlara zekat verilmesini emretmesi neticesinde sosyal sorumlulukların Batı’ya oranla Doğu’da önemli ölçüde ilerlediğini söylemek mümkündür (Aktan ve Börü, 2006). XIII.yüzyılın ilk yarısından XIX. Yüzyılın ikinci yarısına kadar Anadolu’da, Balkanlarda ve Kırım’da yaşamış olan Türk halkının sanat ve meslek alanında yetişmelerini, ahlaki yönden gelişmelerini sağlayan Ahi Birlikleri, birbirini seven, birbirine saygı duyan, yardım eden, fakiri gözeten, yoksulu barındıran, işi kutsal çalışmayı bir ibadet sayan, din ve ahlak kurallarına sıkı sıkıya bağlı esnaf ve sanatkarların iş teşkilatı manasını taşır. Ahilik örgütü, zamanının iş dünyasının, esnafın haksızlık ve yanlışlıklarının ortadan kaldırılmasını sağlayan bir mekanizmaydı. Bu bilgilerden hareketle Kurumsal Sosyal

Sorumluluk kavramının bize Ahilik Kùltüründe aramak gerektiğini söylemek mümkündür.

1765'te James Watt tarafından icat edilen buhar makinesi ve bunun bir enerji kaynağı olarak üretimde kullanılması ve böylece fabrika düzenine geçilmesi , modern anlamda yönetim ve işletmecilik uygulamalarının da temelini oluşturmuştur. 1776'da Adam Smith'in "Milletlerin Zenginliği" isimli eseri ve son olarak 1789'da Fransız İhtilali Sanayi devriminin tamamlayıcıları olarak sayılabilir (Ataman,2001:43). Sanayi devrimi yıllarında hakim iktisadi görüş kapitalizmdir. Adam Smith'in iktisadi görüşünde, kişinin mülkiyet hakları her şeyin üstünde tutulduğundan bireyci bir felsefe gözlenmektedir. Bu dönemde Adam Smith'in Görünmez El Teorisi'nin hakim görüş olması ve bu nedenle karlılık ve üretim artışı dışındaki konularla ilgilenilmesine gerek olmadığı düşüncesi hakimdir. Adam Smith, Görünmez El Teorisi'nde; bireylerin ve kurumların kendi kişisel çıkarları için çaba harcarken harekete geçirdiği kuvvetlerin (görünmez el) bir bütün olarak topluma fayda sağlayacağını savunmuştur. Bu görüşü benimseyen işletme sahip ve yöneticileri de kişisel kazançlarını maksimize etmeye çalışmanın dışında bir sorumluluk almamışlardır (Aktan ve Börü, 2006).

Sosyal sorumluluklar, 1800'lü yılların sonunda büyük şirketlerin sayılarının artmasıyla kavramsal olarak ortaya çıkmıştır. O dönemlerde, baskı ya da anlaşma ile verilen komisyonlar ve sabit fiyat anlaşmaları gibi anti-rekabet uygulamaları hükümetleri yasal reformlar yapmaya itmiştir (Bartol ve Martin, 1994).

Tarihin kaydettiği en önemli ekonomik bunalımlardan biri olan ve 1929 Krizi başta Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa'nın sanayileşmiş ülkeleri olmak üzere pek çok ülkede büyük oranda işsizliğe ve üretim kayıplarına yol açmıştır (Üstünel, 1994:54).

Bu dönemle birlikte işletme sosyal sorumluluğu kavramındaki gelişmelerin hız kazandığı görülmektedir. 1930'lu yıllar başta olmak üzere tüm sanayileşmiş toplumlarda bir takım sosyal ve kültürel değişimlerin meydana çıktığı yıllardır. Bu yıllarda, çalışanların sendikal haklarını edinmeye başladığı, daha iyi ücret, çalışma

şartları ve diğer sosyal hakları için pazarlık gücü elde ettiği gözlenmektedir.(Ataman, 2001:107)

İkinci Dünya Savaşı sonunda yeni bir görünüme bürünen dünyada artık üçüncü dünya ülkesi ifadesiyle tanımlanan ve zor koşullar altında yaşayan birçok insan bulunmaktadır. Sistem yaklaşımı ile işletmelerin çevreleriyle etkileşimlerinin ve işletme üzerinde çevrenin etkisinin öneminin anlaşılması, akabinde durumsallık yaklaşımı ile farklı çevrelerin farklı yapılarıdaki işletmelere değişik etkilerinin olduğunun anlaşılması, işletmelerin toplumsal taraflarla daha hassas ilgilenmesini gerektirmiştir. Ayrıca dünyanın aldığı yeni görünümde ülkeler arası yakınlaşmalar ve birlikte hareket etmeler söz konusudur. Arka arkaya gerçekleşen iki dünya savaşından sonra, sosyal konulara her kesimden destek verilmesi beklenilmeye başlanmıştır (Post ve diğ., 1996).

1960'lı yıllarda çalışan hakları, asgari ücret, çevreye duyarlı üretim, tüketici hakları, sigortalı çalışma vb. birçok konu ele alınmış ve bunlarla ilgili birçok öneri dile getirilmiştir. Ayrıca bu yıllarda sivil örgütler, kadın hakları ve çevrecilik gibi sosyal hareketler, işletmelerin sosyal sorumluluklarına halkın verdiği değerlerin gelişmesine ışık tutmuştur.

1970'lerde işletmelerde görülen başlıca kurumsal sosyal sorumluluk uygulamaları; ortaklara bilgi sağlama, iş vermede adalet, karı paylaşma, reklamların ahlaki olması, çevreyi koruma ve işletme faaliyetlerinin topluma yapacağı etkileri düşünerek faaliyette bulunma olarak sıralanabilir. Bu yıllarda kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarından işletmelerin sağlayacağı faydaların net olarak ifade edilmemiş olması nedeniyle genelde işletmelerin ekonomik ve kanuni sorumluluklarını yerine getirmeye çalıştığı ek olarak bazı gönüllü faaliyetlerde bulunduğu gözlenmektedir (Aktan ve Börü, 2006).

2.1.2. İşletmenin Sosyal Sorumluluğu Raporu

AB Komisyonu tarafından yayımlanan bu raporla işletmeler, toplumun kurumsal üyeleridir ve çeşitli toplum kesimlerine karşı sorumlu davranmaları gerektiği iş çevreleri tarafından kabul edilmektedir. Etik, sosyal ve çevresel mülahazalar, yatırımın ve işletme yönetiminin stratejik kararları arasında olmalıdır (AB Komisyonu, 2002:1).

İşletme sosyal sorumluluğu, kapsamlı kurumsal şartlar içinde yaygın olarak kullanılan bir terimdir ve işletmelerin müşteriler, işçiler, hissedarlar, toplum, çevre ve daha geniş anlamda toplumla olan ilişkileri söz konusudur. Sorumlu işletme yönetiminin ekonomik, çevresel ve sosyal konuların sürdürülebilirliği ile çok yakından ilişkisi vardır. Başarılması gereken bu üç temel unsuru uzlaştırmanın yolunu bulmaktır. Avrupa firmaları yasaların, uluslararası standartların ve geleneksel uygulamaların ötesine geçen gönüllü yaklaşımları benimsemeye uzun bir geçmişe sahiptir (AB Komisyonu, 2002:1).

İşletmelerin kendi işletme sosyal sorumluluk politikalarını izleme usullerini seçmekte, amaçların elde edilip edilmediğini kontrol etmekte ve sonuçları içe ve dışa duyurmakta serbest olmaları şarttır. Sosyal raporlama ve sosyal denetim standartlarının tanımı ve tespiti için AB seviyesinde düzenlenecek bir girişim adaletli olmayacak; ve firmaların gönüllü inisiyatiflerini zorunlu uygulamanın risklere sürükleyip, yaratıcılığı yok edecek ve firmalara arzulanan sonuçları sağlamayacak önemli maliyetler yükleyecektir. Bu anlamda UNICE, uygun ve adil olmayan bu tür bir Avrupa modeli yaratma veya bir işletme sosyal sorumluluğu çerçevesi çizme konusundaki her türlü girişime şiddetle karşıdır (AB Komisyonu, 2002:1). Bununla birlikte, AB Komisyonu, firmalar arasında uygulama ve deneyimlerle ilgili bilgi alışverişini sağlayarak işletme sosyal sorumluluğunun gelişmesine etkin bir şekilde katkıda bulunabilir (AB Komisyonu, 2002:1).

AB'nin Raporu'na göre işletme, kendi sorumluluğunu kendisi belirlemeli ve tanımını kendisi yapmalıdır. Bir işletmenin faaliyetinin yapısı, faaliyette bulunduğu çevre, yasal çerçeve, değerleri, hedefleri ve ilgili tarafların istekleri işletme sorumluluğunun

içeriğini etkileyecek ve işletmenin yaklaşımını şekillendirecektir. İşletmeler, karşılaştıkları taleplere ve bu talepleri karşılama kapasitelerine göre farklı sorunların çözümü için farklı hedefler koyabilmelidir.

2.1.3. İşletmelerin Sosyal Sorumluluklarının Yerine Getirilmesinde Yöneticinin Rolü

İşletmelerde yöneticiler insanlar için, diğer insanları da etkileyecek planları uygulamaktadır.

Yöneticiler istesinler ya da istemesinler, toplum, işletme yöneticilerini genel sosyal refahın sorumluluğunu taşıyan kişiler olarak görmektedir. Yöneticiler, sosyal sorumluluk taşımak ve bu sorumluluklarını yerine getirmek zorundadırlar. Dolayısıyla işletme faaliyetlerinde yer alan kişilerin veya karar alma sorumluluğundaki yöneticilerin kararlarında ticari ve etik değerleri dengelemeleri gerekir.

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramını ciddiye alan kuruluşlar, yönetimini de aynı ciddiyetle yürütmek durumundadır. Dolayısıyla işletmeler bu konudaki faaliyetleri de Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımının ilkeleri olarak ortaya koyduğu ilkelerle yönetilmesi önemli faydalar sağlayacaktır. Etkin “kurumsal sosyal sorumluluk” bilincine sahip şirketlerin en üst düzey yönetiminin bu konuda liderlik göstermesi, kendisi için bu kavramı ve sosyal paydaşlarını net olarak tanımlaması, bu konudaki faaliyetlerini sonuç odaklı olarak yürütmesi ve yapılanlar hakkında bilgi vermesi bekleniyor. Şirket yöneticilerinden, bu kavramın şirket için niçin faydalı olduğunu ve şirketin bu konudaki faaliyetlerini genel kurullarda, yatırımcılarla görüşmelerde, yıllık raporlarda, kurum içi ve kurum dışı çeşitli platformlarda dile getirmeleri bekleniyor. Ayrıca, zamanlarının bir kısmını, dünyanın daha iyi yaşanabilir bir yer haline gelmesi için, sivil toplum örgütlerinde ve çeşitli platformlarda katkı yaparak kullanmaları bekleniyor.

Değişim hızının artarak devam ettiği günümüzde, artık eski yönetim tarzlarını kullanarak teknolojiye ayak uydurmak veya değişim hızına ayak uydurabilmek için

sadece teknolojilere sahip olmak yeterli olmamaktadır. İşletmelerini yönetiminden sorumlu olan lider/yöneticilerin hesaba katmak zorunda oldukları bazı kritik noktalar vardır. Bugün onların, hem çevrede meydana gelen değişiklikleri takip edebilmeleri, hem de yoğun rekabet ortamında güçlü olabilmeleri ve varlıklarını sürdürebilmeleri için, eski yönetim tarzlarını bırakmaları ve herşeyden önce bir gelecek görüşüne, “vizyona” sahip olmaları gerekmektedir (Doğan, 2001:1)

Özellikle büyük işletmelerde yöneticiler, işletme sahipleri, işletmede çalışanlar, alıcılar, satıcılar ve halk arasında denge kurma zorunluluğu içine girmişlerdir. Bu değişkenliğin nedenini, sosyo-ekonomik yönetim felsefesinin gittikçe yaygınlık kazanmasında aramak gerekir. Bu yeni felsefeye göre; işletmeler, pazarların gereğine göre değil sosyo-ekonomik çevrenin ihtiyaçlarına göre yönetilmelidir. Çünkü, işletmeler toplumun değişen beklentilerini göz önüne almadan hayatlarını devam ettiremezler (Ölçer, 2001:22-23).

2.1.4. Sosyal Sorumlu İşletmelerin Benimseyeceği Yönetim Modeli

Sosyal sorumluluk alanında işletmelerin duyarlı hareket etmesi ile, moral motivasyonu ve verimliliği yüksek, gerilim ve düşmanlıkların törpülediği insani değerlere ve eşitliğe yönelmiş, çoğulcu yaklaşım ve yönetim anlayışının egemen olduğu, yaşam standardı yüksek, denge içinde mutluluk arayan bir toplum oluşur (Ölçer, 2001:28).

Sosyal sorumluluk bilincine sahip işletmelerin benimseyeceği, günümüzün yeni yönetim modellerini öğrenen organizasyonlar, Toplam Kalite Yönetimi v.b. modeller olup, yukarıda da ifade edildiği gibi, sosyal sorumlulukların gerçekleştirilmesi sonucunda tatmin olmuş bir toplum yaratmak için, insana odaklanmış katılımcılığı benimseyen bir yönetim modeline ihtiyaç vardır ki, bu model toplam kalite yönetim modeli olarak düşünülebilir.

TKY felsefesi, uzun vadede müşterinin tatmin olmasını başarmayı, kendi çalışanı ve toplumun menfaati için avantajlar elde etmeyi amaçlayan, kalite üzerine yoğunlaşmış ve tüm girdilerin katılımına dayanan bir işletme yönetim modelidir.

İnsan kaynaklı işletme olduklarını, toplumla bütünleştiklerini ve onun ayrılmaz bir parçası olduklarını vurgulayan işletmeler, yönetim modeli olarak, insana odaklı bir yönetim modelini tercih etmelidirler. Toplam Kalite Yönetim Modeli, işte böyle bir model olarak karşımıza çıkmaktadır.

TKY felsefesi, tüketicinin mevcut ve gelecekteki beklentilerini tam ve ekonomik bir şekilde karşılamayı amaçlamaktadır. Ayrıca tüm çalışanların katılımı ile, tüm işçilerin sürekli geliştirilmesini öngören çevreye saygılı bir yönetim anlayışı olmayı amaçlamaktadır (Akdemir, 2003:27).

Sosyal sorumluluk bilinci içerisinde yönetsel felsefesini oluşturan ve çevreye açılan işletmeler, çevreye kapalı işletmelere göre daha uzun ömürlü çalışma şansına sahip olurlar. Çevre ilişkilerini sürekli ve düzenli işleten işletmeler, toplumsal çıkarlara örgütsel çıkarları uzlaştırabilen çağdaş işletmeler olarak da tanımlanabilir. Çağdaş işletmeler, sadece yaşayabilmek için değil, toplumun gelişen ve değişen koşullarına, işletmelerinin uyum göstermesini gerçekleştirebilmek ve toplumun yeni yapısına uygun yeni yönetim modelleri geliştirmek zorundadır (Akdemir, 1995:9).

2.2. İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Teorileri

Tarihsel gelişim sürecinde akademik ve genel politik yapı, sosyal sorumluluğun iki ters görüşünü ortaya koymaktadır. Bunlar; klasik ve sosyo-ekonomik görüştür. Klasik görüş, işletmelerin sadece karlarını maksimize etme sorumluluğunu ifade etmektedir. Sosyo-ekonomik görüş ise, işletmelerin sadece işletme karları ile değil sosyal refahın artması ile de ilgili olmaları gerektiğini açıklamaktadır (Schermerham, 1993:86).

2.2.1. Klasik Görüş

Sosyal sorumluluğun aleyhinde olan görüşlerdir. Bu dar “hissedarlar” modeli, Friedman tarafından ortaya atılmıştır. Bu görüşe göre sosyal sorumluluklar,

a) İşletmenin kar düşüşüne,

b) İşletmenin maliyet artışına,

c) Toplumda işletme sorumluluğunun eksilmesine neden olacaktır.

2.2.2. Sosyo-Ekonomik Görüş

Klasik görüşlere karşı olarak , sosyal sorumluluğun lehinde olan fikirleri ortaya koyan bu görüşe göre, Elton Mayo, Peter Drucker , Adolp Berle, J.M.Keynes gibi düşünürlerin çalışmalarına rastlanmaktadır. Bu kişilerin ileri sürdükleri farklı düşünceleri Thomas Petit iki grupta toplamıştır (Eren, 1990:112-113) :

1- Büyük işletmelerin sayısal olarak artması ve iriliklerinin genişlemesiyle birlikte endüstriyel toplumda ciddi beşeri ve sosyal sorunları beraberinde getirmektedir.

Sorunlara sebep olan bu kuruluşların yöneticilerinin gerekli tedbir ve çareleri almaları da zorunludur. Böylece işletme ya bu sorunları çözecek ya da bu sorunları en azından iyileştirecek ve zararlı etkilerini en aza indirecek şekilde hareket etmelidir.

2- Bu görüşe göre sosyal sorumluluklar,

a- İşletmenin uzun dönem karları,

b- İşletmenin sosyal sorumluluğunu destekleyen kamuoyu beklentileri,

c- İşletmenin geliştireceği imaj,

ç- Herkes için daha iyi bir çevre için önemlidir.

d- İşletmelerin daha fazla düzenlemeler karşısında oldukları da bilinmektedir.

e- İşletmelerin elinde teknik, parasal ve yönetsel kaynakları vardır. Bu nedenle karmaşık sosyal sorunlarının üstesinden gelebilirler ve gelmelidirler.

f- İşletmelerin etiksel zorunlulukları vardır.(Schermerham,1993:87)

2.2.3.İşverenlerin Görüşleri

Mevcut işletme sosyal sorumluluk tanımları, bu konu hakkındaki algılamaların hem çeşitliliğini hem de farklılığını ortaya koymaktadır. Uluslararası İşverenler Teşkilatı (IOE)'nin bu kavramla ilgili tanımı şöyledir: Uluslararası İşverenler Teşkilatı, firmalar tarafından sosyal ve ekonomik endişeleri işletme faaliyetlerine ve paydaşları ile etkileşimlerine gönüllü olarak dahil eden inisiyatiflerdir. İlk olarak, bu tanım işletme sosyal sorumluluğunun bir firma tarafından gerçekleştirilen gönüllü bir faaliyet olduğunu, dolayısıyla basit yasal zorunlulukların ötesine geçen bir faaliyet olduğunu kabul etmektedir. İkinci olarak, işletmelerin sosyal sorumluluğunu firma genelindeki işletme faaliyetlerinin çekirdek açısı ve işletmenin faaliyet gösterdiği çeşitli pazarlardaki paydaşlarla bağlantı kurma aracı olarak görmektedir (İşveren Özel Eki, 2005:4).

Uluslararası İşverenler Teşkilatı (IOE) işletmeler tarafından sosyal, ekonomik ve çevreyle ilgili muhtelif alanlarda yasal gerekliliklerin ötesine geçmeyi hedefleyen gönüllü inisiyatifleri desteklemektedir. İşletme sosyal sorumluluğu konusunda gelişmekte olan tartışmalarda Uluslararası İşverenler Teşkilatı şu noktaların önemli olduğuna inanmaktadır (İşveren Özel Eki, 2005:3):

a- İş dünyası, refah yaratma, yenilik ve istihdamın birincil kaynağıdır. İş dünyası toplumun ayrılmaz bir parçasıdır ve diğer aktörlerin yanında sorumlu ve sürdürülebilir bir tutum içinde faaliyet göstermeyi üstlenmiştir.

b-İşletmelerin sosyal sorumluluğu kavramı iş dünyası için bir ekleme değildir; giderek artan bir biçimde işletme faaliyetlerine, yönetişime, yönetim sistemlerine ve düşünceye dahil olmaktadır. Dolayısıyla, bugünün iş dünyasının bütünlüğü içinde ele alınmalıdır.

c- İşletmelerin sosyal sorumluluğu sosyal, ekonomik ve çevre ile ilgili endişeleri de içeren çok yönlü bir kavramdır ve pazarın çeşitliliği içinde sürekli bir biçimde yayılmaktadır. Pazarın çeşitliliği değişik işletme sosyal sorumluluk inisiyatiflerinin geliştirilmesi ve uygulanmasında yenilikçiliği kritik bir bakış açısı haline getirmektedir. Niteliği gereği dinamik bir süreç olan bu tür bir gönüllü faaliyeti düzenlemek veya standardize etmek yönündeki çabalar bu son derece temel özelliğe ket vurabilecektir.

d- İşletmelerin sosyal sorumluluğu, mevzuata karşı bir alternatif değildir. Hükümetler ulusal yasaların uygulanmasından ve yürürlüğe konmasından sorumlu olmalıdır.

e- Sosyal sorumluluk konusunda herhangi bir tartışma toplumdaki diğer aktörlerin sorumluluklarını da dikkate almalıdır. Her bir aktörün uygun rolü anlaşılmalı ve kendi faaliyet alanlarının sınırları çerçevesinde saygı gösterilmelidir.

f- İşletmelerin sosyal sorumluluğu kavramının belki de en sık belirtilen yönü gönüllüğe dayanan doğasıdır ve bu gönüllülüğe dayalı özelliği korumak önemli bir meseledir. İşletmelerin sosyal sorumluluğunun asıl yararları yasalar tarafından belirlenen yükümlülüklerin ötesine geçmeyi hedefleyen işletmeler tarafından yaratılmaktadır. İşletmelerin sosyal sorumluluğunu geliştirmek için yürütülen faaliyetler ve inisiyatifler her işletme için tekdüze değildir ve tekdüze hale de getirilemez. Bu farklılıklar işletmenin yerelliği ,büyüklüğü, türü, finansal kaynakları, pazarları ve işletme sektörü gibi faktörlerle büyümektedir.

g- Uluslararası İşverenler Teşkilatı'na göre işletmelerin sosyal sorumluluğu kavramı statik değildir; çeşitli ekonomik, politik, sosyal ve çevresel koşullara ayak uydurabilmek için sürekli evrim geçiren dinamik ve çok yönlü bir kavramdır. Yenilikçi modern işletmelerin sosyal sorumluluğu inisiyatiflerinin merkezinde yer almaktadır. Bu yenilikçi tepkilerin artması desteklenmelidir. Bu işletmelerin toplumlarına gerçek yararlar taşımalarını sağlarken değişen piyasalara hızlı bir biçimde tepki verme yeteneği kazandırmaktadır. İşletmelerin sosyal sorumluluğu, her işletme tarafından

desteklenebilecek durumda olmalıdır. Her işletme menfaatleri ve yetenekleri izin verdiği sürece işletmelerin sosyal sorumluluğu inisiyatiflerine dahil olma özgürlüğüne sahip olmalıdır. İşletmelerin sosyal sorumluluğunun, büyük veya küçük, dünyadaki tüm iş dünyası tarafından yürütülmesine izin veren bu yenilikçi, esnek ve gönüllü doğası farklı yollardan ve farklı seviyelerde bu dahil olmayı teşvik etmektedir.

2.3. İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Alanları

İşletmelerin ilişkide buldukları birçok sosyal sorumluluk alanları bulunmaktadır. İşletmelerin genel olarak sahip ve ortakların çıkarlarının korunması, çalışanlara nitelikli iş ortamlarının sağlanması , çevreye iş imkanlarının sağlanması, tüketicilerin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve yaşanabilir çevrelerin oluşturulmasına katkıda bulunmakta ve toplumsal sorunların çözümünde yardımcı olmak gibi sosyal sorumluluk alanlarından söz etmek mümkündür.

İşletmeler ya da yöneticileri sosyal sorumluluklar üzerinde durduklarında, yedi gruba karşı sorumlu oldukları kabul edilmektedir. Bunlar:

- a) Hisse sahipleri ya da sermayedarlar,
- b) İşgörenler,
- c) Müşteriler(tüketiciler)
- e) Ulusal toplum,
- f) Uluslararası toplum,
- g) Çevre
- h) Ekonomi

2.3.1. Hisse Sahipleri yada Sermayedarlar

Sosyal sorumluluk kapsamına giren ilk konu, işletmenin ve onun yöneticilerinin hissedarlara ve sermaye sahiplerine karşı olan yükümlülükleridir. İşletmenin en önemli kaynağı sermayesidir. Sermaye sağlayan hissedarlar bunun karşılığı belirli bir kar temin etmek isteyeceklerdir (Eren, 1990:114).

İşletmelerin öncelikli rollerinin kar elde etmek ve bunları pay sahiplerine dağıtmak olduğu konusunda da hala bir fikir birliği vardır.

Çağdaş işletmecilik ve sosyal devlet anlayışına göre; bir bireyin elinde bulunan tasarruf ve anamal, sadece o bireyin değil toplumun malıdır. Öyleyse, birey bunu kendi yararına olduğu kadar toplumun yararına da kullanmak yükümlülüğündedir; onu harcayamaz, toplumun genel çıkarına aykırı amaçlar için kullanamaz. Böylece işletme yöneticileri sermayenin kullanımında birer emanetçi sıfatıyla ve sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etme durumundadırlar (Demirkan, 1991:18).

2.3.2. İşgörenler

Çok az sayıda firma, işgörene saygılı özel anlaşmalara ve işveren-işgören ilişkilerini düzenleyen yasalara ihtiyaç duymaktadırlar. Kanunlar ve hükümetler; istihdam şekilleri, ödeme, sağlık, güvenlik konularında olduğu gibi, işgörenle ilgili özel sorumlulukları düzenlemektedirler. Bu düzenlemelerin sayılarının artması ise bazı işgörenlerin durumunun toplumu rahatsız etmesinin doğurduğu tepkiden kaynaklanmaktadır (Bartol ve Martin, 1994).

İş ahlakı kapsamında değerlendirilmesi gereken bu konu, kanunen yasak olduğu veya toplumsal değerlere aykırı bulunduğu halde, çocuk denecek yaşta işçileri çalıştırmak, kadın ve çocuklara düşük ücret politikası uygulamak, ücret, terfi ve teşvik politikasında adil davranmamak, anne olan işçilerin emzirme saatlerinde hassas olmamak ve adam kayırmak gibi konulardır.

Bu konuyla ilgili Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) sözleşmelerini ve ulusal yasaları temel alan SA 8000 standardı; çocuk işçilik, zorla çalıştırma, sağlık ve güvenlik, örgütlenme özgürlüğü, disiplin uygulamaları, ayrımcılık, çalışma saatleri ve ücretlendirme konularında asgari şartları belirlemektedir.

İşletmelerin daha iyi rekabet koşullarına ulaşabilmesi için çalışanların iş sağlığı ve güvenliği konusunda planlı ve sistemli çalışmalar yürütmeleri amacıyla ISO 18001 (OHSAS) İş Sağlığı ve Güvenliği Standardları geliştirilmiştir.

İşgörenler başlığı sadece işletme içi kapsamında düşünülmemelidir. İşletmelerin personel temin ederken uyması gereken sorumlulukları da vardır. Özellikle otomasyonun ve nüfusun artması işsizlik oranlarının yükselmesine neden olmaktadır. Öncelikle bu konu bir sosyal sorun olarak tehlike arz etmektedir. Ayrıca işe almada; cinsiyet, ırk, özürllük, mahkumiyet veya sosyal sınıf farkı gözetme sosyal sorumluluğun diğer boyutlarını ifade etmektedir (Eren,1990:115).

İşletmelerin bu bağlamda yapabilecekleri şu 3 ana başlık altında verilebilir :

- a) Çalışanların eğitime, işyerindeki sağlık ve güvenliklerine yatırım yapmak
- b) Ülkeler arasındaki tecrübelerin paylaşımına yönelik takım çalışmalarını organize etmek
- c) Eğitim, sağlık, beslenme konusundaki projelerle topluma karşı bilgilendirici ve eğitici rol üstlenmek

2.3.3. Müşteriler

Bu başlık altında sağlıklı güvenli ürünler ve kalite konuları dikkati çekmektedir. Ürün güvenliği ve sağlığa uygunluğu; ürünü tanıtmak, onun hakkında tüketiciyi bilgilendirmek ürünlerin hangi maddelerden yapıldığı, herhangi bir tehlike arz edip etmediği, nasıl kullanılacağı hakkındaki prospektüsler, kullanma klavuzları ve etiketler

hazırlamak, ürünün üzerine tutturmak veya ambalajının içine yerleştirmek gerekmektedir (Eren, 1990:115).

Mevcut dünya düzeninde ayakta kalabilmek, tüm sektörlerde müşteri ihtiyaç ve beklentilerine uygun mal ve hizmet üretiminin sağlanmasıyla gerçekleşebilecektir. Bu da ancak, kuruluşlarda tasarım aşamasından başlayarak üretim , pazarlama ve satış sonrası hizmetlere kadar tüm aşamaları kapsayan ve sürekli gelişmeyi hedefleyen Kalite Yönetim Sisteminin uygulanmasıyla olacaktır . Günümüzde Kalite Yönetim Sistemi konusunda TS-EN-ISO 9000 Kalite Standartları Serisi, etkili bir yönetim sisteminin nasıl kurulabileceğini, dökümanite edilebileceğini ve sürdürülebileceğini gözler önüne sermektedir. Toplam Kalite Yönetimi, tamamen müşteriye odaklanmış bir işletme kültürünü oluşturan tam bir yönetim sistemidir.

Kalite konusunun gelişimi her geçen gün hız kazanmaktadır. Özellikle, alıcı kendine sunulan mal veya hizmetten memnun olmadığı takdirde nasıl bir mekanizma ile işletmeye şikayetlerini bildirecektir. Ne tür ve ne kadar süreli garantiler verilecektir. Satış sonrası hizmetten nasıl yararlanacaklardır ve bu tür bilgiler tüketicilere nasıl ulaşacaktır. Tabii ki, bu tür çalışmalar, satış artırma çabalarına destek olacak bir sorumluluk konusu da sayılabilir (Eren, 1990:115).

2.3.4. Toplum

Toplum düzeyinde sosyal sorumluluklar iki seviyede düşünülebilir. Birincisi bölgesel, ikincisi ise ulusal seviyedir.

Toplumun, eldeki mevcut kaynakların etkin kullanımının ötesine yayılan birçok sosyal ihtiyaçları vardır. Bunun bir sonucu olarak, toplumun işletmelerden bir takım istekleri vardır.Hava ve su kirliliğinin kontrol altına alınması, kültürel etkinlikler, şehir gelişim planları, yerel sağlık programları, eğitim etkinlikleri gibi birçok istekler büyük fabrikatörlerden ilgililerce talep edilmektedir (Bartol ve Martin, 1994).

İşletmeler “iyi vatandaş” gibi devletin yasa ve yönetmeliklerine uygun faaliyetlerde bulunmalı, vergisini ödemeli, toplumsal yaşamı zenginleştirecek sosyal-kültürel-sportif etkinliklere katkıda bulunmalıdır.

Ulusal seviyede sosyal sorumluluk anlayışına ise birçok örnek verilebilir. Özellikle birçok işletme, eğitim reformu için laboratuvar ve okul yapımı konusunda hassas davranmaktadır.

2.3.5. Uluslararası Toplum

Sosyal sorumluluk, giderek artan bir şekilde uluslar arası konular içinde yer almaya başlamıştır. Kurumsal sosyal sorumluluk olarak ta adlandırılan bu kavram, kısaca şirketlerin daha iyi bir toplum ve daha iyi bir çevre için gönüllü olarak katkıda bulunmaları olarak tanımlanıyor.

Avrupa firmaları, her geçen gün artan oranda üzerlerinde hissettikleri sosyal, çevresel ve ekonomik baskının etkisi ile “**işletme sosyal sorumluluk stratejileri**” olarak tanımlayabileceğimiz “**sosyal programı**” kendi iç bünyelerinde teşvik etmeye başlamışlardır (Büyüksu, 2001:24).

Avrupa Konseyi 2000 Lizbon toplantısında bir taraftan Avrupa Birliğinin dünyanın en rekabetçi ve en dinamik bilgiye dayalı ekonomi bölgesi olması gerektiğine ve bunun için de sürdürülebilir kalkınmanın daha iyi iş ve sosyal açılımlar vasıtasıyla sağlanmasına vurgu yapılırken, diğer taraftan sosyal sorumluluk mekanizmaları içinde yaşam boyu öğrenme, iş organizasyonları, fırsat eşitliği, sosyal içerik ve sürdürülebilir kalkınma kavramına yer verilmektedir (Büyüksu, 2001:24).

Avrupa Komisyonunun Lizbon, Nice ve Götterburg zirvelerinde, “işletme sosyal sorumluluğu”nun rekabetçi, dinamik ve bilgi temeline dayalı toplum modeline katkıda bulunacağı vurgulanıyordu.

Burada baz alınan felsefe, işletmelerin çevre ve sosyal konuları kendi temel etkinlikleri yada programlarına dahil etmesi anlamına gelmesidir. Böylece işletmenin bir taraftan ekonomik performansını arttırarak küresel pazarda başarılı olmasına diğer taraftan da bu sürece katkıda bulunacak ve sosyal konularda pro-aktif çözümleri de kapsayacak“**sürdürülebilir kalkınma**”nın sağlanılmasına çalışılacaktır.

Ekonomik, teknolojik ve politik gelişmeler dünyada herkesin birbirine olan bağımlılığını arttırıyor. Refah düzeyinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması için bireylere olduğu kadar kurumlara da önemli sorumluluklar düşüyor. Başta BM olmak üzere AB, OECD, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” kavramına önem veriyorlar; çünkü, sürdürülebilir kalkınma için şirketlerin içinde yaşadıkları ve etkin oldukları topluma ilişkin bilgi ve ilgilerini geliştirmeleri gerekiyor (Argüden, 2006:2).

AB Komisyon çalışmaları ve üye ülkeler üzerindeki konuyla ilgili iletişimin geliştirilmesi gayretlerinin yanı sıra uluslar arası örgütlerin de benzer çabalar içinde oldukları gözlemlenmiştir.

a) Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact-2000)

b) ILO'nun Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politikalar Prensiplerine İlişkin Üçlü Deklarasyonu

(ILO's Tripartite Declaration of Principle Concerning Multinational Enterprises and Social Policy(1977/2000)

c) Çok Uluslu Şirketler için OECD Raporu (OECD Guideline For Multinational Enterprises (2000)

Tüm bu global yaklaşımlar ekonomik büyümenin, global rekabetin ve acımasız pazar koşullarının çevreye veya insanlara yapabileceği olası tahribatları dengeleme ve hatta dünya üzerinde çalışma şartlarından, temel hak ve özgürlüklere kadar birçok alanda

dünya vatandaşlarını eşitleme nihai hedefi üzerinde çalışmaktadır (Büyüksulu, 2001:24).

2.3.6. Çevre

1990'lı yıllara kadar işletme literatüründe, işletme çevresi, ekonomik, sosyal , politik ve teknolojik faktörlerin şirket performansını belirleyen bir çevre olarak ele alınmakta, “doğa” nın bütün insan ve işletme faaliyetlerinin “çevre”sini oluşturduğu gözardı edilmektedir (Dinçer ve Fidan,1997). Son yıllarda ise, sürdürülebilir kalkınma anlayışı ve çevre koruma bilincinin artmasıyla birlikte, işletmelerin çevreye bakış açılarında önemli bir değişim yaşanmaktadır. İşletmeler açısından çevre; müşteriler, tedarikçiler, çalışanlar vb. paydaşlar gibi işletmelerin sosyal sorumluluk alanlarına dahil edilmeye başlamıştır.

İşletmeler iktisadi mal ve hizmet üretiminde bulunmak ve kaynakları verimli bir şekilde kullanmak yanında, toplumda sosyal bir rol de üstlenmektedirler. İşletmeler sosyal sorumluluğun gereği olarak, hem çevreyi baştan kirletmemeye özen göstermeli, hem de kirlenmiş bir çevrenin temizlenmesi için çaba sarf ederek onu güzelleştirecek tedbirleri desteklemelidirler.

Doğanın kirlenmesi sonucunda bozulan ekolojik denge işletmeleri dolaylı olarak etkilemektedir, gün geçtikçe daha da çok etkileyecektir. Bu yüzden işletmeler sosyal sorumlulukları çerçevesinde doğal kaynakların düşüncesizce tüketilmesinin önlenmesi, hava, su ve toprak kirliliğinin azaltılması, geri dönüşümün sağlanması, atıkların kontrol edilebilmesi, doğal kaynakların sorumlu biçimde kullanılması ve çevre dostu ürünler ve üretim süreçleri arayışı içinde olma gibi uygulamalara gitmektedirler.

İşletmeler için çevrenin sosyal ve stratejik önemi gittikçe artmaktadır. Çevreye karşı sorumluluklarının bilincine varan işletmeler, oluşturdukları bazı organizasyonlar ve bağlı kalmayı taahhüt ettikleri bildirimler yada prosedürlerle (ISO 14000 serisi çevre standartları gibi) bunu kamuoyuna ilan etme yoluna gitmektedirler.

Günümüzde insan-çevre dengesini sağlamaya yönelik ekonomik yaklaşımlar geliştirilmekte ve bu yaklaşımlarda işletmeler önemli roller üstlenmektedir. Çevre sorunlarıyla ilgili bu kalkınma modeli Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı, uzun dönemli bir bakış açısı getirmek suretiyle, küresel ekonomide, gerek bugünün insanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek, gerekse gelecekte insanların ihtiyaçlarını garantiye alacak bir denge oluşturmayı hedeflemektedir.

İşletmelerin çevreyi korumak konusunda izleyebilecekleri stratejileri şu şekilde düşünebiliriz:

- a) Daha az kaynak tüketen ve daha az atık üreten, geri dönüşüm yapabilen üretim sistemleri geliştirmek
- b) Faaliyetlerimizin oluşturduğu çevresel etkileri azaltmak için kabul görmüş yönetim sistemlerini etkin olarak kullanmak
- c) Sivil toplum örgütleri ve hükümetlerle işbirliği içinde çevresel politikaları tanıtmak ve desteklemek.

2.3.7. Ekonomi

Bir işletme faaliyetlerinden dolayı kar elde ederken o ülkenin ekonomisine de maksimum düzeyde geri dönüşüm yaratmalıdır.

Bu anlamda işletmelerin yapabileceklerini şu başlıklar altında verebiliriz:

- a) İş imkanları sağlamak, ülkedeki istihdam oranını arttırmak
- b) Teknoloji ve uluslararası standartları transfer etmek

- c) Küresel standartları uygulayarak ülkenin uluslar arası platformdaki yerinin güçlenmesine katkıda bulunmak, ülkenin küreselleşen dünyanın bir parçası olmasına katkıda bulunmak
- d) İşletmenin gelişimini ülkenin gelişimine paralel görmek ve bu amaçla sosyal içerikli projelerde görev almak
- e) İhracat gelirleri yaratmak
- f) Vergi ödeme konusunda örnek teşkil etmek
- g) Kayıt içi ekonomiye katkıda bulunmak
- h) Ülkenin ekonomik açıdan zor dönemlerinde yatırımları durdurmamak

2.4. İşletmelerin Sosyal Sorumluluk Düzeyleri

İşletmelerin sosyal sorumluluk düzeyleri şu üç ana başlık altında incelenebilir: Ekonomik, sosyal ve etik sorumluluklar.

2.4.1. Ekonomik Sorumluluk

İşletmelerin ekonomik sorumluluğu, işletmelerin insan ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla mal ve hizmet üreten birer ekonomik birim olmalarından kaynaklanmaktadır. İşletmelerden temel amaçları olan karlılık, büyüme ve topluma hizmet gibi işlevlerini yerine getirmeleri beklenir.

İşletmelerin sosyal performansları ile finansal performanslarının incelendiği bir araştırmada, teorik olarak kabul edilen sosyal performanstaki beklenen artışların finansal performansa bağlı olacağı hipotezine uygun bir sonuç ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan sonuca göre, kar amaçlı işletmelerin kaynaklarını sosyal performans amaçlarına uygun olarak kullanması finansal performansın artmasına neden olacaktır. Finansal

performansa yapılan yatırımlar ile işletmeler daha fazla sosyal sorumluluklarını yerine getirmiş olacaklardır (Güneş, 2003:109).

İşletmeler içinde buldukları toplumdan yalıtılmış olarak faaliyet gösteremezler. İşletmelerin ekonomik hedefleriyle sosyal hedefleri çoğu kez birbirinin sonucu niteliğindedir. Toplumsal alanda bir ilerleme herhangi bir işletmenin iş faaliyetiyle ne kadar ilişkiyse o kadar ekonomik yarar getirir (Porter ve Kramer, 1994). Örneğin, eğitim düzeyinin iyileştirilmesi genelde sosyal bir mesele olarak görülür, fakat yerel işgücünün eğitim düzeyi bir işletmenin rekabet yeteneğini dolayısıyla ekonomik yapısını önemli ölçüde etkiler.

2.4.2.Yasal Sorumluluk

İşletmelerin hukuki sorumlulukları olarak da adlandırılmakta olup, yasalar, yönetmelikler, tüzükler, sözleşmeler, iş anlaşmaları ile bir takım kararlardan doğmaktadır. Hukuki düzenlemelerin amacı, ilgili kişi ve kuruluşların topluma karşı görev sorumluluklarını belirlemek olduğundan, işletmeler, yasal sorumluluklarını yerine getirmek suretiyle toplumsal sorumluluklarını da yerine getirmiş olurlar. Bu şekilde, işletmeler kendilerinden neler beklendiğini açık ve net biçimde bilirler. Çalışanlarla ilgili olarak, örneğin Türkiye’de Çalışma Bakanlığı ve Bölge Çalışma Müdürlükleri, SSK Kanunu ve İş Kanunu ve diğer mevzuat vardır.

Tüketicilerin korunması ile ilgili olarak örneğin Rekabet Kurulu, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, RTÜK, Belediyeler bulunmaktadır.

Çevre ile ilgili olarak örneğin Çevre Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, İmar-İskan Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Kültür Bakanlığı ve bağlı kuruluşları denetim ve gözetim işlevleri yürütürler.

Kurumsal sosyal sorumluluk her ne kadar gönüllülük esasına dayalı bir uygulama olsa da, konunun her geçen gün toplumsal ve örgütsel boyutlarda önem ve anlam

kazanması bu yönde bazı tedbirlerin alınmasını, bazı düzenlemelerin yapılmasını da gerekli kılmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde işletmelerin sosyal sorumluluğu konusunda Uluslararası Örgütlerin hukuki anlamada çalışmaları olarak şunları söyleyebiliriz:

a) Birleşmiş Milletler Global Sözleşmesi (Global Compact-2000)

b) ILO'nun Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika ile İlgili Üçlü Bildirgesi(Tripartite Declaration of Principle Concerning Multinational Enterprises and Social Policy(1977/2000)

c) Çokuluslu Şirketler İçin OECD Raporu (OECD Guideline for Multinational Enterprises (2000)

2.4.3. Etik Sorumluluk

Etik genel olarak, toplumlar ve insanlar için doğru nedir? sorusuna yanıt arar. İş etiği de, etik norm ve kurallarının iş hayatında işletmelerde uygulanması ile ilgilidir. Bu kavram, önceleri “işletmelerin sosyal sorumluluğu” başlığı altında ABD’de 1960’lar ve 1970’lerde gündeme gelmiş, 1980’lerde gerek ABD’de gerek diğer pek çok ülkede “iş ahlakı-iş etiği” olarak yoğunluk kazanmıştır (Berkman, 2006:68).

İşletmelerin etik sorumlulukları , ekonomik sorumlulukları ve yasal sorumlulukları yerine getirirken etik değerlere duyarlı olması ile ilgili olup sosyal sorumluluğun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Etik sorumluluklar , toplum bireylerinin işletmeden umduğu yada beklediği davranış ve faaliyetleri içerir.

Etik ilkeler şirketlere göre değişiyor. Bu ilkeler ticaret ve iş ilişkilerinde şeffaflık, dürüstlük, yasalara bağlılık, hissedarlara karşı sorumluluk, bilgilerin korunması, çalışanlar arasında ayrımcılığın uygulanmaması ve çevreye saygı ana başlıkları olarak verilebilir. İşletmeler işlerini yaparken, çalışanına, tüketiciye, çevresine ve topluma

zarar vermemeli hatta çalışanına, tüketiciye, çevresine ve topluma azami yarar sağlamalıdır.

Günümüzde artık işletmeler bilançoları, karları gibi mali sermayeleri ile değil, itibar, dürüstlük, duyarlılık, yardımseverlikleri ile yani sosyal sorumlulukları ve etik sermayeleri ile değerlendirilir hale gelmektedir. Çünkü artık bu hususlarda bir sorun, örneğin çevreye duyarlılık, yanıltıcı reklam, çalışanına haksızlık gibi davranışlar işletmeyi kamu gözünde bir anda sıfıra indirebilmektedir.

2.5. İşletmelerin Sosyal Sorumluluklarına İlişkin Projelerden Örnekler

2.5.1. Dünyadan Örnekler

İşletmeler sosyal sorumlulukları adına pek çok alanda çeşitli faaliyetler yürütebilirler. Firmalar, çevre, eğitim, sponsorluklar, insan hakları, ürün kalitesi, dahili ortaklıklar, iş ilişkileri, gibi pek çok alanda duyarlı davranarak kendi varlıklarına ve karlılıklarına zarar vermeden topluma karşı olan sorumluluklarını yerine getirebilirler. Dünyadaki örneklerine bakıldığında firmaların kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin tüm bu saydığımız alanların hepsinde yer alabildiği yada birkaç alanda yoğunlaşabildiğini görülür. Örneğin sağlık, çevre ve eğitim konularında duyarlılık gösteren firmaların yanı sıra sadece çalışanların eğitimine ve çalışma koşullarını iyileştirmeye yönelik duyarlılık faaliyetlerinde bulunan firmalar bulunmaktadır. Kimi firmalar ürettikleri ürüne yada hizmete özel sosyal sorumluluk atılımlarında bulunurken kimi firmalar buldukları yerel bölgeye ve burada yaşayan insanlara yapacakları katkı ile sorumluluklarını yerine getirmektedirler (Kurumsal Sosyal Sorumluluk Hakkında, 17.04.2006).

Avrupa Birliği'nin yaptığı düzenlemelerle (Green Paper) , Avrupa'da faaliyet gösteren firmaların sosyal sorumluluklarını yerine getirmek adına birçok faaliyette yer aldıkları görülür. Bu örnekler, Türkiye'de faaliyet gösteren tüm firmalara yol gösterebilir.

Telvill Kft. Macaristan'da bilgi teknolojileri üreticisi olan Telvill firması doğal çevreyi korumak ve iyi bir çalışma ortamı yaratmak ve yaşam standardını yükseltmek amacıyla çevre ve kalite yönetimi uyguluyor, yerel halka destek veriyor ve sürdürülebilir istihdam yaratıyor. Firma, yer aldığı bölgedeki halkı sağlıklı bir çevre ve yaşam tarzı benimsemesi konusunda teşvik eden Berekalja Consequent Parkına destek veriyor. Eğitim alanında, yine bulunduğu şehirdeki bir ilkokulun bilgi teknolojisi sistemini yeniliyor ve bakımını yapıyor.

Meblo Jogi. Firma Slovenya'da mobilya sektöründe yer alıyor. Kurumsal sosyal sorumluluk kapsamında çalışanlar ve onların eğitimleri, dahili ortaklıklar ve çevre konularında çeşitli etkinliklerde bulunuyor. Örneğin Meblo Jogi çalışanları , bir fizyoterapist tarafından geliştirilen ve 10 dakika süren bir “mola” programını günde iki defa uyguluyorlar. Firma, tüm çalışanlara ,özellikle kadın çalışanlara mesleki ve genel eğitimler vererek onların kariyer gelişimlerini teşvik ediyor. Meblo Jogi, “kadınlara önem veren” bir firma olduğu için Slovenya Yöneticiler Birliği tarafından ödüllendirilmiş.

Matusewicz Budowa Maszyn s.j. Endüstriyel ürün ve hizmet tedarikçisi olan Matusewicz, Polonya'da faaliyet gösteriyor. Sosyal sorumluluk çerçevesinde bazı çalışmalarına tüm Avrupa'da kabul gören TÜV sertifikası almaları için uzmanlaşmış personel eğitimi veriyorlar. Matusewicz, kendi atık ürünlerinin yerel olarak geri dönüşümünü sağlamak adına çalışmalarda bulunuyor. Ayrıca yerel itfaiye ve ambulans hizmetlerine destek veriyorlar.

Lippemeir Gebäudereinigungsdienst GmbH. Hizmet sektöründe yer alan Lippemeier, yeni şirket binalarının içinde güneş enerjisi panelleri, ekolojik kaplamalar ve bitkiler için bir “biyotip” doğa alanı bulduruyor. Endüstriyel temizlik şirketi olarak, kullandıkları temizlik gereçlerini yağmur suyu ile yıkayabiliyorlar. Ayrıca çocuklu kadın çalışanları esnek çalışma saatlerine teşvik ederek bir yandan kurumsal sosyal sorumluluklarını yerine getirirken diğer yandan da çalışan memnuniyetine katkıda bulunuyorlar.

Koffie Kan. Saydığımız örnekler içinde en küçük işletme olan Koffie Kan, bir kahve kavurma tesisine sahip bir aile şirketi. Topluma karşı olan sorumluluklarını, küçük plantasyonlara çekirdek kahve için piyasanın üzerinde ücret ödeyerek ve böylece çiftçilere düzenli gelir sağlayarak yerine getiriyorlar.

Hanley Economic Building Society. Firma, finansal alanda hizmet vermekte. Özellikle halk ve ortaklıklar konusunda kurumsal sosyal sorumluluk çalışmaları yürütüyor. Örneğin tedarikçilerin yardımıyla bir geri dönüşüm projesi uyguluyorlar. Yerel bölgedeki okullardaki çocukların çevre hakkında bilgi alabilecekleri eğitim salonları yararına 10 yıllık bir sponsorluk yürütüyor.

S.C. Galfinband S.A. Romanya’da imalat sektöründe yer alan firma, çevreye karşı sorumlu ve yerel halkın becerilerinin gelişmesi için katkıda bulunuyor. Faaliyet gösterdiği şehirde yer alan üniversiteyle öğrencilerin bilgi teknolojisi becerilerini geliştirmek adına ortaklık kurmuş.

Euroquimica Bufu y Planan S.A. Çalışanlarına sürdürülebilir istihdam ve değer kazandıran eğitim fırsatları sunmayı hedefleyen bu şirket, araştırma sektöründe yer alıyor. Firma, engelliler ve 45 yaşını aşmış insanlara eşit çalışma fırsatları sunuyor. Ayrıca kadınları yönetici pozisyonlarına getirerek kadın çalışanlar konusundaki hassasiyetini vurguluyor.

2.5.2. Türkiye’den Örnekler

Küreselleşen dünyada, ekolojik sorunlar artık uluslararası gündemin birinci maddesini oluşturmakta. Gelişmiş bir ülke olma yolunda ilerlemeye çalışan Türkiye’de de şirketlerin üzerlerine düşen kurumsal sosyal sorumlulukları yerine getirmeleri, Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde olduğu kadar Türkiye’nin kendi sosyal, kültürel ve çevresel değerlerini koruması açısından da büyük önem taşıyor. Türk İşletmeleri de bu çerçevede sorumluluklarının bilincinde hareket ederek faaliyetlerini sürdürüyorlar. Bu çerçevede aşağıdaki örnek projeler verilebilir (Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri, 17.04.2006).

Arçelik A.Ş. Arçelik A.Ş çalışanları tarafından hazırlanan “Bizim Oda” Programı ile, okullarda çocukların ders dışı zamanlarını değerlendirecekleri, sosyal yapılarını güçlendirecekleri, eğlenerek öğrenecekleri mekanlar hazırlıyorlar. Arçelik A.Ş eğitim bursu ile başarılı çocukların eğitim hayatlarını destekliyor. Yine sosyal sorumlulukları kapsamında Öğretmene Destek ve Eğitim, Gönül Aile Birliği Projeleri mevcut.

22 Mart 2004 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı ile Arçelik A.Ş arasında imzalanan protokolle hayata geçirilen 8 yıllık program sonunda, Türkiye genelinde yayılmış, 300 yatılı ilköğretim bölge okulundaki 200 bin öğrenci ve 6 bin öğretmene ulaşılması öngörülmüş ve başarılmıştır.

Beta. Eski ayakkabıları “Umut Çocukları Derneği” işbirliği ile sokak çocukları için yeniliyor. Kampanya çerçevesinde, eski ayakkabıları mağazalarında toplayan Beta, müşterilerinin de desteği ile sokak çocuklarının ayakkabı ihtiyacını sağlıyor. Türkiye’deki 22 Beta mağazasından herhangi birine bırakılan her ayakkabı bir sokak çocuğuna mutluluk olarak geri dönüyor.

BP. BP Türkiye, 2004 yılında, Türkiye’de yol güvenliği bilincini geliştirmeye yönelik olarak toplumsal faaliyetlerini genişleterek Trafik Yılı’na destek verdi.

Cargill. Cargill, yöre halkının istek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak oluşturulan projeler kapsamında; çevre, sağlık ve eğitim alanlarında destek veriyor. Faaliyet gösterdiği yöre halkına karşı ilke edindiği sosyal sorumluluk görevlerini yerine getirmeye devam ediyor.

Örneğin Şubat 2005’de temeli atılan 16 derslik ve 500 öğrenci kapasitesine sahip olacak Cargill İlköğretim Okulu’nun 2006-2007 öğretim yılında eğitime başlaması planlanıyor.

Danone. Danone, Milli Eğitim Bakanlığı ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği işbirliği ile yürüttüğü “Gülümseyen Gelecek Anasınıfları” Projesi kapsamında Eylül

2004'ten itibaren, Türkiye'nin 81 ilinde 250 adet yeni anasınıfı açarak, 12500 öğrenciyi yeni ana sınıfı ve oyun parklarına kavuşturdu. Danone, Danino adlı ürünüyle, bebeklerin sağlıklı gelişimi için T.C. Sağlık Bakanlığı'nın D vitamini eksikliği ile savaşmak için başlattığı "D Vitamini ile Gülümseyen Gelecek" Kampanyasını destekliyor.

Hyundai. Her zaman kurumsal sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden Hyundai, yetkili satıcılarının desteğini alarak Türk Eğitim Derneği ile birlikte hazırladığı "Hyundai Meşaleleri" projesi sayesinde başarılı olan ancak maddi durumu yeterli olmayan öğrencilere, Türkiye çapındaki çeşitli Türk Eğitim Derneği Okulları'nda "Tam Eğitim Bursu" veriyor. 2004-2005 öğrenim yılında ilk kez başlayan projeye 52 öğrenciye tam burs sağlandı ve bu sayı 2005-2006 öğrenim yılında 57'ye yükseldi .

Honda. Özürlülerin geleceği için mesleki rehabilitasyon , eğitim ve Bağımsız Yaşam Merkezleri kurmayı amaçlayan "Gökkuşuğu Kampanyası" Honda A.Ş ana sponsorluğunda sürüyor. Kampanya ile Türkiye'nin Bağımsız Yaşam Merkezleri hayata geçirilerek, Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri'nin de ülke genelinde yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. İlk aşamada Ağrı , Ardahan, Artvin, Batman, Bingöl, Iğdır, Mardin, Şırnak ve İstanbul'da açılacak, daha sonra 19 ile yaygınlaştırılacak.

HSBC Bank A.Ş. HSBC Bank A.Ş "sadece e-posta yoluyla alınan her ekstrenin eğitime katkısı var" sloganıyla müşterilerini, ekstrelerini elektronik posta ile almaya çağırıyor. HSBC Bank A.Ş, her ay elektronik posta ile alınan her 500 ekstre için bir üniversite öğrencisinin bir aylık burs ihtiyacını karşılıyor.

Ecoplast . Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği üyesi olan Ecoplast şirketi, ülkemizde bir ilk'i gerçekleştirerek suda çözülebilen çevreye uyumlu plastiği, "d2w"yi üretti. "d2w" maddeli plastik, çözülme sırasında çevreye hiçbir toksik etki bırakmadığı gibi, toprağa karışması durumunda verimliliği artırıyor ve gübreleme işleminde bile kullanılabilir (Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği,2006).

"Bir sosyal sorumluluk yatırımı olarak konvansiyonel plastiklerin yol açtığı çevre sorunlarını çözen "d2w" adlı katkı maddesi, Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği

üyesi EcoPlast'ın temsilciliğini yaptığı İngiliz “Symphony Environmental Limited Şirketi” tarafından geliştirildi. “**d2w**”, 2 ay ile 5 yıl arasında çözülüp suya karışabilen rasyonel, ekonomik ve güvenli bir katkı maddesi. Polietilen veya polipropilenden üretilen her türlü malzemenin, üreticinin planladığı süre içerisinde, geriye hiç bir toksik atık bırakmadan sadece su, eser miktarda bio kütle ve çok az miktarda karbondioksit kalacak şekilde çözülmesini sağlıyor” (Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği, 20.03.2006).

BÖLÜM 3: İŞLETMELERİN SOSYAL SORUMLULUKLARI KAPSAMINDA SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA KATKILARI

3.1.Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde İşletmelerin Sosyal Sorumluluğunun Uluslararası Boyutu

Bu bölümde sürdürülebilir kalkınma ile ilgili olarak işletmelerin sosyal sorumluluk konusunda bilgilenebileceği uluslararası alanda kabul görmüş sözleşme ve bildirgelere yer verilmektedir.

3.1.1. BM Küresel İlkeler Sözleşmesi(Global Compact-2000)

Birleşmiş Milletler'in küresel kalkınma kuruluşu olan UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı), kalkınma kavramını salt ekonomik kalkınma değil, “insani kalkınma” olarak algılayan bu örgüt, 166 ülkede hükümetler, sivil toplum ve özel sektörün güvenilir ortağı olarak, ülkelerin kalkınma yolundaki çabalarını destekliyor, ulusal ve küresel düzeydeki zorlukları aşmaları için bu ülkelere yardımcı oluyor.

Küresel İlkeler Sözleşmesi, iş dünyasına, bir takım insan merkezli ilkeler öneren yenilikçi bir kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımıdır (Özen, 2006:1).

Küresel İlkeler Sözleşmesi, ilk olarak 31 Ocak 1999 tarihinde Davos' ta düzenlenen Dünya Ekonomik Forumu sırasında, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kofi Annan tarafından önerildi. Kofi Annan bu evrensel ilkeler paketiyle birlikte, iş dünyasının liderlerini, yeni küresel ekonominin sürdürülebilmesini sağlamak için gerekli olan çevresel ve sosyal dayanakların oluşturulmasına destek vermeye ve tüm dünya halkları için küresel yatırımlar yapmaya çağırılmış oldu.

Hassasiyet ile üzerinde durulan konular; İnsan Hakları, İnsan Emeğinin Standartları ve Çevre Koruma konusunda daha etkileyici ve destekleyici olacak değerlerdir. Bu çağrı, “Küresel Hareket” çağrısıdır ve özel sektör kapsamlı bir işbirliğine davet edilmektedir. Bu önerinin resmi bir nitelik kazanması ise 26 Temmuz 2000 tarihinde Birleşmiş

Milletler merkezinde yapılan bir toplantıyla gerçekleşti. Küresel lkeler Sözleşmesi, 50 büyük şirketin yöneticisi tarafından kabul edilmiştir. Bugün sözleşme kk büyük tüm şirketlere açıktır.

Küresel lkeler Sözleşmesi, daha kapsamlı ve adil bir küresel piyasa oluştururken şirketleri de Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşlar, uluslar arası çalışma örgütleri ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmak için biraraya getirmeyi hedefliyor (zen, 2006:2).

Küresel lkeler Sözleşmesini kabul eden şirketler, değişik iş kollarını ve farklı coğrafi bölgeleri temsil etmektedir. Bu şirketlerin ortak özelliği; çalışanlarından yatırımcılara, müşterilerden ticari ortaklara ve içinde yaşadıkları topluluklara kadar geniş bir yelpazeye yayılan alanda, toplumsal ve kurumsal sorumluluklar stlenmeleridir.

Küresel lkeler Sözleşmesi, bağlayıcı niteliği olmayan ve gönüllülük temelinde dayanan bir girişim, karşılıklı güvene dayanan sözel bir sözleşmedir. Katı bir bürokratik yapılanmaya dayanmayan Küresel lkeler Programı, zel sektör işletmelerini, on temel evrensel ilkeye uymaya çağırmaktadır. İnsan hakları, çalışma kuralları ve evre konularındaki bu 10 ilke, çok temel, herkesin kabul edebileceği, evrensel ilkeleri benimsemeyi gerektiriyor. Küresel Anlaşma'nın omurgası sayılan 10 ilkenin kökeni üç ana konuya dayanmaktadır: İnsan Hakları Evrensel Beyanı, Uluslararası İşgücü Organizasyonunun İş Hakları ve Ana Prensipleri Beyanı ve Gündem 21 olarak adlandırılan evre ve Gelişim konusundaki Rio Deklarasyonu.

Küresel lkeler Sözleşmesi Kapsamındaki 10 Temel İlke:

İnsan Hakları:

İlke 1: Etki alanları içinde evrensel insan haklarının korunmasına destek ve sayėı gösterilmesi gerekir. İlan edilmiş uluslararası insan hakları desteklenmelidir.

İlke 2: Kendi kuruluşlarının insan hakları ihlaline karışmamış olmalarının sağlanması gerekir. Şirketler kendi kuruluşlarının insan haklarını kötüye kullanma konusunda suç ortaklığında bulunmadığına emin olmalıdır.

Çalışma Kuralları:

İlke 3: Örgütlenme özgürlüğü ve toplu sözleşme haklarının etkin bir şekilde tanınması gerekir. İşletmeler birliğin özgürlüğü ve toplu pazarlık haklarının tanınması konusunda destekleyici bir tavırda olmalıdır.

İlke 4: Her türlü zorlayıcı ve baskı altında çalıştırmanın engellenmesi gerekir. İşletmeler baskı ve zorla işçilik konusundaki tüm formatları kaldırmalıdır.

İlke 5: Çocuk işçiliğinin etkin bir şekilde önüne geçilmesi gerekir. Çocuk işçi çalıştırılmasına karşı harekete geçilmelidir.

İlke 6: İşe alma ve çalışma süreçlerinde ayrımcılığın önlenmesi gerekir. İşe alma ve meslek edinme konusunda ayrımcılığı ortadan kaldırmalıdır.

Çevre:

İlke 7: Çevre ile ilgili konularda, zarar oluşmadan önleyici yaklaşımın desteklenmesi gerekir. Çevreye zararlı olabilecek konularda önlem alma yaklaşımını desteklemelidir.

İlke 8: Daha etkin bir çevre sorumluluğunun yaygınlaştırılması için girişimde bulunulması gerekir. Çevresel sorumluluk konularında daha detaylı girişimci yaklaşımlar üzerinde çalışmalar yapılmalıdır.

İlke 9: Çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasının özendirilmesi gerekir. Çevre dostu teknolojilerin yayılması konusunda geliştirme çalışmalarının yapılması için cesaretlendirici ortamları desteklemelidirler.

Ahlak:

İlke 10: Rüşvet ve gasp dahil, ahlaki ve etik değerlerin bozulmasının her türlüsüne karşı birlikte çalışılmalıdır.

3.1.2. ILO'nun Çokuluslu Şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili Üçlü Bildirgesi

Çokuluslu şirketlerin sorumluluklarını vurgulayan önemli uluslararası bildirgelerden birincisi Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından 1977 yılında kabul edilen Çokuluslu Şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi (Tripartite Declaration of Principle Concerning Multinational Enterprises and Social Policy) dir. Bu uluslararası belgede yer alan ilkeler çokuluslu şirketlere, hükümetlere, işçi ve işveren kuruluşlarına; istihdam, eğitim, çalışma ve yaşam koşulları ve işçi-işveren ilişkileri gibi alanlarda yol göstermektedir. Söz konusu bildirgenin amacı bu metinde şu şekilde belirtilmiştir (Aktan ve Vural, 2005).

Çokuluslu şirketler, birçok ülkenin ekonomisinde ve uluslar arası ekonomik ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır. Bu konu, gerek hükümetlerin, gerekse işçi ve işveren kuruluşlarının giderek daha çok ilgisini çekmektedir. Bu tür girişimler doğrudan uluslararası yatırımlar ve diğer yollardan, sermayenin, teknolojinin ve emeğin daha etkin kullanımına katkıda bulunarak gerek geldikleri gerekse gittikleri ülkelere önemli yararlar sağlayabilirler. Hükümetlerin izledikleri kalkınma politikaları açısından bakıldığında bu şirketler ayrıca ekonomik ve sosyal refaha, yaşam standartlarının yükseltilmesine, temel gereksinimlerin karşılanmasına, doğrudan ya da dolaylı biçimde istihdam olanakları yaratılmasına, sendikalaşma özgürlüğü dahil olmak üzere temel insan haklarının gerçekleşmesine tüm dünyada katkıda bulunabilirler.

Buna karşılık, çokuluslu şirketlerin etkinliklerini kendi ulusal çerçevelerinin ötesinde örgütleyebilme alanında sağladıkları ilerleme, tek elde biriken ekonomik gücün istismar edilmesine, ilgili ülkelerdeki ulusal politikalarla ters düşülmesine yol açabilir. Bu bildirgenin amacı, Birleşmiş Milletlerin Yeni Bir Uluslar arası Ekonomik Düzen kurulmasını öngören kararları ışığında çokuluslu şirketlerin ekonomik ve sosyal

gelişmeye olumlu katkılar yapmalarını özendirmek, çeşitli etkinliklerinin yol açabileceği güçlükleri asgariye indirmek ya da gidermektir (Aktan ve Vural, 2005).

3.1.3. Çokuluslu Şirketler İçin OECD Raporu

Çokuluslu şirketlerle ilgili olarak kabul edilen ikinci önemli bildirme OECD'nin yayınladığı Uluslararası Yatırımlar ve Çokuluslu İşletmeler Bildirgesidir. OECD Konseyi, 27 Haziran 2000 tarihinde Çokuluslu İşletmeler Genel İlkeleri (OECD Guidelines for Multinational Enterprises) başlığını taşıyan tavsiye niteliğinde bir karar almıştır.

OECD Çokuluslu İşletmeler Genel İlkeleri, devletler tarafından çokuluslu işletmelere yapılan tavsiyelerdir. Bunlar, ilgili yasalara uygun ve sorumlu bir ticari faaliyette bulunulması doğrultusunda, gönüllülük temeline dayalı ilkeler ve standartlar getirmektedir. Genel ilkeler, bu işletmelerin faaliyetlerinin devlet politikalarıyla uyumlu olmasını sağlamayı, işletmeler ile faaliyette buldukları toplumlar arasındaki karşılıklı güvenin temellerini güçlendirmeyi, yabancı yatırımlar için daha iyi bir iklim oluşturulmasına yardımcı olmayı, sürdürülebilir bir kalkınmaya çokuluslu işletmelerin katkısını arttırmayı amaçlamaktadır. Genel ilkeler, ulusal uygulama, işletmelere birbiriyle çelişen koşullar konması ve uluslararası yatırımlara konan teşvikler ve engeller ile ilgili diğer unsurları da kapsayan OECD Uluslararası Yatırımlar ve Çokuluslu İşletmeler Bildirgesi'nin bir parçasını oluşturmaktadır (Aktan ve Vural, 2005).

Bu bildirmede çokuluslu şirketlerin yatırım yaptıkları ülkeye ve o ülkede yaşayan topluma karşı sorumlulukları şu şekilde belirtilmiştir (Aktan ve Vural, 2005:2) :

a- Sürdürülebilir bir kalkınma sağlanması amacıyla ekonomik, toplumsal ve çevresel ilerlemeye katkıda bulunmalıdır.

b- Ev sahibi devletin uluslararası yükümlülük ve taahhütleriyle uyumlu olarak faaliyetlerinden etkilenenlerin insan haklarına saygı göstermelidir.

c- Sağlıklı bir ticari uygulama gereğiyle uyumlu olarak, işletmenin iç ve dış pazarlardaki faaliyetlerinin geliştirilmesinin yanı sıra, yerel toplumla yakın işbirliği yoluyla, ticari çıkarlar dahil, yerel kapasite gelişimini teşvik etmelidir.

d- Özellikle iş olanakları yaratarak ve çalışanlar için eğitim olanaklarına yardımcı olarak insan sermayesi oluşumunu teşvik etmelidir.

e- Çevre, sağlık, güvenlik, iş, vergi, mali teşvikler ve diğer konularla ilgili olarak yasa ya da düzenlemeler çerçevesinde öngörülmeven istisnalar sağlamaktan ya da kabul etmekten kaçınmalıdır.

f- İyi kurumsal yönetim ilkelerini destekleyip savunmalı ve iyi kurumsal yönetim uygulamaları geliştirip uygulamalıdır.

g- İşletmeler ile bunların faaliyette buldukları toplumlar arasında karşılıklı güven ilişkisi geliştiren etkin öz-düzenleme uygulamaları ve yönetim sistemleri geliştirip uygulamalıdır.

h- Şirket politikalarının, eğitim programları dahil, çeşitli yollarla yaygınlaştırılarak çalışanlarca bilinmesi ve bunlara uyulmasını teşvik etmelidir.

Bu bildirgede, işletmelerin başlıca sorumlulukları birkaç ana başlık altında daha detaylı olarak şu şekilde özetlenebilir:

Saydamlık. İşletmeler, faaliyetleri, yapısı, mali durumu ve performansı hakkında, zamanında, düzenli, güvenilir ve konu ile ilgili bilgilerin açıklanmasını sağlamalıdır.

İstihdam ve İşçi-İşveren İlişkileri. Yürürlükteki yasa, yönetmelik ve cari işçi-işveren ilişkileri ve istihdam politikaları çerçevesinde, işletmeler, çalışanlarının sendikalar ve diğer gerçek işçi temsilcileri tarafından temsil edilme hakkına saygı göstermeli ve

çalışma koşulları üzerinde anlaşmaya varılması amacıyla bu temsilcilerle bireysel olarak ya da işveren sendikaları aracılığıyla yapıcı görüşmeler gerçekleştirmelidir.

Çevre. İşletmeler, faaliyette buldukları ülkelerde yasa, yönetmelik ve idari uygulamalar çerçevesinde ve ilgili uluslararası anlaşma ilke, amaç ve standartları dikkate alarak, çevreyi, kamu sağlığı ve güvenliğini koruma ve genel olarak faaliyetlerini daha genel sürdürülebilir kalkınma amacına katkıda bulunacak şekilde gerçekleştirme gereğini hesaba katmalıdır.

Rüşvetle Mücadele. İşletmeler, iş ya da başka bir usulsüz avantaj elde etmek ya da devam ettirmek amacıyla, doğrudan ya da dolaylı olarak, rüşvet ya da başka bir haksız avantaj teklif ya da talep etmemelidir.

Tüketici Çıkarları. İşletmeler, tüketicilerle ilişkilerinde adil ticaret, pazarlama ve reklam uygulamalarına uygun hareket etmeli ve sundukları mal ya da hizmetlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak için makul bütün önlemleri almalıdır.

Bilim ve Teknoloji. İşletmeler, faaliyetlerinin faaliyette buldukları ülkelerin bilim ve teknoloji politikalarına ve planlarına uygun olmasını ve duruma göre yerli ve ulusal yaratıcılık kapasitesinin gelişmesine katkıda bulunmasını sağlamalıdır.

Rekabet. İşletmeler, yürürlükteki yasa ve yönetmelikler çerçevesinde, faaliyetlerini rekabetçi bir tarzda yürütmelidir.

Vergilendirme. İşletmeler, faaliyette buldukları ülkelerin vergi yasa ve yönetmeliklerine uymalı vergi yükümlülüklerini zamanında ödemelidir.

OECD tarafından yayınlanan bildirmede devletlere, çokuluslu şirketlere karşı faaliyetlerini engelleyici kararları yürürlüğe koymamaları tavsiyelerinde bulunmaktadır.

3.2. Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının İşletmelerde Uygulanması

İşletmelerin sürdürülebilir kalkınma anlayışını benimseyebilmeleri için bu kavramın ortaya çıkmasında etkili olan organizasyonlarda alınan kararları dikkatlice incelemeleri, sürdürülebilir kalkınma kavramını ve ilkelerini uygulamaları, örgüt yapısını bu anlayış doğrultusunda oluşturmaları gerekmektedir. İşletmelerin sürdürülebilirlik doğrultusunda yatırımlarını planlamaları, sosyal ilkeleri uygulamaları, politik ilkeleri takip etmeleri, çevreyle ilgili olarak yapılacak faaliyetleri belirlemeleri ve bu faaliyetlerde kullanacakları araçları tanımları gerekmektedir.

İşletmelerin sürdürülebilir bir organizasyon yaratmak için gerekli olan ekolojiye ilişkin, iş yapısına ilişkin, örgütsel, politik-ekonomik ve sosyo-kültürel unsurları dikkatlice incelemeleri ve her bir bölüm faaliyeti için uygulamaya geçirmeleri başarılı olmalarında büyük önem taşımaktadır.

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramının dünyada gün geçtikçe yaygınlaştığı görülüyor. Kurumsal sosyal sorumluluk kısaca işletmelerin daha iyi bir toplum ve daha iyi bir çevre için gönüllü olarak katkıda bulunmaları olarak tanımlanabilir.

Refah düzeyinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınması için bireylere olduğu kadar kurumlara da önemli sorumluluklar düşüyor. Başta BM olmak üzere AB, OECD, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” ya da bir başka ifadeyle “İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu” kavramına önem veriyorlar; çünkü, sürdürülebilir ekonomik gelişme için işletmelerin içinde yaşadıkları ve etkin oldukları topluma ilişkin bilgi ve ilgilerini geliştirmeleri gerekiyor.

Bu bağlamda işletmelerin yerine getirmesi gereken dört temel sorumluluk var:

- a) Ekonomik, verimli ve karlı olmak,
- b) Kanunlara uymak,

c) Etik kanunların ötesinde toplumsal norm ve beklentilere uyumlu davranmak

d) Sosyal ve toplumsal sorunların çözümü için gönüllü katkıda bulunmak.

Kurumsal sosyal sorumluluk bu temel sorumlulukların hepsini içeriyor. Çünkü, toplumun beklentilerine uyumlu olan, onun sorunlarına ilgi gösteren kurumların toplumda yarattığı mutluluk, onların daha mutlu çalışanlara, daha mutlu hissedarlara sahip olmaları sonucunu getiriyor.

Sosyal sorumluluk, iş dünyasının faaliyet gösterdiği bölgedeki halkın ve genel olarak toplumun yanısıra çalışanın ve ailelerinin hayatını iyileştirirken, etik davranışlar sergilemek ve ekonomik gelişmeye katkıda bulunmak üzere kararlı bir tutum içerisinde olmasıdır.

Ayrıca son dönemlerde büyük şirketler sürdürülebilir kalkınma anlayışı çerçevesinde kurumsal sosyal sorumluluk ile ilgili olarak gerçekleştirdiklerini yaygın olarak kamuoyu ile paylaşmayı bir politika haline getiriyorlar . İnsan hakları, çevre ve paydaş ilişkilerinde gerçekleştirdikleri sonuçları yayınladıkları yıllık raporlarıyla birlikte yayınlamaya başladıkları görülmektedir.

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramına önem veren işletmelerin üç ana tema üzerinde taahhütte buldukları görülmektedir:

a- Her şeyden önce şirketlerin ticari faaliyetlerini yürütürken kanuna, ahlak standartlarına, insan haklarına tam anlamıyla uyumlu davranmaları ve faaliyetlerinin dünyanın her yerinde çevreye verebileceği zararı en aza indirmek durumunda olduklarını kabul etmeleri ve buna uygun davranmaları,

b- Şirket faaliyetlerinin sadece şirketin içini değil, aynı zamanda piyasayı, tedarik piyasalarını, içinde yaşanan yöreyi, sivil toplum örgütlerini ve kamu sektörünü de etkilediğinin ve tüm bu paydaşlar ile işbirliği içinde çalışma gereğinin bilincinde olmaları,

c- Bu sorumluluğun en başta şirket Yönetim Kurulları, Yönetim Kurulu Başkanları ve Genel Müdürlerinin olduğunun kabul edilmesi (Argüden, 2006:2).

“Kurumsal sosyal sorumluluk” kavramını ciddiye alan işletmelerin en üst düzey yönetiminin bu konuda liderlik göstermesi, kendisi için bu kavramı ve sosyal paydaşlarını net olarak tanımlaması, bu konudaki faaliyetlerini sonuç odaklı olarak yürütmesi ve yapılanlar hakkında şeffafça hesap vermesi beklenmektedir (Argüden, 2006:3).

Şirket liderlerinden bu kavramın şirket için niçin faydalı olduğunu ve şirketin bu konudaki faaliyetlerini genel kurullarda, yatırımcılarla görüşmelerde, yıllık raporlarda, kurum içi ve dışı çeşitli platformlarda dile getirmeleri bekleniyor. Ayrıca, zamanlarının bir kısmını, dünyanın daha iyi yaşanabilir bir yer haline gelmesi için, sivil toplum örgütlerinde ve çeşitli platformlarda katkı yaparak kullanmaları bekleniyor (Argüden, 2006:3).

3.2.1. Çevre İle İlgili Sürdürülebilir Kalkınma İlkeleri

Çevre sorunlarının uluslararası düzeyde dikkati çekmesi ve bu konuda çözüm arayışları 1972 yılında düzenlenen Stockholm Konferansı ile başlamış,1987 yılında Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayımlanan Ortak Geleceğimiz Raporu’nda detaylı biçimde ele alınan sürdürülebilir kalkınma kavramı çevreyi koruma yönündeki çabaların ilerlemesini sağlamıştır. Çevre bilincinin işletmeler düzeyinde oluşumunda ise Uluslararası Ticaret Odası’nın 1991 yılında yayınladığı Sürdürülebilir Kalkınma İş Prensipleri ile, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada’da çevreyi korumak amacıyla biraraya gelen çeşitli grupların veya şirketlerin yayınladığı CERES Prensipleri, Çevresel Sürdürülebilirlik İndeksi gibi rehber niteliğinde bildiriler önemli rol oynamıştır.

İşletmelerin çevresel performanslarını arttırmak ve çevresel sorumluluklarını geliştirmek için yol gösterici nitelikte oluşturulan bu ilkeler şunlardır:

Bunlardan ilki Eylül 1989 yılında oluşturulan CERES (Çevreye Karşı Sorumlu Gruplar Topluluğu) prensipleridir. Akademisyenler, çevreciler, iş adamları ve tüketicilerden oluşan bu topluluk CERES ilkelerini bir rapor halinde sunmuştur. CERES prensiplerini takiben 1991 yılında Uluslararası Ticaret Odasının geliştirdiği 16 maddeden oluşan iş prensipleri bulunmaktadır.

Bunların yanı sıra 142 ülkenin çevresel sistemler, etkilerin azaltılması , insan yaralanma olasılığının azaltılması , sosyal ve kurumsal kapasite ve global yönetim başlıklı olmak üzere 5 ana bileşen, 20 gösterge ve 68 değişken bazında mevcut durumlarının incelenmesiyle oluşturulmuş çevresel sürdürülebilirlik indeksi bulunmaktadır.

3.2.1.1. CERES(Çevreye Karşı Sorumlu Gruplar Topluluğu) Prensipleri

Eylül 1989 yılında oluşturulan CERES (Çevreye Karşı Sorumlu Gruplar Topluluğu) prensipleri akademisyenler, çevreciler, iş adamları ve tüketicilerden oluşan topluluk tarafından bir rapor halinde hazırlanmıştır. Amaç, işletmeleri sürdürülebilir kalkınma anlayışı doğrultusunda çevre yönetimi sistemlerini uygulamaya teşvik etmektir. Bu prensipler şirketlere çevre konusunda rehber olmayı amaçlayan on maddeden oluşmaktadır. CERES ilkeleri şunlardır (Karabulut, 2004:74) :

- a- **Biyosferin Korunması:** Faaliyetlerimizin etkilediği tüm yaşam alanlarını ve doğal güzellikleri korumalıyız.
- b- **Doğal Kaynakların Sürdürülebilir Kullanımı:** Yenilenemeyen doğal kaynakları dikkatli bir planlama yaparak kullanmalıyız.
- c- **Atıkların Azaltılması:** Atıkları mümkün olduğunca azaltmalı ve yok etmeliyiz.
- d- **Enerji Tasarrufu:** Faaliyetlerimizi enerji tasarrufu yapacak şekilde düzenlemeli ve enerjinin etkin kullanılması için gayret göstermeliyiz.

e- Risk Azaltma: Toplumun yaşadığı, çalışanlarımızın faaliyette bulunduğu alanların çevre sağlığı ve güvenliği açısından riskini azaltmalıyız.

f- Mal ve Hizmetlerin Güvenilirliği: Çevreye zarar verecek mal ve hizmetlerin üretimini ve satışını durdurmalı ve tüketicilerimizi mal ve hizmetlerin çevreye etkileri konusunda bilgilendirmeliyiz.

g- Çevrenin Yenilenmesi: Şimdiye kadar çevre sağlığı ve güvenliği konusunda verilen zararları düzeltmeli ve çevreyi yenilemeliyiz.

h- Kamuyu Bilgilendirme: Faaliyetlerimiz dolayısıyla zarar görebilecek kişi ve kurumları uarmalı ve çevre konusunda onların da fikir ve önerilerini dikkate almalıyız.

i- Yönetim Taahhütleri: Çevreyle ilgili faaliyetlerden üst yönetimi haberdar etmeli ve çevreye karşı duyarlı olmalarını sağlamalıyız.

j- Denetim ve Raporların Hazırlanması: Her yıl faaliyetlerimizi bu prensiplere uygunluğu açısından değerlendirmeli ve bu doğrultuda hazırladığımız raporu kamuoyuna sunmalıyız.

İşletmelerin CERES prensipleri doğrultusunda faaliyetlerin sürdürmeleri, hem sürdürülebilir kalkınma anlayışının benimsenmesini hem de işletme kazancının artmasını sağlayacaktır.

3.2.1.2. Uluslararası Ticaret Odası'nın Geliştirdiği İş Prensipleri

Uluslararası Ticaret Odası'nın geliştirdiği iş prensipleri, ürün dizaynı, faaliyetlerin yönetimi, işgören ve müşteri eğitimi, teknoloji transferi konularını içerir. Bu prensipler, ilk olarak çevre yönetimi üzerine 2. Dünya Sanayi Konferansı'nda Nisan 1991'de sunulmuştur. İş prensipleri, işletmelere kalkınma ve ekolojik düşünmeyi

bütünleştirme yönünde öneriler sunmaktadır. 16 maddeden oluşan sürdürülebilir iş prensipleri şunlardır (Karabulut, 2004:75) :

a- Çevre yönetimini en önemli işletme önceliği olarak belirlemek ve bu konu ile ilgili politika, program ve uygulamaları sürdürülebilir kalkınmayı temel alarak geliştirmek.

b- Çevreyle ilgili tüm politika, program ve uygulamaları, tüm yönetim fonksiyonları ve diğer birimlerle uyumlaştırmak.

c- Teknolojik gelişmeleri, bilimsel bilgi birikimini, müşteri isteklerini ve toplumsal beklentileri göz önünde bulundurarak, yasal düzenlemeler çerçevesinde işletme politika, program ve çevresel performansını sürekli geliştirmek.

d- Çalışanları, faaliyetlerini çevresel sorumluluk alacak şekilde yerine getirmeleri için eğitmek ve motive etmek.

e- Yeni bir faaliyete ve projeye başlamadan önce, ortaya çıkabilecek çevresel etkileri değerlendirmek.

f- Çevreye zararlı etkisi olmayan, güvenli bir şekilde kullanılabilen, etkin enerji ve doğal kaynak tüketimi olan ve yeniden kullanılma özelliği olan ürün ve hizmetler üretmek.

g- Müşterileri, dağıtıcıları, toplumu ürünlerin güvenli kullanımı, dağıtımı, depolanması ve atılması konusunda eğitmek ve bilgilendirmek.

h- Enerji ve malzemelerin etkin kullanımı, yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir kullanımı, çevreye zararlı etkilerin ve atıkların azaltılması göz önünde bulundurularak işletme faaliyetlerini tasarlamak ve geliştirmek.

i- İşletme faaliyetleri ile ilgili olarak hammaddelerin, ürünlerin, süreçlerin, emisyonların ve atıkların çevreye etkileri ve bu etkilerin azaltılması ile ilgili araştırmalar yapmak ve yapılmakta olan araştırmaları desteklemek.

j- Sonuçları kontrol etmek yerine “önleyici yaklaşım” prensibini benimsemek ve her aşamada kirliliği önlemek.

k- Çevreyle ilgili prensiplerin tedarikçiler ve işbirliği yapılan firmalar tarafından benimsenmesini sağlamak ve onların uygulamaları ile işletme uygulamalarını uyumlu hale getirmek.

l- Çevreye zarar vereceği düşünülen riskli durumları bilmek ve bunlara karşı yetkili birimlerle ve çevre halkıyla ilişki içinde olarak acil durum planları yapmak.

m- Çevreye duyarlı, çevre dostu teknolojilerin ve yönetim metodlarının sanayiye ve devlet sektörüne yayılmasına katkıda bulunmak.

n- Çevre korumayı arttıracak şekilde devlet politikalarının, hükümet programlarının ve eğitim çalışmalarının geliştirilmesine katkıda bulunmak .

o- Çalışanlarla açık iletişim kurmak, faaliyetlerin, ürünlerin, atıkların ve hizmetlerin etkileri ve zararlarını önceden tahmin ederek cevaplandırmak.

p- Çevresel performansı ölçmek, düzenli çevre denetimleri yapmak, faaliyetlerin yasalara uygunluğunu değerlendirmek ve sonuçlarla ilgili olarak yönetim kuruluna, ortaklara, çalışanlara ve topluma düzenli olarak bilgi vermek.

3.2.1.3. Çevresel Sürdürülebilirlik İndeksi

İşletmelerin sürdürülebilir kalkınma anlayışını benimsemeleri için sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda işletme amaçlarını oluşturmaları ve faaliyetlerini sürdürmeleri gerekmektedir. CERES prensipleri ve Uluslararası Ticaret Odası'nın prensiplerinin

yanısına 142 ülkenin çevresel sistemler, etkilerin azaltılması , insan yaralanma olasılığının azaltılması, sosyal ve kurumsal kapasite ve global yönetim başlıkları olmak üzere 5 ana bileşen, 20 gösterge ve 68 değişken bazında mevcut durumlarının incelenmesiyle oluşturulmuş çevresel sürdürülebilirlik indeksi bulunmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik indeksi aşağıdaki başlıklardan oluşmaktadır (Karabulut, 2004:77) :

- a) Çevresel Sistemler (Hava kalitesi, su miktarı, su kalitesi, biyoçeşitlilik, toprak)
- b) Etkilerin Azaltılması (Hava kirliliğinin azaltılması, su etkilerinin azaltılması, ekosistem etkilerinin azaltılması, atık ve tüketim etkilerinin azaltılması)
- c) İnsan Yaralanmalarının Azaltılması (Temel insan besinleri, çevre sağlığı)
- d) Sosyal ve Kurumsal Kapasite (Bilim ve teknoloji, müzakere kapasitesi, çevresel yönetim, özel sektör sorumluluğu, ekoverimlilik)
- e) Küresel Yönetim (Uluslararası işbirliği hedeflerine katılım, sera gazı emisyonları, sınırlar ötesi taşınabilen çevresel etkilerin azaltılması)

Çevresel sürdürülebilirlik indeksi, çevresel sürdürülebilirliğin ulusal karşılaştırmasının sistematik ve sayısal anlamda yapılmasını sağlar. Çevresel planlamada daha analitik düzeyde veri toplanmasını sağlar. Çevresel sürdürülebilirlik indeksi, sürdürülebilirliğin farklı boyutundaki birçok bilgiyi entegre eder.

3.2.2. Sürdürülebilir Kalkınma İlkeleri Doğrultusunda İzlenebilecek Çevre Politikaları

Bir işletmede Sürdürülebilir Kalkınma için değişik gruplar tarafından oluşturulmuş iş prensiplerinin maddeleri dikkate alınarak izlenebilecek çevre politikalarını şu şekilde saymak mümkün mümkündür:

İşletme Önceliği: Bir işletmede çevre yönetimine en başta gelen öncelikler arasında yer verilmelidir. Çevreye duyarlı programlar ve uygulamalar geliştirilmeli, yeni bir faaliyet veya projeye başlamadan önce çevreye olan etkisi değerlendirilmelidir. İşletmelerin çevreye duyarlılığının en önemli göstergesi; hava, su ve toprak kirliliğini önlemeye ve çevreyi korumaya yönelik modern alt yapı yatırımlarıdır.

Entegre Yönetim: Her işletmede çevreye yönelik politikalar ve programlar her türlü faaliyette, yönetimin temel unsuru olarak kabul edilmeli ve çevre yönetimi ile entegre edilmelidir.

Çevreye duyarlı yönetimin temel hedefleri; kaynak tüketiminin, hava, su ve topraktaki emisyonların ve atıkların azaltılması olarak ifade edilebilir. Yönetim bu hedefleri sistematik olarak işletme plan ve programlarına ilk aşamada dahil etmelidir. Entegre çevre koruma, işletmenin çevre kirliliğinin önlemek veya azaltmak amacıyla projelendirme, inşaat, üretim, dağıtım, geri dönüşüm ve atık imha aşamalarında alacağı bütün tedbirleri kapsar.

Gelişme Süreci: Teknik gelişmeler, tüketici ihtiyaçları, toplumun beklentileri ve yasal düzenlemeler dikkate alınarak işletme politikaları, programları, üretim süreçleri ve çevre konusundaki başarıları sürekli olarak geliştirilmesidir. Çevre koruma stratejisi, çevreye verilmesi muhtemel zararın, üretim prosesinin başlangıcında alınacak tedbirlerle ve yapılacak ilave yatırımlarla önlenmesi şeklinde olmalıdır.

Çalışanların Eğitimi: İşletmeler, faaliyetlerini çevreye duyarlı bir tarzda sürdürebilmeleri amacıyla çalışanlarını eğitmeli ve motive etmelidirler.

Çevre Dostu Ürün ve Hizmet Üretimi: Çevreye olumsuz etkisi olmayan ürünler, güvenli bir şekilde kullanılabilen ürünler geliştirilmelidir. Bu ürün ve hizmetler kullanım alanlarında güvenilir, enerji ve doğal kaynak tüketimi açısından etkin ve verimli olmalı, geri dönüşümü ve imha edilmesi çevreye zarar vermeyecek şekilde yapılması mümkün olmalıdır.

Tüketicinin Bilgilendirilmesi: Tüketiciler, ürün ve hizmetleri dağıtanlar ve halk, ürün ve hizmetlerin güvenli kullanımı, nakli ve depolanması konusunda bilgilendirilmeli ve bu konuda mümkünse eğitilmelidir.

Olanaklar ve Faaliyetler: Tesis ve işletmeler, enerjinin ve girdilerin etkin ve verimli kullanılması, yenilenebilir kaynakların sürdürülebilir bir anlayışla çevreye olumsuz etkisi en aza indirilerek, en az atık üreterek ve atıklar güvenli ve ihtiyaca cevap verici bir biçimde bertaraf edilerek işletilmeli ve yönetilmelidir.

Araştırma: İşletme faaliyetleri ile ilgili olan hammaddelerin, ürünlerin, üretim proseslerinin, emisyon ve atıkların çevreye olumsuz etkilerini en aza indirici araştırmalar yapılmalı ve yapılan araştırmalar da desteklenmelidir.

Önem Alıcı Yaklaşım: Üretimin yeniden düzenlenmesi, ürün ve hizmetlerin pazarlanması ve kullanımı, faaliyetlerin yönetilmesi, çevreye verilmesi muhtemel zararları önleyici tedbirler alınmalıdır.

Acil Önlem Planları: Tehlikeli süreçler ve maddeler söz konusu olduğu durumlarda, acil önlemler için, ilgili kuruluşlar ve yerel yönetimlerle işbirliği içinde, potansiyel sınır ötesi etkiler de dikkate alınarak acil önlem planlarının uygulanmasına hazırlıklı olunmalıdır.

Teknoloji Aktarımı: Çevreye duyarlı en son teknoloji ve yönetim modellerinin geliştirilmesi ve transferi gerçekleştirilmelidir.

Ortak Çalışmalar Yapma: Çevrenin korunmasını ve çevre bilincinin yükseltilmesini amaçlayan işletme içi ve işletmeler arası politika ve programların geliştirilmesi ve eğitim çalışmalarının yapılması amacıyla ortak çalışmalar yapılmalı ve fikirler üretilmelidir. Bu konudaki devlet politikaları, hükümet programları ve eğitim çalışmalarının geliştirilmesine katkıda bulunulmalıdır.

Değerlendirme ve Raporlama: Çevreye ilişkin yasalara, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine ve işletmenin çalışma ilkelerine uyumlu ve düzenli bir biçimde, çevre denetimi ve değerlendirilmesi yapılmalı, çevre konusundaki başarıları ölçülmeli, gerekli bilgiler işletmenin ortaklarına, yönetimine, çalışanlarına ve kamuoyuna duyurulmalıdır. Çevreye duyarlı bir işletme yönetiminde bu konuda şeffaflık önemlidir.

3.2.3. Çevreye Duyarlı Yönetim

2000’li yılların başında, işletme yöneticileri, çevreden elde edilen doğal kaynakları verimli kullanmayı fazla önemseyen, üretim sonucu ortaya çıkan katı atıkları, kirli suları, emisyonları hiçbir filtreleme işleminden geçirilmeden çevreye bırakan bir anlayıştan, doğal kaynaklar açısından Dünyanın sınırlarına yaklaşıldığını farkederek, atıkları geri dönüştürmek veya yeniden kullanmak konusunda hassas davranan, üretimde çevre dostu temiz teknolojiler kullanan ve çevre korumayı sadece yasalar gerektirdiği için değil, bir felsefe olarak benimseyen bir anlayışa doğru geçmektedirler (Nemli, 2001:15).

Çevrenin korunması konusunda tüketicilerden gelen talepler de, işletmeleri çevreye karşı daha duyarlı hale gelmeye yönlendirmiştir. Tüketiciler, daha az kirlilik ve atık, daha fazla geri dönüşüm istemekte, yenilenebilir kaynakların daha fazla kullanımını ve ürünlerin ekosistem için daha güvenilir olmasını talep etmektedirler. İşletme yöneticileri de piyasada tutunabilme rekabet edebilme gibi sebeplerden, bu yöndeki talepleri stratejik kararlarında dikkate almak ve çevreye karşı duyarlı bir yönetim anlayışı geliştirmek durumundadırlar.

Shrivastava, geleneksel yönetim anlayışıyla çevreye duyarlı yönetim anlayışını aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi karşılaştırmaktadır (Nemli, 2001:17)

Tablo I - Geleneksel Yönetim-Çevreye Duyarlı Yönetim Karşılaştırması

Geleneksel Yönetim

Çevreye Duyarlı Yönetim

Amaçlar	Ekonomik büyüme ve kar Ortaklara sağlanan getiri	Sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi Ortakların refahı
Ürünler	Fonksiyon, stil ve fiyat için tasarlanmış ürünler	Çevre için tasarlanmış çevre dostu ürünler
Organizasyon	Hiyerarşik yapı Yukarıdan aşağıya karar verme Karar vermede merkezîyetçilik	Hiyerarşik olmayan yapı Katılımcı karar verme Karar vermede merkezkaççılık
Çevre	Çevreye hakim olma Çevrenin kaynak olarak yönetilmesi Kirlilik ve atıkların dışsallıklar olarak değerlendirilmesi	Doğayla uyum içinde olma Doğal kaynakların sınırsız olmadığına farkına varılması Kirlilik ve atıkların yönetilmesi ve minimize edilmesi
İşletme fonksiyonları	Pazarlama tüketimi arttırmayı amaçlar. Finansman kısa dönemde karı maksimize etmek ister. Muhasebeci geleneksel maliyetler üzerinde yoğunlaşır. İnsan kaynakları yönetimi işçi verimliliğini arttırmayı hedefler.	Pazarlama tüketici eğitimi için vardır. Finansman uzun dönemli sürdürülebilir büyümeyi amaçlar. Muhasebe çevreyle ilgili maliyetler üzerinde yoğunlaşır. İnsan kaynakları yönetimi işyerinde sağlıkve güvenliği sağlamaya çalışır

Kaynak: Shrivastava'dan aktaran Nemli, 2001:17.

3.2.4. Çevre Yönetim Sistemi

Çevre ile ilgili çabalarını sistematik hale getirmek, belirli hedefler koyup bunlara ne ölçüde ulaşıldığını belirlemek ve düzeltici önlemler almak isteyen işletmeler çevre yönetim sistemlerini oluşturma ve belgelendirme yoluna gitmektedirler.

Çevre performansının iyileştirilmesinde çok önemli bir yere sahip olan çevre yönetim sistemi, TS ISO 14004'e göre: "Genel yönetim sisteminin; çevre politikasının

geliştirilmesi, uygulanması, başarıya ulaştırılması, gözden geçirilmesi ve idamesi amacını güden; kuruluş yapısı, planlama faaliyetleri, sorumluluklar, uygulamalar, usuller, işlemleri de içine alan parçasıdır (TSE, 1997:3).

Yönetim sistemleri, parçalara ayrılma, bölünme eğiliminde olan bir yapıyı, bütünleştirme ve organize etme eğilimindedirler. Bu amaca ulaşmak için de, sistem, sadece yönetim kademelerinde değil, tek tek bütün çalışanların görev ve sorumluluklarını kapsamaktadır. Faaliyetlerin tümünü kapsayan böyle bütünleşik bir sistem, yöneticilerin ve çalışanların işletmedeki yerlerini açıkça görmelerine yardım etmekte ve faaliyetler arasındaki karşılıklı bağımlılığın farkına varılmasını sağlamaktadır.

Çevreye büyük zararlar veren pek çok kaza ve felaketin nedenlerinin araştırılmasından elde edilen sonuç, eğer etkin çalışan bir yönetim sistemi mevcut olsa idi veya varolan sistem düzgün işleseydi böyle bir olayın ortaya çıkmayacağı şeklindedir (Welford ve Gouldson,1993:73). Dolayısıyla işletmelerde çevre yönetim sistemlerinin oluşturulması ve etkin işleyişinin sağlanması, çevre kirliliğinin azaltılması ve işçi sağlığı ile güvenliğinin sağlanması çabalarında çok önemli bir yer tutmaktadır.

Çevre yönetim sisteminin en önemli unsuru döngü şeklindeki yapısı ve işletmenin her elemanını/parçasını kapsamasıdır. Etkin ve verimli bir çevre yönetim sistemi, herhangi bir problemi ortaya çıktığı anda tespit edebilme, hatta önceden farkedebilme yeteneğine sahip olmalıdır. Çevre yönetim sisteminin başka bir önemli özelliği, geleneksel yetki ve sorumluluk ilişkilerinden oluşan fonksiyonel yapıyı aşan bir sistem olmasıdır.

İşletmeler çevre yönetim sistemlerini oluştururken,

- a) Kaynak kullanımının, çevreye yönelik risk ve zararların, çevre kirlenmesinin, hurda oranlarının en aza indirilmesini,
- b) Rekabet gücünün ve verimliliğin artırılmasını ve

- c) Daha temiz çalışma ortamları, daha temiz ve yaşanabilir bir çevrenin oluşturulmasını hedeflemektedir (Lostar, 1996:47).

3.2.4.1. ISO 14001 Çevre Yönetim Standardı

Uluslararası alanda oluşturulan çevre yönetimi standartları, işletmelerin çevreyle ilgili çabalarını, sürdürülebilir kalkınma ortak amacına yönlendirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu tip standartlar ayrıca, şirketlerin şu anda varolan ve gelecekte ortaya çıkabilecek olan yasal düzenlemelere uyum sağlamalarını kolaylaştırmaktadır. Bu alanda ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemi Standardı, BS 7750 Çevre Yönetim Sistemi Standardı ve Eko Yönetim ve Denetim Sistemi (EMAS) dikkat çekmektedir.

Dünya çapında en fazla kabul gören ISO 14001 Standardı, Uluslararası Standartlar Örgütü (ISO) tarafından geliştirilmiş ve Ağustos 1996'da yayınlanmıştır. ISO 14001, ISO 14000 Serisinin denetlenen ve sertifika verilen tek standardıdır.

ISO 14001 Standardı, kuruluşun ulaşması gereken sayısal hedefler belirlememekte, performans kriterleri belirlemek yerine, “yönetim metodolojisini” tanımlamaktadır (Alford, 1997:14). ISO 14001, çevre yönetim sisteminin beş unsuru için bir standart oluşturmaktadır : 1)Politika ve bağlılık, 2) Planlama, 3) Uygulama, 4) Ölçme ve değerlendirme, 5) Gözden geçirme ve iyileştirme. Dolayısıyla ISO 14001, çevreyle ilgili konuların, işletmenin bütün faaliyetlerine entegre edildiğini ve çevresel performansın sürekli olarak iyileştirildiğini garanti etmeyi amaçlamaktadır.

ISO 14001 Standardı, etkin bir çevre yönetim sisteminin temel unsurlarını tanımlamaktadır. Bu unsurlar, organizasyon yapısını, planlama faaliyetlerini, sorumlulukları, prosedürleri, süreçleri ve çevre politikasını geliştirmek, uygulamak ve gözden geçirmek için gerekli kaynakları kapsayan bir yönetim sistemini oluşturmaktadır (Nemli, 2000-2001:2).

3.2.4.2. Çevresel Etki Değerlemesi

1969 yılında ABD’de yürürlüğe giren Ulusal Çevre Politikası Kanunu kapsamında dünya ile tanışan ve gerek ABD, gerek AB ülkeleri, gerekse diğer dünya ülkelerinde halen en etkin çevre yönetim aracı olarak yerini alan ve gün geçtikçe de bu yeri sağlamlaştıran ÇED, ülkemizde 7 Şubat 1993 tarihinden bu yana uygulanmaktadır (ÇED, 2006 :1).

Türkiye’de sağlam bir çevre yönetimi oluşturmanın esas temelini ÇED sürecinin yasal, kurumsal ve teknik altyapı açısından güçlendirilmesi teşkil etmektedir.

ÇED Raporu, gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu, çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmelerin çevreye yapabileceği tüm olumsuz etkileri göz önünde bulundurarak, çevre kirlenmesine sebep olabilecek artık ve atıkların ne şekilde zararsız hale getirileceğini ve bu hususta alınacak tedbirleri belirten rapordur.

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), belirli bir proje veya gelişmenin, çevre üzerindeki önemli etkilerinin belirlendiği bir süreçtir. Bu süreç, kendi başına bir karar verme süreci değildir; karar verme süreci ile birlikte gelişen ve onu destekleyen bir süreçtir. Yeni proje ve gelişmelerin çevreye olabilecek sürekli veya geçici potansiyel etkilerinin sosyal sonuçlarını ve alternatif çözümlerini de içine alacak şekilde analizi ve değerlendirmesidir (ÇED, 2006:1).

3.3. Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu Çerçevesinde Uygulanması

3.3.1. Türkiye’ye Yönelik Binyıl Kalkınma Hedefleri

Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma politikaları arasında Türkiye’ye yönelik şu hedefleri göstermiştir.

3.3.1.1. Aşırı Yoksulluk ve Açlığın Ortadan Kaldırılması

Yoksulluğu ölçme ve takip için iki parametre kullanılmaktadır: Günde bir doların altında yaşayan nüfusun yüzdesi ve gıda ve gıda-dışı yoksulluk sınırının altında yaşayan nüfusun yüzdesi. Bu parametreler açısından Türkiye yüksek riskli bir durumda değildir. Günde 1 dolar altında gelire yaşayan nüfusun oranı 1994'te %1.1, 2002'de %0.2, 2003'te % 0.01 olmuştur.

Ancak gıda yoksulluğu çeken nüfusun oranı ise 2002'de %1.35, 2003'te % 1.29'dur. Bu rakamlara bakıldığında Türkiye' de aşırı yoksulluk çok fazla yoktur diyebiliriz. Ancak nüfusun önemli bir kısmı gıda ve gıda dışı yoksulluk sınırında yaşamaktadır denilebilir. Binyıl Kalkınma Toplantısı'nda ilk hedef olan yoksulluk ve açlık çeken insan sayısının yarı yarıya azaltılmasında Türkiye'nin hedefe fazla uzak olmadığı belirtildi. UNDP İnsani Gelişme Raporu 2003 verilerine göre , Türkiye'deki mutlak yoksulluk olarak belirlenen günde 1 dolardan az gelire yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 2'sinden az olduğunu ve bu durumun işbirliği ile düzeltilebileceği öngörülmektedir. Ayrıca Türkiye nüfusunun yüzde 10.3'ünün ise mutlak yoksulluk sınırının üzerinde günde 2 dolar gelirin oluşturduğu yoksulluk sınırında yaşadığı belirtildi. Yetersiz beslenen çocukların toplam çocukların yüzde 8'ini oluşturduğunu fakat bu durumunda az bir gayretle kısa sürede önemli ölçüde iyileştirilebileceği öngörülmektedir (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Basın Bildirisi, 7 Eylül 2005).

2005 İnsani Gelişme Raporu'ndaki bulgulara göre Türkiye ,103 kalkınmakta olan ülke arasında yapılan yoksulluk sıralamasında 19'uncu sırada gözükmüyor. (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Basın Bildirisi, 7 Eylül 2005)

3.3.1.2. Küresel İlköğretimin Sağlanması

İyi eğitilmiş ve yetenekli bir işgücü , küresel bilgi bazlı ekonomide, milli ve kurumsal rekabetçilik için en önemli faktörlerden biridir. Daha da genel baktığımızda eğitime, özellikle de kadınlara yapılan eğitime yatırımın, daha iyi sağlık ve beslenme, azalan

doğum ölümleri, yoksulluk azalması, ailelerin ekonomik gücünün artışı ve başka pozitif gelişmelerle doğrudan etkisi olduğu görülmektedir. Türkiye'deki istatistiklere bakıldığında, 1990-1996 dönemine göre 1997-2001 döneminde, hem erkek hem de kız çocukları için okul kayıtlarında ciddi bir artış gözlenmektedir. 1997 sonrasında okula gidiş oranı erkek çocuklarda % 6, kız çocuklarda % 11, toplamda % 9 artmıştır.

2005 İnsani Gelişme Raporu verilerine göre, okula kaydolma oranı sadece %68 ki bu da Türkiye'yi 177 kalkınmakta olan ülke arasında 111. sıraya yerleştiriyor (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı Basın Bildirisi, 7 Eylül 2005).

3.3.1.3. Kadın-Erkek Eşitliğinin Sağlanması ve Kadınların Güçlendirilmesi

Daha çok kadın istihdam ederek, ya da iş ortamında farklı programlar uygulayarak veya kadın girişimcilerle iş ilişkilerini güçlendirerek ve kredi programları gerçekleştirerek, şirketler yerel ve global olarak kadınların teknik ve pazarlama kabiliyetlerinin, müzakere ve pazarlık güçlerinin, yeni teknolojilere ulaşım ve kullanma becerilerinin artmasını, çevre yapmalarını, iş organizasyonları kurmalarını ve yeni iş fırsatlarını değerlendirmelerini sağlayabilir.

İnsani Gelişme Raporu 2003 verilerine göre, üçüncü hedef olan toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadının toplumsal konumunun güçlendirilmesinde ise fazla mesafe alınmadığı gözleniyor. Bu alanda eğitimde kadın erkek eşitliği hedefine önemli ölçüde yaklaşıyor ve 2005 ile en geç 2015 yılında hedefin tutturulacağına inanılırken, çalışma hayatında ve siyasi temsilde eşitlik hedeflerinde çok geriden geliniyor. Tarım dışı sektörde her 100 erkek çalışana kadın oranı yüzde 43 olurken, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kadınların temsil oranı yüzde 4.4 gibi çok küçük bir oranda kaldı.

2005 İnsani Gelişme Raporu'ndaki bulgular, kadınların sosyal yaşamda yer alması konusunda, Türkiye'nin 140 ülke arasında 76'ncı sırada olduğunu gösteriyor. Parlamentodaki sandalyenin sadece yüzde 4.4 ünün kadınlar tarafından doldurulması, profesyonel ve teknik işlerde çalışanların sadece yüzde 30'unun kadın olması ve

yönetici düzeyindeki pozisyonların sadece yüzde 6'sında kadınların bulunması buna neden olarak gösteriliyor.

3.3.1.4. Çocuk Ölümünün Azaltılması

2003 Türkiye Demografi ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre bebek ve çocuk ölümleri sırasıyla binde 29 ve 37 olarak gerçekleşmiş. Bu oranlar, 1990'dan beri gözlemlenen iyileştirmeleri yansıtmaktadır. 1998'de yapılan aynı araştırmaya göre bebek ölümlerinde % 33, beş yaş altı çocuk ölümlerinde ise % 29'luk bir iyileşme gözlemlenmektedir. Son on üç yıldaki bu iyileşmeye rağmen, çocuk ve bebek ölüm oranları hala yüksektir.

Çocuk ölümlerini ciddi oranda azaltabilecek iki sektör ise ilaç ve gıda sektörleridir. Bu sektörlerin ürettiği temel ilaç ve temel gıdaların, ölüm oranlarını indirmekte önemli bir rolü bulunmaktadır.

Hedeflerden 4. ve 5.si olan 5 yaş altındaki çocuklar ve bebeklerle gebelik ve doğum sırasında anne ölümlerinin azaltılmasında Türkiye'nin çok önemli gelişme kaydettiği ve hedeflere çok yaklaştığı kaydedilmiş (İnsani Gelişme Raporu, 2003).

3.3.1.5. Hamile Kadın Sağlığı

Hamilelik ölümü, hamilelik ve doğum sırasında veya yakın doğum sonrası dönemde olarak tanımlanmıştır. Hamilelik ölüm oranı sadece kadınların hamilelik, doğum ve yakın doğum sonrası dönemlerinde sağlık hizmetlerine ulaşım ve yararlanmalarını ölçmek için kullanılmaz; aynı zamanda, kadınların genel sağlık ve beslenme durumlarını, sağlık hizmetlerini ulaşımını, gerekli kaynaklara ulaşımını, eğitim, sosyal ve ekonomik statülerini de ölçer. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve UNICEF tarafından yapılan modelleme çalışmasındaki tahminlere göre, Türkiye'deki hamilelik ölümleri 1995'te 100.000 doğumda 55 olarak gerçekleşti ve kadınlar için hayat boyu hamilelik ölüm riski 570'te bir olarak hesaplandı (WHO, 2001).

Uluslararası çalışmaların gösterdiği üzere, doğumda yeterli uzmanların katılımı ve hamile ölümleri arasında önemli bir bağ bulunmaktadır; doktorların doğum esnasında bulunması, ölüm oranını ciddi derecede azaltmaktadır (WHO,1996).

Türkiye Demografik ve Sağlık Araştırmalarına göre, 1998-2003 arasındaki bütün doğumların %46,7'sine doktorlar, % 45.1'ine ebe ve hemşireler eşlik etmiştir. 1998'de uzman sağlık personelinin katıldığı doğum oranı % 83 olmuştur.

3.3.1.6. HIV/AIDS, Sıtma ve Diğer Salgın Hastalıklarla Mücadele

Türkiye'de cinsel yollarla bulaşabilen hastalıkların ve HIV/AIDS'in oranı kabul edilebilir oranlardadır. En tehlikeli sıtma türü "plasmodium falciparum" Türkiye'de bulunmamaktadır, bu sebeple sıtma yüzünden kayıtlı ölüm de yoktur. Ancak bu, Türkiye'nin sıtma ile ilgili mücadelesinin bittiği anlamına gelmemelidir, bu konuda dikkatli olunmalıdır.

Tüberküloz, genelde akciğerlere doğrudan saldıran ve beyin gibi diğer organları da etkileyen salgın bir hastalıktır. Türkiye'nin tüberküloz ile ilgili uzun vadeli mücadelesi son yıllarda oldukça başarılı olmuştur ve bu hastalığın hem önlenmesi hem de tedavisi için yeterli bilgi ve donanıma sahiptir.

3.3.1.7. Sürdürülebilir Çevrenin Sağlanması

Sürdürülebilir çevre koşullarının sağlanmasına katkı, hemen her şirket ve endüstriyel sektörün yararına. Özellikle, üretim süreçleri yüzünden ya da ürettikleri ürünler veya sağladıkları hizmetler yüzünden, doğal kaynaklara ve temiz çevreye dayalı ya da çevreye büyük etkisi olan şirketler bu konuda hassas olmalıdır. Öncelikle sayabileceğimiz sektörler arasında enerji, su, tarım, ormancılık, balıkçılık, madencilik, altyapı, doğa bilimleri, atık yönetimi, inşaat, taşımacılık, kimyasal, seyahat ve turizm sektörleri bulunmaktadır.

Türkiye, ülkenin şartlarını ve özelliklerini göz önünde bulundurarak, hukuki ve farklı sektörel/kullanıcı programları da dahil,kendine uygun strateji ve yöntemleri seçmeli ve BM'in İklim Değişim Çerçeve Sözleşmesi'ne de uymalıdır.

Türkiye'nin doğal ve çevresel kaynakları koruma karnesinin pek iyi olmadığı, ozon tabakasına zarar veren kloroflorokarbon gazının yılda 731 ton gibi çok yüksek ölçüde kullanıldığına işaret edilmiş, temiz içme suyuna erişimin de kırsal kesimde yüzde 86, kentlerde yüzde 81 gibi düşük sayılan oranlarda kaldığı bilgilerine yer verilmiştir (İnsani Gelişme Raporu, 2003).

Son yapılan araştırmalar ise, kimyasalların kullanılmasının azalmasına bağlı olarak, dünyanın koruyucu ozon tabakasındaki incelmenin düzelme işaretleri sergilediğini, ancak 1980 öncesi düzeyine ulaşmanın olanaklı olmadığını gösteriyor. Colorado Üniversitesi'nden Betsy Weatherhead, yaptığı açıklamada, soğutma gereçleri ve sprelerde kullanılmak üzere üretilen kloroflorokarbonların (CFC) neden olduğu ozon tabakasındaki incelmede düzelme işaretleri görüldüğünü belirterek , atmosferdeki klor düzeyinin azalmasına ozon tabakasının yanıt verdiğiine ilişkin güvenlerinin oluştuğunu kaydetti. Weatherhead, bu iyileşmede Montreal Protokolü'nün etkisi olduğuna inandıklarını da belirtti. Ozon tabakasının incelmeye neden olan bazı kimyasalların yasaklandığı Montreal Protokolü (1987) bugüne kadar 180 ülke tarafından onaylandı.

Şu anki duruma ve ileriye yönelik tahminlere bakıldığında, Türkiye'deki enerji talebinin artması beklenmektedir ve bu artış önümüzdeki on yıllarda da devam edecektir. Bu sebeple, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, sera efekti yapan gazların kontrolü, sosyal ve ekonomik seviyeyi kısıtlamadan yapılacak olan doğru ve verimli enerji kullanımı, yeni teknolojilerin ve yenilenebilir enerji kullanımının gelişmesi ve daha geniş alanda kullanılması ve ormanlık alanların yaygınlaştırılması sonucunda sağlanabilecektir.

İşletmeler ise, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde sosyal sorumlulukları gereği çevresel sorunlara kendi faaliyetleri, geliştirdikleri strateji ve projelerle katkıda bulunmak durumundadırlar.

3.3.1.8. Kalkınma İçin Küresel İşbirliği

Binyıl Kalkınma Programının sekizinci hedefi olarak Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, belirlediği hedeflere küresel anlamda ulaşmak için iş dünyası ile birlikte çalışmanın önemini kavrayarak, sadece Türkiye'deki iş dünyası ile işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla bir proje başlatma yoluna gitmiştir.

Bu proje kapsamında, İstanbul'da bir proje ofisi kurulmuştur. Bu proje ofisi sayesinde UNDP, güven sağlayarak, sosyal gücünü geliştirip reel anlamda özel-kamu ortak projeleri gerçekleştirerek, iş dünyası ve diğer önde gelen paydaşlarla olan ilişkileri düzenlemeyi hedeflemektedir (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı).

Küresel düzeyde belirlenen sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için özel sektörle işbirliğini amaçlayan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) bu amaca yönelik "Özel Sektör ve Kalkınma Projesi"ni hayata geçirdi.

"Özel Sektör ve Kalkınma İşbirliği" projesi, Türkiye'deki iş dünyası ile UNDP'nin işbirliğini güçlendirmeyi, özel sektörle işbirliği sağlayarak Türkiye'nin kalkınması için çözümler üretmeyi amaçlamaktadır.

Bu proje aynı zamanda Türk özel sektörünü, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı sayesinde uluslararası bir oyuncu ve ortak olarak görülmesini sağlayacak ve uluslararası kabul görülen kurumsal sosyal sorumluluk ve sorumlu vatandaşlık kavramları üzerine kurulu olan küresel bir çerçeveye oturtacaktır. Buna ilaveten UNDP ile ortaklık sayesinde Türk özel Sektörü, ülkenin Bin Yıl Hedefleri'ne ulaşması için somut adımlar atabilecektir ki bunlar önemli küresel ve milli hedefleri, cinsiyet eşitliği hamile ve çocuk sağlığı , HIV/AIDS ve çevre ile ilgili hedefleri kapsamaktadır. Böyle bir küresel çerçeveye dahil olmak ve uluslararası tanımlanan hedeflere ulaşmaya katkıda bulunmak, AB yolundaki Türk Özel Sektörünün uluslararası pazarlarda rekabet gücünün artmasına da yardımcı olacaktır (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı).

Özel Sektör ve Kalkınma Projesi, Bin Yıl Hedefleri'ni yaymak ve gerçekleştirmek amacıyla, UNDP'nin Türk iş dünyası ile olan işbirliğini geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu, dört şekilde gerçekleştirilecektir:

1- Küresel BM prensiplerini ve Bin Yıl Kalkınma Hedeflerini yaymak – Bin Yıl Hedeflerine ulaşmak için, özel ve kamu sektörü ile ortak projeler gerçekleştirmek.

2- BM'in Küresel İlkeler Sözleşmesi, Sosyal Vatandaş Sorumluluğu , Kurumsal Yönetim gibi değerlerini yaymak. Bu faaliyetler, bu değerleri uygulamanın faydaları için olan bilincini artırma amacıyla yapılacaktır.

3-UNDP'nin uluslararası kapasitesini ve bilgi ağını kullanıp Türk iş dünyasıyla çalışmalar yaparak, daha iyi bir çevre yaratma ve sektörel kalkınma önündeki engellere değinilmesini sağlamak.

4- Türk özel sektörünün çevre ülkelerdeki yatırım tercihlerini göz önünde bulundurarak özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki iş ve yatırım olanakları hakkında bilgi sağlamak.

UNDP, bu hedeflerini gerçekleştirirken işbirliği yapacağı kuruluşları şu şekilde belirlemiştir:

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD)

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TÜRK-İŞ)

3.3.2 Türk İşletmelerinin Sürdürülebilir Kalkınma Projesini Örgütlü Yapıya Dönüştürmesi

3.3.2.1 Dünya Sürdürülebilir İş Konseyi

Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi, sürdürülebilir kalkınma konusunda konunun üç başlığı olan ekonomik gelişim, ekolojik denge ve sosyal gelişim için işbirliği yapmış, dünyanın en önemli 180 lider kuruluşu tarafından oluşturulan bir konseydir. 30 ayrı ülkeden, 20'den fazla iş dünyası liderini kapsamakta ve giderek gelişmektedir (Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi).

Misyonu: Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik olumlu değişimin katalizörü olmak ve sürdürülebilir kalkınma kuralları ile şekillendirilmiş olan küresel yapıda iş dünyasının devamlılığı, değişimi ve gelişimi için destek vermek.

Hedefleri:

- a- Sürdürülebilir kalkınmaya yönelik konularda iş dünyasının lider savunucusu olmak.
- b- İş dünyasının sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına verimli bir şekilde katılımını sağlamak amacıyla politika oluşturulmasına katkıda bulunmak.
- c- Çevre, kaynak yönetimi ve kurumsal sorumluluk alanlarında ilerleme kaydetmek ve üyelerle diğer başarılı uygulamaları paylaşmak.
- d- Gelişmekte ve geçiş aşamasında olan ülkeler için sürdürülebilir bir gelecek oluşturulmasına destek vermek.

3.3.2.2. Sürdürülebilir Kalkınma Projesinin İş Ortakları

Sürdürülebilir Kalkınma Projesinin iş ortakları aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Birliği

Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Birliği (IRU), 1948 yılında Cenevre’de kurulmuştur. IRU, dünya çapında karayolu taşımacılığının menfaatlerini savunan uluslararası bir organizasyondur. Ulusal ağ bağlantıları sayesinde üye kuruluşlar üzerinden, en büyüğünden en küçüğüne birçok kuruluşu temsil eder (otobüs, servis, kamyon firmaları ve taksiler) . Küresel ekonomi karayolu taşımacılığı olmadan asla işleyemez. Zor olan ise karayolu taşımacılığını sürdürülebilir kalkınma perspektifleriyle bağdaştırabilmektir.

IRU’nun Tüzüğü, taşımacılığın sürdürülebilir kalkınma esaslarına uygun yapılmasını zorunlu kılmaktadır, bu yüzden IRU maliyet olarak en uygun yol olan 3 ‘I’ stratejisini yani; Yenilik (Innovation), Teşvik (Incentives) ve Altyapı (Infrastructure)’yı adapte etmiştir (Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi).

Uluslararası Nakliyatçılar Derneği

UND, 1974 yılında Türkiye kara nakliye sektörünün her türlü sorununu ve uluslar arası platformda çözmek amacıyla bir araya gelen sektör temsilcileri tarafından bir meslek örgütü kimliğiyle kurulmuştur. Değişen dünyaya hakim olan küresel ekonomi UND’nin de yapısını değiştirmiştir. Değişen yapısıyla sıradan bir mesleki örgüt kimliğinden vazgeçmiş, kimliğini 2001 yılında yeniden tanımlamıştır (Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi).

UND’nin tüm hedef ve ilkelerinin tüm ülkeye ve hatta dünyaya yayılımını sağlayacak olan temsilcilikler, sorunları yönetime katılarak çözen gönüllüler olan Çalışma Grupları, organizasyon çatısını oluşturmaktadır. Bu çatı altında 79 çalışanı ve 437 gönüllü çalışma grubu hizmet üyesi hizmet üretmektedir.

UND'nin Ulusal Misyonu, Türk Karayolu Taşımacılığı Sektörünü her konuda bilgilendirmek, küresel gelişmelerden, önüne çıkabilecek risklerden ve imkanlardan haberdar etmek; Türk Karayolu Nakliyecisini ulusal ve uluslar arası ölçekte ortaklıklara ve stratejik işbirliklerine teşvik etmek, onun çağdaş, etkin yönetilen, topluma ve çevreye karşı saygılı müesseselere sahip olmasını sağlamaktır. UND'nin Uluslar arası Misyonu, Uluslar arası Karayolu Taşımacılığı Sektörünün topluma etkin ve sürdürülebilir hizmet verebilmesi için önündeki engellerin ortadan kalkmasına çalışmak; bu amaçla başta IRU olmak üzere ilgili uluslar arası kuruluşlarla işbirliği yapmak; başka ülkelerdeki sektör dernekleriyle birlikte çalışmak ve mümkün olan her konuda uluslararası, bölgesel ve dernekler arası güç birlikleri ve stratejik ortaklıklar kurmaktır.

Avrupa Birliği

Avrupa Birliği ; ilk olarak 1957 yılında Belçika, Almanya, Fransa, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya tarafından Roma Antlaşması'nın imzalanmasıyla Avrupa Ekonomik Topluluğu adı altında kurulmuş bir topluluktur.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ilk kez 1973 yılında İngiltere, Danimarka ve İrlanda'nın katılımıyla genişlemiş, bundan sonraki katılımlar ise 1981'de Yunanistan, 1986'da İspanya ve Portekiz'in üyeliğe katılımı şeklinde olmuş, üye sayısı 12'ye çıkmıştır. 1995 tarihinde ise Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in katılımıyla sayısı 15'i bulmuştur. Avrupa Birliği'nin son ve en geniş kapsamlı genişlemesi 2004 yılında olmuştur. 10 yeni aday ülkenin üyelik antlaşmalarını imzalamalarıyla AB üyesi ülke sayısı 25'i buldu. Bulgaristan ve Romanya ise üyelik müzakerelerini sürdürmekte olan ve üyelikleri 2007 yılı için öngörülen ülkelerdir.

Avrupa Birliği'ni oluşturan temel değerler kalıcı barışın sağlanması, birlik , eşitlik, özgürlük, güvenlik ve dayanışmadır. Avrupa Birliği'nin amaçları özgürlük ve demokrasi ilkelerini korumak ve tüm üyeler tarafından insan haklarına saygı ve temel haklar ile birlikte hukukun üstünlüğü kuralının uygulanmasını sağlamaktır. Avrupa

Birliği'ni oluşturan temel değerler ve Avrupa Birliği'nin amaçları ile sürdürülebilir kalkınma kavramının insan haklarına saygı amacıyla bağdaştığı görölmektedir (Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi).

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

BM Kalkınma Programı, demokratik yönetişimin ve yoksulluk olmaksızın büyümenin sağlanması için çalışıyor. Kalkınma Programı Türkiye temsilciliği, 50 yılı aşkın bir süredir , Türkiye Hükümeti'nin yanı sıra, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve özel sektör dahil çok sayıda ulusal ve uluslararası kuruluşla yakın işbirliği içinde çalışmaktadır.

BM Kalkınma Programı, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik yolunda gerçekleştirdiği yoğun reform programını destekliyor.

BM Kalkınma Programı, Türkiye'nin kalkınma önceliklerine yönelik pratik çözümler bulmak için hükümet, sivil toplum ve özel sektörle işbirliği yapıyor ve bu çözümleri hayata geçirmeye yönelik projeler uyguluyor.

Birleşmiş Milletler'in küresel kalkınma kuruluşu olan ve değişimin savunuculuğunu yapan BM Kalkınma Programı (UNDP), insanların daha iyi bir yaşam kurabilmeleri amacıyla, ölkelerin bilgi, deneyim ve kaynaklara ulaşmaları için çalışıyor. Kalkınma Programı, 166 ölkede, kalkınma yolunda karşılaşılan ulusal ve küresel düzeydeki zorlukların yerel yönetimlerle aşılması için çalışıyor (Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi).

Kalkınma Programı, tüm dünyada, ortaklıklar kurarak şu kilit konularda çalışmalar yapıyor: Demokratik Yönetişim, Yoksulluğun Azaltılması, Kriz Önleme ve Krizin Etkilerinin Azaltılması, Enerji ve Çevre, HIV/AIDS.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı bu çalışmalarını yaparken özel sektörle işbirliği yaparak ve özel sektörün sürdürülebilir kalkınmaya katkılarını sağlayacak, İş Ahlakı

diye de nitelenebilecek Küresel İlkeler Sözleşmesi'ni "10 temel ilkeyi" iş dünyasına, faaliyetlerini gerçekleştirirken uygulama yoluna gitmiştir. Türkiye'de 53 şirketin Birleşmiş Milletler ile Küresel İlkeler Sözleşmesi'ne imza attığını belirten BM Kalkınma Programı Türkiye Temsilcisi Jacob Simonsen , sözleşmeyi imzalayan şirketlerin insan hakları, çevre, yolsuzluk alanlarında belirlenen ilkeleri uygulayacağını ifade etti.

UNDP'nin Türkiye'de Yürüttüğü Projeler:

UNDP Türkiye'de Bakü –Tiflis – Ceyhan boru hattı inşaatı, Microsoft ve Coca-Cola ile "Türkiye'de e-yönetişimin gelişimi için gençliğin yetkin kılınması, Hayata Dair Gençlik Fonu, Kelkit'e organik çiftçilik" gibi ortak projeler yürütüyor. Özel sektörle yapılan ortaklıklar dışında kuruluş bakanlıklara proje uygulama desteği sunuyor. Bu çerçevede, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na Sivas-Erzincan Kalkınma Projesi, Sağlık Bakanlığı'na ise Sağlıkta Dönüşüm Projesi için uygulama sağlıyor. Biyoçeşitliliğin korunması, iklim değişikliği projesi, sürdürülebilir kalkınmanın sektörel politikalarla bütünleştirilmesi, AB'ye aday ülkelerde enerji verimliliği standartları ve etiketlenmenin uygun maliyetli gelişimi, Karadeniz'de ekosistemin iyileştirilmesi projesi gibi konularda ise çevre alanında destekleri bulunuyor. Kuruluşun yoksulluğun azaltılmasına yönelik Türkiye uygulamaları ise daha çok GAP ile ortak yürüyor. Yerel Yönetimlerin Güçlendirilmesi, Köye Dönüş Projesi de kuruluşun demokratik yönetim alanında Türkiye'de yürüttüğü projelerdir (Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi).

Dünya Bankası

2002 yılında Dünya Bankası geliştirmekte olan ülkelere 19.5 milyar dolar sağlayarak ve 100'den fazla geliştirmekte olan ekonomide çalışmalar yaparak onların yoksulluğu azaltmalarına yardımcı olacak mali ve / veya teknik uzmanlığı getirmiştir.

Yoksulluktan arınmış bir dünya hayaliyle yoksulluğa karşı kalıcı sonuçlar verecek bir hırs ve profesyonellelikle; kaynaklar sağlayarak, bilgileri paylaşarak, kapasite geliştirerek ve kamu ile özel kesimlerde ortaklıklar oluşturarak halkın kendisine ve

çevresine yardımcı olması yönünde çalışmalarda bulunuyor (Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi).

Dünya Bankası, işletmelere sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde sosyal sorumluluklarını yerine getirmeleri amacıyla kredi vermektedir.

3.3.2.3. İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği

İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği ile Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi 27 Ekim 2004 tarihinde Amsterdam'da gerçekleşen toplantıda karşılıklı işbirliği ve çalışmaların ana prensiplerini içeren bir anlaşma imzaladı.

Buna göre taraflar karşılıklı ana hedefleri paylaşacak ve aşağıdaki konularda çalışma yapacaklardır (Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi):

- a- Sürdürülebilir Kalkınma konusunda ilerleme sağlanması için çalışma yapmak,
- b- İş Dünyası ve endüstri alanında sosyal ve çevresel konuların yönetimine ilişkin daha fazla çalışma yapılmasını sağlamak,
- c- Sürdürülebilir Kalkınma konusunda en iyi uygulamaların artması için çalışmalar yapmak,
- d- Sürdürülebilir Kalkınma konusuna ilişkin politikalar konusunda çalışmalar yapmak ve işbirliğinde bulunmak, çalışmaların tüm politika düzenleyiciler tarafından iş dünyası adına dikkate alınmasını sağlamak.

Faaliyetleri

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının temel unsur ve ilkelerinin benimsenerek yaşama geçirilmesi amacıyla kurulan ve Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi (WBCSD)'nin bir üyesi ve bir iş ortağı olan İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma

Derneği bu konuda üye firmaları ve toplumu bilgilendirmeye yönelik ciddi eğitim programları gerçekleştirmektedir.

İnsan yaşamının gereksinimleri ve doğal kaynakların sürdürülebilirliği arasında bir denge kurarak, ekonomik, çevresel ve toplumsal boyutlarıyla bugünden geleceğe uyumlu bir programlama yapılmasını hedefleyen dernek ilk eğitim bu programını 25-26 Temmuz 2005 tarihinde gerçekleştirdi.

Bu eğitim programının amacı, sürdürülebilir kalkınma uygulamalarının faydalarının anlaşılması, sürdürülebilir kalkınmanın şirketlerdeki gelişimi için yetkinliklerinin geliştirilmesi, araç ve tekniklerin belirlenmesi, engellerin tespiti ve ortadan kaldırılması için gerekli hazırlıkların belirlenmesi ve uygulamaya geçirilmesine yönelik çalışmalarına başlanmasıdır. Bu eğitim programı içinde, sürdürülebilir kalkınma uygulamaları sonucunda maliyetlerini azaltan dünya şirketlerinden örnekler verilmektedir. Ayrıca; kişilerin katkısıyla bile değiştirebileceğimiz bir dünyada sürdürülebilir kalkınma konusunda şirketlere düşen görevlerin öneminden bahsederken, şirket değerleri ile iş süreçlerinin arasındaki hayati bağlantının aslında şirketin kalbi olan çalışanlar için ve değişimi yönetebilme yeteneklerinde yattığını da özellikler vurgulamaktadır (İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği).

Dünya Sürdürülebilir İş Konseyi (WBCSD), dünya çapında faaliyet gösteren, 178 şirketin üyesi olduğu bir iş ağıdır, WBCSD, ayrıca 55 ülkede de önemli sayıda üyesi olan bölgesel ağ kuruluşları ile temsil edilir . 2004 yılında kurulan “İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği” (TBCSD) bu konseyin Türkiye’deki tek iş ortağıdır. Dernek, Türkiye’nin ve Türk iş dünyasının sürdürülebilir başarısı için, toplumsal, çevresel ve ekonomik ortam ve şartların olumlu gelişimine destek vermeyi hedeflemektedir.

Derneğin ana çalışma alanları; sürdürülebilir kalkınmanın tanınması ve doğru algılanması, örnek uygulamalarının artması, politikaların oluşması, iş dünyasının katılımcı rolünün ve işbirliklerinin artmasıdır.

Hedefleri

Sürdürülebilir Kalkınmanın Tanınması ve Doğru Algılanması

- a- Sürdürülebilir Kalkınma'nın temel prensipleri konusunda Türk İş Dünyası'nda farkındalık yaratmak,
- b- Uluslararası platformda gerçekleşen çalışmaların ve belirlenen önemli politikaların Türkiye'ye tanıtımı ve gerekirse uygulamaya alınması konusunda öncü olmak,
- c- Türk İş Dünyası'nın Sürdürülebilir Kalkınma alanında dünya standartlarını yakalamasına destek vermek,
- d- İş Dünyasının stratejilerini belirlerken Sürdürülebilir Kalkınma ilkelerinin kriter alınmasını sağlamak,
- e- Sürdürülebilir Kalkınmanın temel ilkelerinin yayılması için araştırmalar yapmak, raporlar yayınlamak.

Sürdürülebilir Kalkınma Örnek Uygulamalarının Artması:

- a- Sürdürülebilir Kalkınma konusunda en iyi uygulamaların artması için çalışmalar yapmak,

Politika Oluşturma

- a- Sürdürülebilir Kalkınma konusuna ilişkin politikalar konusunda çalışmalar yapmak ve işbirliğinde bulunmak, çalışmaların tüm politika düzenleyicileri tarafından iş dünyası adına dikkate alınmasını sağlamak.

İş Dünyası Katılımcı Rolü ve İşbirliklerinin Sağlanması:

a- Türk İş Dünyası (büyük , orta boy ve küçük işletmeler), hükümet yetkilileri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, belediyeler, yerel idareler ve sivil toplum arasında işbirliği yapılmasını sağlamak,

b- İş Dünyası ve endüstri alanında sosyal ve çevresel konuların yönetimine ilişkin daha fazla çalışma yapılmasını sağlamak.

Üyeleri

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de giderek öne çıkan Sürdürülebilir Kalkınma yaklaşımı, uzun yıllardır hızlı ve planlı kalkınmayı hedefleyen, ancak geçen sürede kaynaklarını yeterince verimli kullanamayan Türkiye açısından önemli bir fırsat sunmaktadır. Sürdürülebilir Kalkınma yaklaşımını içtenlikle benimseyen ve bu yaklaşımın Türkiye’de de yaygınlaşmasını hedefleyen aşağıdaki şirketler, bu konudaki çabalarını birleştirerek İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği’nin kuruluşuna imzalarını koymuşlardır (Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi):

- BP Petrolleri A.Ş
- Coca Cola Meşrubat Paz. Ve Danış. Hizmetleri .A.Ş.
- Dekon Kongre ve Turizm A.Ş.
- Doğan Şirketler Grubu Holding A.Ş.
- E&E Danışmanlık

- Lafarge Turkey
- P&G Tüketim Malları San. A.Ş
- Pro. Sponsorluk ,
- Shell Türkiye
- Tav Yatırım Holding A.Ş.
- Teknoloji Holding A.Ş.
- Thames Water
- TNT International Express
- TNT Logistic ve Dağıtım Hiz.A.Ş.

3.3.3.Doğal Hayatı Koruma Vakfı

WWF Türkiye, Türkiye'nin doğal kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı ve korunması amacıyla farklı alanlarda ve disiplinlerarası çalışan, kurumsallaşmış bir sivil toplum kuruluşudur. Doğal Hayatı Koruma Vakfı, 1996 yılında Doğal Hayatı Koruma Derneği'nin öncülüğünde kurulmuş, 2001 yılında dünyanın en etkin ve saygın doğa koruma kuruluşlarından olan WWF'nin Türkiye ulusal kuruluşu olarak, WWF Türkiye ünvanını almıştır. WWF Türkiye, ülkemizin doğasının korunması amacıyla 30 yıllık deneyimiyle Orman , Su Kaynakları, Deniz ve Kıyı olmak üzere program altında projeler ve çeşitli çalışmalar yürütmektedir (Doğal Hayatı Koruma Vakfı).

Hızlı nüfus artışı ve kişi başına düşen tüketim miktarındaki olağanüstü artış, insanların doğal kaynaklar üzerindeki baskısını artırmakta, sonuçta yaşam kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Johannesburg'da dünya ülkeleri, fakirliğe kadar varan ana

sorunların en temel çözümünün sürdürülebilirlik kavramının tüm sektörlerde yaygınlaştırılmasında yattığını kabul etti. Ve çevrenin önemi vurgulandı .Doğal kaynakların tahribatında şirketlerinin etkisi yadsınamaz durumda olduğu görülüyor dolayısıyla şirketlere bu anlamda önemli görevler düşüyor.

Bu düşünceden hareketle ,doğa koruma çalışmalarıyla dünya çapında tanınan WWF , kurumsal üyelik programı olan Corporate Club'ı Türkiye'ye Nisan 2006'da Türk İş Dünyası'na tanıttı.

WWF Türkiye'nin tüm dünyada yürüttüğü Corporate Club programı, dünyaca ünlü birçok önemli kuruluşu da içine alıyor. Yıllık 5000 Euro tutarındaki aidat karşılığında Corporate Club üyesi olan şirketler, WWF tarafından yürütülen çeşitli doğa koruma projelerine destek vermiş oluyorlar. Dünya çapında prestij sağlayan program üyeliği, şirketlere WWF'nin mesajlarını tüm çalışanlarına duyurma ve çevre konusundaki duyarlılıklarını ifade etme fırsatını da veriyor (Doğal Hayatı Koruma Vakfı).

Corporate Club'a katılan şirketler şunlardır: Tetra Pak , Coca Cola, Microsoft, Roche, Güral Porselen, Arkas Holding, MSA National Geographic Channel ve Intramar.

Vakfın Çevre Koruma Alanında Yaptığı Çalışmalar:

WWF Türkiye'nin çalışmaları sonucunda, 2000 yılında Küre Dağları; Orman Bakanlığı tarafından Milli Park ilan edilmiş ve koruma altına alınmıştır.

Küre Dağları'nda Pınarbaşı İlçesi'ndeki ahşap bir konak restore edilerek "Eko-Turizm Merkezi" ne dönüştürülmüş. Haziran 2002'de açılan merkezde; konaklama, eğitim, tanıtım gibi olanaklar sunulmaktadır.

WWF Türkiye, Avrupa Birliği LIFE finansmanı ile yürütülen "Türkiye'de Kıyı Yönetimi ve Turizm: Çıralı Projesi" ile 2000 yılında BM Habitat En İyi Uygulama Ödülü'nü kazanmıştır.

WWF Türkiye'nin çalışmaları ile 2000 yılında Uluabat Gölü, beş kıtada dünyaca önemli 19 gölü bünyesine katmış büyük bir girişim olan Living Lakes (Yaşayan Göller) ağına dahil edilmiştir.

Bilim adamlarıyla işbirliği içinde, 10 yılı aşkın süredir yürütülen başarılı çalışmalar sonunda, Türkiye çapında nesli tehlike altında olan nadir bitki türlerinin zengin çeşitliliğini içeren 122 Önemli Bitki Alanı belirlendi Bu alanların özellikleri, alanların karşı karşıya bulunduğu tehditler ve koruma altına alınması amacıyla yapılması gerekenler hakkında ayrıntılı bilgi veren "Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları" adlı yayın 2003 yılında tamamlandı (Doğal Hayatı Koruma Vakfı).

3.3.4. Türkiye'de Küresel İlkeler Sözleşmesini İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği'nden Bağımsız Olarak İmzalayan Şirketler

- 1- Aksu Makine Sanayi
- 2- Akdağ Isıl İşlem
- 3- Akay Güvenlik Ltd.Şti
- 4- Ak Emeklilik
- 5- Aklan Kardeşler
- 6- Akfen Holding
- 7- Arge Consulting
- 8- Artış A.Ş.
- 9- Assab Korkmaz
- 10- Ata Ticaret
- 11- Bahar Korcan
- 12- Bitumlu Tecrit Maddeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş
- 13- Bülent Tellioğlu – Berbey Demircilik
- 14- Emas Plastik
- 15- Emisan Power Systems
- 16- Entek Elektronik ve Yazılım Ticaret
- 17- Erenet Computer Inc.
- 18- FKK Güney Oto Lastik Takoz Sanayi

- 19- Gate Elektronik Sanayi
- 20- Global Tanıtım
- 21- Güneş Tekstil Tarım Sanayi Ticaret
- 22- Koç Holding
- 23- Adnan Serbest Furniture and Design Co.Ltd.
- 24- Ayze Steel
- 25- Ceyhan Otomotiv
- 26- Dorce Prefabricated Buildings and Profile Industry Co. Ltd.
- 27- Ege Soğutmacılık
- 28- Elma Bilgisayar Basım ve Ambalaj Sanayi
- 29- Halıcı Informatics and Software Inc.
- 30- Hat Geographical Information Systems and Trade Inc.
- 31- Invesco Engineering and Consultancy
- 32- İstanbul Stock Exchange
- 33- Kamal Tur Turizm
- 34- Kaya Orman Ürünleri Ltd.
- 35- Koçoğlu Construction Industry and Trade Co.Inc.
- 36- Kursan Plastik
- 37- Ladin Exhibition and Congress org.
- 38- Lüle Plastik
- 39- Netron Technology Inc.
- 40- Orhan Özari Mermer Sanayi
- 41- Ostim OSB
- 42- Öz-ak Tarım Gıda ve Turizm Sanayi
- 43- Özgen A.Ş.
- 44- Plasko Plastik Sanayi
- 45- Polimak Ltd.
- 46- PTS Worldwide Express
- 47- Simas Ltd.
- 48- SKT A.Ş.
- 49- TEGA Engineering Industry and Trade Inc.Co
- 50- Topraksan İnşaat

51- Turkish Society for Quality

52- Ümit Döküm

53- Zihni Group of Companies

3.3.5. Şirketlerin Uyguladığı Projelerden Örnekler

Koç Holding: 1926 yılında kurulmuş olan Koç Holding otomotiv, dayanıklı tüketim, gıda, perakendecilik, enerji, finansal hizmetler, turizm, inşaat ve bilgi teknolojileri sektörlerinde faaliyet göstermektedir.

Kuruluş, sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde kurumsal sosyal sorumluluk anlayışı gereği, sağlık, eğitim, çevre gibi konularda sorunları en aza indirecek çalışmalarda yer almıştır. Topluluk olarak ekonomik büyümesini sürdürürken, içinde yaşadığı topluma karşı olan sorumluluklarının bilincinde olan bir kuruluştur. Bu çerçevede Koç Holding Yönetim Kurulu Başkanı Mustafa V.Koç 30 Mart 2006 tarihinde New York'ta BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın katıldığı törenle Küresel İlkeler Sözleşmesini imzaladı.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın "Bilgisayarlı Eğitime Destek" projesi çerçevesinde yürüttüğü kampanya dahilinde Koç Holding tarafından, 1999 yılı depreminde en fazla hasar gören illerimizden biri olan Sakarya'nın muhtelif yerlerinde yer alan 160 okulda her biri 21 kişilik 160 bilgisayar sınıfı açıldı. Bu kapsamda toplam 3381 bilgisayarı Sakarya'daki yaklaşık 66.000 genç ve çocuğun kullanımına sunan Koç Holding, eğitim ile ilgili yatırımlarına bir halka daha ekledi.

Koç Finansal Hizmetler, Ailem Olsun Derneği'nin gerçekleştirmeyi planladığı "Aşı Projesi" ne destek veriyor. Projeye, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesindeki kurumlarda kalan çocuklar ile sokakta yaşayan 10000 çocuğa aşı yapılacak. Projede; hepatit B, tetanos, çocuk felci ve zatürree aşısı yapılması planlanıyor. Türkiye genelinde tespit edilen illerde (İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Düzce,Kayseri, Malatya, Diyarbakır, Gaziantep , Adana, Mersin, Antalya, Denizli, İzmir, Ankara)

Koç Finansal Hizmetler'in desteklediği Deniz Temiz Derneği/TURMEPA ve Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte gerçekleştirilen Çevre Eğitim Programı'yla gençlerde çevre bilincinin oluşturulmasını amaçlanmıştır. Bu çerçevede M.E.B. ile 5 yıllık Eğitim Proje Protokolü imzalandı. Denizlerin hızla kirlenmesi, denizlerimizde yaşayan sualtı canlılarını olduğu kadar, ülke ekonomimizi ve bu coğrafyada yaşayan insanların da sağlığını olumsuz etkilemektedir. Her yıl milyonlarca metreküp endüstriyel ve tarımsal atık ile milyarlarca litre yağ denizlerimize karışıyor. Kirlenen ve tahrip edilen sahillerimiz sadece insan sağlığını değil ülke ekonomimizi de etkiliyor. Koç Finansal Hizmetler'in bu faaliyetleriyle sürdürülebilir kalkınmaya yönelik işletme sosyal sorumluluğunu yerine getirdiği görülmektedir.

BP Türkiye: Hergün 6 kıtada, 100'den fazla ülkede,100.000'den fazla çalışanıyla modern dünyanın ihtiyacı olan enerjiyi sağlamakta, ürünleriyle müşterilerinin hareket edebilm, ısınma ve aydınlanma gereksinimlerini karşılamaktadır. Bugün Türkiye'de faaliyetlerini, Akaryakıt Dağıtım ve Pazarlama, Madeni Yağ Üretim ve Pazarlama, Gaz (LPG), Ticari ve Endüstriyel Yakıtlar, Petrol Arama, Doğal Gaz ve Enerji, Hava Yakıtları ve Deniz Satışları iş kollarını da kapsayan geniş bir yelpazede sürdürmektedir. Bütün bu faaliyetlerini yaparken sosyal sorumluluk anlayışı doğrultusunda, içinde bulunduğu toplumların sürdürülebilir kalkınmasına da katkıda bulunmayı amaçladığı görülmektedir.

Tüm faaliyetlerini küresel ilkeler sözleşmesi kapsamında; etik değerler, dürüstlüğe dayalı ilişkiler, herkese eşit ve saygılı davranma, insanlığa faydalı olma prensipleri doğrultusunda gerçekleştiriyor. Faaliyetlerinde sağlık, emniyet ve çevre ilkelerine bağlı kalarak, insana, çevreye zarar vermeden ve kazaya neden olmadan sürdürmeyi amaçlamaktadır.

BP Türkiye, 2004 yılında, ülkemizde “yol güvenliği” bilincini geliştirmeye yönelik olarak toplumsal faaliyetlerini genişleterek Trafik Yılı'na destek veren faaliyetlerde bulundu. TrafikYılı kapsamında Emniyet Genel Müdürlüğü ile işbirliği yapan BP, emniyet kemeri kullanımını teşvik etmek amacıyla çok kanallı bir kampanyayı hayata geçirdi, kampanyanın sloganı “Emniyet kemerinizi takın ...Hayata bağlanın !” idi. BP

Türkiye bu kapsamda sürücülere emniyet kemeri takmanın nasıl hayat kurtaracağı bilgilerini içeren broşürler dağıtmıştır.

BP Türkiye, 23-24 Şubat 2005 tarihlerinde İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Trafik Kazalarını Önleme Derneği işbirliğiyle, İstanbul'daki ilköğretim öğretmenlerine yönelik olarak düzenlediği "Trafik ve Yol Güvenliği Eğitimi" projesini gerçekleştirdi. Bu kapsamda öğretmenler uzman kişiler tarafından bilgilendirildi ve eğitim sonunda öğretmenlere birer katılım belgesi ile, eğitimde aktarılan konuları içeren bir "Trafik Eğitimi" kitabı verildi.

BP Türkiye Gezici Tiyatro Ekibi, ilköğretim çağındaki öğrenciler için hazırlanan "yol güvenliği" konulu çocuk oyununu 1998 yılından bugüne kadar 2000'e yakın ilköğretim okulunda bir milyon çocuğa sergiledi.

BP, Ekim 2005'te piyasa sürdükleri "yüksek performans ve çevre duyarlılığı gözetilen yakıt" olarak lanse ettikleri BP Ultimate Dizel adlı ürünle doğal çevreyi korumayı ve sürdürülebilir kalkınmayı hedeflemektedir. Sadece kükürt düzeyinin düşük olması nedeniyle değil, aynı zamanda bir dizi zararlı emisyon düzeyini aşağı çekmesi nedeniyle de normal dizelere göre çevreye daha az zararlıdır.

Tetra Pak: Tetra Pak, ormancılık ve iklim değişimi programları çerçevesinde ortak çalışmalar gerçekleştirmek üzere WWF ile üç yıllık bir "Küresel İşbirliği Anlaşması" imzaladı. Anlaşma uyarınca Tetra Pak, önümüzdeki beş yıl içinde karbondioksit salınımını yüzde 10 azaltırken, "Koruma Öncelikli Ormanlar" (High Conservation Value Forest, HCVF) alanında da WWF ile ortak girişimlerde bulunacak. Tetra Pak ve WWF, Koruma Öncelikli Ormanlar konusunda araştırma, eğitim ve haberleşme imkanları sunmayı amaçlayan , HCVF Bilgi Paylaşımı Platformu'nu da faaliyete geçirecekler. Ayrıca, WWF'nin kaçak ağaç kesiminin engellenmesi ve tehdit altındaki değerli ormanların korunması için başlattığı, Küresel Orman ve Ticaret Platformu girişimine de finansman desteği sağlayacak.

Bugüne kadar istikrarlı bir şekilde büyüme ve kapasite artırma amaçlarını gerçekleştirirken enerji tüketimini ve faaliyetlerinin doğa üzerindeki etkisini azaltan Tetra Pak, anlaşma ile bu taahhüdünü de kayıt altına almış oldu. “Küresel İşbirliği Anlaşması” uyarınca, Tetra Pak önümüzdeki beş yıl içinde hem toplam enerji kullanımını azaltacak hem de kullandığı yeşil enerji oranını arttırarak karbondioksit oranını yüzde 10 azaltacak.

Doğal kaynaklarını tüketmeyen, onları gelecek nesillere aktaracak şekilde sürdürülebilir faaliyetlere odaklanan bir toplum için öncelikle çevre konusunda bilinçli bireyler gerektiğinin farkında olan Tetra Pak, sosyal sorumluluk anlayışının bir gereği olarak “Küçük Şeyler Doğayı Yeniler” projesini gerçekleştirdi.

Bu proje, doğa sevgisi ve çevre bilincinin en iyi çocukluk çağında aşılabilceği, böylece yarının bilinçli yetişkinlerinin kazanılabileceği düşüncesinden hareketle oluşturuldu. “Küçük Şeyler Doğayı Yeniler” projesi, Tetra Pak Türkiye, Milli Eğitim Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Anadolu Üniversitesi’nin işbirliği ile hayata geçirildi. İlköğretim okullarında çevre eğitimi verilmesini öngören proje, teknolojik gelişmeler ve hızlı şehirleşme yüzünden toprak ile bağlarını kaybeden genç kuşakları, “sürdürülebilir tüketim”, “yenilenebilir kaynaklar” ve “atık yönetimi” konularında bilgilendirmeyi amaçlıyor. Ayrıca, öğrenciler aracılığı ile ailelere de çevre duyarlılığı konusunda mesaj veriliyor. “Küçük Şeyler Doğayı Yeniler“ projesi 2006 yılında da İzmir’de devam ediyor. Yıl boyunca, 100 okulda, 110.000 öğrenciye ulaşılması hedefleniyor.

Procter Gamble ve Migros: Özel Olimpiyatlar Türkiye Organizasyonu’na 3 yıldır destek veren Migros ve Procter and Gamble (P&G), düzenledikleri kampanya ile 2004’de 500 engelli sporcuyla daha kazanma şansı tanıyor. Migros’lardan P&G ürünlerini satın alarak kampanyaya destek veren tüketicilerin katkılarıyla yetişen zihinsel engelli sporcular, daha önce de 26 Şubat – 6 Mart tarihleri arasında Japonya’nın Nagano kentinde düzenlenen “Dünya Kış Olimpiyatları”nda ülkemizi temsil ederek, Türkiye’ye dördü altın olmak üzere toplam 8 madalya kazandırmıştı. Özel Olimpiyatlar (Special Olympics), 8 yaş üzeri zihinsel engelli gençlere ve

erişkinlere çeşitli olimpiyat sporlarında düzenli eğitim ve yarışma olanakları sağlamak amacıyla 1968 yılında kuruldu. Bugün, 160 ülkede 1.5 milyon zihinsel engelli sporcu ile dünyanın en büyük amatör organizasyonu olan Special Olympics'in Türkiye'deki çalışmalarını yürüten Özel Olimpiyatlar Türkiye Organizasyonu, 1982 yılından bu yana zihinsel engelli sporcular yetiştirmek ve onlara başarmanın keyfini yaşatmak için çalışıyor.

Procter Gamble: Pantene Pro-V'nin katkılarıyla yapımına başlanan Zeytinburnu Zihinsel Özürlü Çocuklu Rehabilitasyon Merkezi Nisan 2001'den beri 0-14 yaş arası yatılı ve 0-21 yaş arası gündüzlü olarak zihinsel özürlülere eğitim, rehabilitasyon, bakım ve ailelere danışmanlık hizmeti veriyor.

Beyaz Bir Gelecek Bölge Kalkındırma Projesi kapsamında Güneydoğu Anadolu'da çeşitli çalışmalar sürdüren Alo Automat , Gap İdaresi himayesinde TEGV (Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı) ile ortaklaşa yürütülen Umut 2000 projesiyle 20.000 Güneydoğulu çocuk ilk kez bilgisayarla tanıştı. Çocuklar internet, fen, matematik, tarih, ingilizce programları içeren modern eğitim araçlarıyla donatılmış gezici eğitim merkezlerinde eğitim gördüler.

İpek Kağıt: Birleşmiş Milletler (BM), “Binyıl Kalkınma Hedefleri” çerçevesinde 2015 yılına kadar dünya üzerindeki yoksulluğun yarı yarıya azaltılmasını hedefliyor. Ve bu hedefe ulaşılması için dünya şirketlerini harekete geçirmeye çalışıyor. İşte bu yüzden, yoksulluk ve yoksulluğun sebep olduğu sorunların giderilmesine katkıda bulunan şirketlere iki yıldır “Uluslararası Özel Sektör Ödülleri” veriyor.

Bu yıl ikincisi verilen ödüller, 10 Mayıs 2006 tarihinde, New York'un ünlü otellerinden Grand Hyatt'ta düzenlenen sade bir törenle sahiplerini buldu. 10 kategoride verilen ödülün bu yılki düzenleyicileri, Kemal Derviş'in başkanlığını yürüttüğü Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Milletlerarası Ticaret Odası (ICC) ve Galler Prensiği Uluslararası İş Dünyası Liderler Forumu (IBLF).

2006 ödülleri için 33 ülkeden 73 proje müracaatta bulunmuş. Bunlar arasından seçilen 10 proje içinde bir de Türk şirketi var. Eczacıbaşı Topluluğu'na bağlı İpek Kağıt. Bu ödülü alan ilk Türk şirketi olan İpek Kağıt'ın projesi, “Solo İlköğretim Okulları Kişisel Hijyen Eğitimi”.

2002 yılında başlatılan proje, Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle kişisel temizlik (hijyen) ve tuvalet temizliği konusunda ilköğretim okulu öğrencilerini bilinçlendirmeyi ve sağlıklı bir ömür için temizlik alışkanlığı kazandırmayı amaçlıyor. Öğrencilere bu doğrultuda eğitim veriliyor. Şimdiye kadar 3 bin 841 okulda 3 milyon 150 bin öğrenciye ulaşılmış. Sayının 2010 yılına kadar 6 milyona ulaşması planlanıyor. Verilen eğitimler sonucunda öğrencilerin yanlış bilgilerini yüzde 61 oranında düzelttikleri tespit edilmiş.

Ödüle layık görülen diğer projeler de ilginç. Meksika'daki düşük gelirlilere ev sağlanmasından Hindistan'daki küçük ve orta boy girişimlere destek verilmesine, Botswana'da AIDS'le mücadeleden Afrika ve Latin Amerika'da çevrenin korunmasına kadar. Ödül alan kuruluşlar içinde Tetra Pak ve ABN AMRO gibi uluslararası şirketler de bulunuyor.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Özellikle sanayi devriminden sonra ülkelerde sanayileşmenin etkisi ile ve hızla artan dünya nüfusunun artan ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çevresel kaynaklar hızla tüketilmiş, kirletilmiştir. Bu dönemde kirlenmenin en büyük nedeni ise insanların bu konuda bilinçsiz olması, çevrenin kendini yenileyebileceği fikrinin insanlar ve özellikle işletme yöneticilerinin arasında yaygın oluşudur. Bundan dolayı da insanlar bu konuda uyarılmamış ve faaliyetlerine aynı şekilde devam etmişlerdir.

19. yüzyılın son çeyreğinde çevrenin kendini yenileyemediği ve çevresel kirlenmelerin baş gösterdiği görülmüş ve toplumun bu konu hakkındaki düşünceleri değişmeye başlamıştır.

20. yüzyıl, dünyada yeni düşüncelerin, yeni teknolojilerin, yeni örgüt yapılarının, yeni yönetim anlayışlarının doğup büyüdüğü bir yüzyılı temsil etmektedir. İşletmeler ve bu işletmelerin sahip oldukları lider/ yöneticiler, çevrelerindeki hızlı değişim ve gelişmeler nedeni ile, bu yüzyılda hiç beklemedikleri veya önceden göremedikleri fırsat veya tehditlerle karşı karşıya kalmışlardır.

Şimdiki kuşakların gereksinimlerinin gelecek kuşakların kaynaklarını tehlikeye atmadan karşılanmasına imkan veren ekonomik büyüme politikaları olarak da tanımlanabilen Sürdürülebilir Kalkınmanın hedeflerini; ekonomi, insan, çevre ve teknoloji açısından ele almak mümkündür:

Ekonomik açıdan :

Yaşam stili değiştirilerek ve verimlilik artırılarak, enerji ve diğer doğal kaynakların kullanımındaki savurganlık derecesi düzenli bir şekilde azaltılmalıdır. Daha az kaynak kullanan temiz teknolojiler geliştirilmelidir. Artan düzensiz gelir dağılımının düzeltilmesi ve sağlık şartlarının iyileştirilmesi gereklidir. Eğitim ve sosyal hizmetlerin dağılımı adaletli bir şekilde geliştirilmelidir.

İnsan açısından :

Nüfus büyümesinin dengelenmesi, kırsal kalkınmayı sağlayarak şehirlere göçün engellenmesi, kentleşmenin çevresel sonuçlarının en aza indirilmesi için tedbirler alınması, eğitim standardının iyileştirilmesi, çabuk ulaşılabilir sağlık hizmetlerinin sağlanması, kültürel çeşitliliğin korunması, sosyal durumun iyileştirilmesi, kadınların eğitim ve sağlığına önem verilmesi, çevre koruma eğitiminin başlatılması ve yaygınlaştırılması gereklidir.

Çevresel açıdan:

Su kaynaklarının ve tarım arazilerinin en verimli şekilde kullanılması, verimi artırmak için tarımsal uygulamaların ve teknolojilerin iyileştirilmesi, eko-sistem, habitat ve tür kaybını azaltmak ya da durdurmak suretiyle biyo-çeşitliliğin korunması, insan aktiviteleri sayesinde ozon tabakasında meydana gelecek zararların ve iklimin yeniden yapılanmasının önlenmesi ve besin üretiminde hammadde olarak kullanılan doğal kaynakların korunması gereklidir. Sulama tekniklerinin dikkatlice kullanılması, verimi yüksek tarım arazilerinin tarım dışı uygulamalarının önlenmesi, dağ yamaçlarındaki steplerde bulunan tarım arazilerinin genişletilmesinin önlenmesi, ormanlar ve sulak alanların yok edilmesinin durdurulması veya azaltılması gereklidir.

Teknolojik açıdan:

Havayı, toprağı ve suyu kirletmeyen ve doğal kaynakların kullanımını en aza indiren, daha verimli ve temiz teknolojilerle mevcut olanların değiştirilmesi, küresel CO2 oranını sınırlamak için C emisyonunun azaltılması ve diğer gazların atmosferik seviyelerinin çok kısa bir süre içerisinde dengeli bir hale getirilmesi, zaman içinde fosil yakıtların kullanımını azaltarak enerji kaynaklarındaki sürdürülebilirliğin geliştirilmesi, alternatif enerji kaynaklarının geliştirilmesi, ozon tabakasını korumak için CFC kullanımının hızla terk edilmesi, doğal sistemlerin desteklenmesi, kirletici

üreten geleneksel teknolojilerin terk edilmesi, geri dönüşüme önem verilmesi ve toplu taşıma sistemlerinin iyileştirilmesi gereklidir.

Sürdürülebilir kalkınma anlayışının tüm ülkelerin temiz ve sağlıklı bir toplum yaratmak için her alanda uygulanması gereken bir anlayıştır. İşletmelerin sürdürülebilir kalkınma anlayışının benimsemeleri gerekir. Dolayısıyla işletmelerin bu kavramın ortaya çıkmasında etkili olan organizasyonlarda alınan kararları dikkatlice incelemeleri, sürdürülebilir kalkınma kavramını ve ilkelerini uygulamaları, örgüt yapısını bu anlayış doğrultusunda oluşturmaları gerekmektedir. İşletmelerin sürdürülebilirlik doğrultusunda yatırımlarını planlamaları, sosyal ilkeleri uygulamaları, politik ilkeleri takip etmeleri, çevreyle ilgili olarak yapılacak faaliyetleri belirlemeleri ve bu faaliyetlerde kullanacakları araçları tanımaları başarıya ulaşmaları için önemli bir faktördür.

İşletmeler, çevrelerindeki sistemin bir parçası olduğuna göre, yaşamlarını sürdürmeleri bu sistemdeki değişikliklere uyum sağlamalarıyla mümkündür. İşletmeler, sistemdeki değişikliklere uyum sağlamak için modern işletme yönetiminin en temel özelliği olan sorumluluğu bir araç olarak kullanmaktadırlar. Toplumsal yaşamın bir gereği olarak ortaya çıkan sosyal sorumluluk kavramı, değişen şartlara bağlı olarak, boyutları ve etki alanı artmış şekilde sosyal sorumluluk olarak karşımıza çıkar.

İşletmeler ekonomik amaçlarını gerçekleştirirken, bir taraftan topluma zarar veren veya olumsuz etki yapan faaliyetleri ortadan kaldırarak sosyal dengeyi korumalı; diğer taraftan da toplumun refah ve sağlığına hizmet eden faaliyetlerde bulunarak, sosyal faydayı arttırmalı, gerektiğinde sosyal sorunları çözmek için kendi kaynaklarını tahsis etmelidirler.

İşletmelerin, sürdürülebilir bir organizasyon yaratmak için gerekli olan ekolojiye ilişkin, örgütsel, politik-ekonomik ve sosyo-kültürel unsurları dikkatlice incelemeleri ve her bir bölüm faaliyeti için uygulamaya geçirmeleri başarılı olmalarında büyük önem taşımaktadır.

İşletmelerin, çevreye sorumlulukları kapsamında, üretim süreçlerinin sonunda ürünlerle birlikte, atıklar da oluştuğu gerçeğini gözönünde bulundurarak; işletmeler, ürünlerin ve süreçlerin tasarım aşamasından, ürünlerin üretimi, ürünlerin müşterilere dağıtımı, ürünlerin müşteriler tarafından kullanımı ve ürünlerin bertaraf aşamasına kadar tüm kararlarında çevre konularını da değerlendirmelidirler. Bu kapsamda, emisyon miktarının ve doğal kaynak kullanımının azaltılması, geri dönüşüm oranlarının artırılması vb. kararlarda üretim yöneticilerine de önemli sorumluluklar düşmektedir.

Dünyamızda görülen çevre sorunlarının çözümünde işletmelerin çok önemli sorumlulukları bulunmaktadır. Günümüzde işletmelerin, üretim yönetiminde çevre konularını da dikkate almaları gerekmekte ve işletmeler, üretim yönetimi fonksiyonları ile çevre konularını birlikte değerlendirmelidirler. Bu bağlamda çevreye duyarlı üretim yönetimini benimsemeleri bir çözümdür.

Ancak sürdürülebilir kalkınma politikası uygulama söz konusu olduğunda çeşitli engellerle karşılaşabilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından ele alındığında çevre hakkında bilgi ve deneyim eksikliği, politika uygulamalarına karşı güvensizlik ve kaynak yetersizliği gibi sorunlar gözlemlenmektedir. Ayrıca mevcut çevre sorunlarının bilinmemesi, net politika önlemleri geliştirmede ve zaman, mekan, yöntem belirlemedeki zorluk ve kamu oyunun katılımının sınırlı olması mevcut uygulama sorunları arasında yer almaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma politikasının başarılı olabilmesi için, öncelikle, finansal sürdürülebilirliğin sağlanması gerekmektedir. Bunun için de, yabancı kaynakların ve kamunun mali desteği dikkate alınarak finansal kaynak yaratabilecek politikaların seçiminin yapılması gerekmektedir.

İkinci olarak, yeni politika ve prosedürlerin uygulanmasında yönetim en az finansal kaynaklar kadar önemlidir. Çevre konularında çoğu ülkenin çevre kurumları ve bürokrasileri yetersiz kalmaktadır. Çoğunlukla bütün işlevler yeni kurulmuş ve genellikle finansal ve kurumsal açıdan zayıf olan bir bakanlığın üzerine verilmektedir.

Teknik kadro, laboratuvar ve sermaye kaynakları bu tip kurumlarda yetersizdir. Çevre yönetimi bütüncüllük arz ettiğinden yerel ve merkezi yönetimlerin eşgüdüm ve işbirliğini gerektirmektedir. Bu yüzden yalın, bürokratik süreci az, yönetsel maliyeti düşük politikaların başarı şansı doğal olarak daha fazla olacaktır. Ancak bu süreçte uzun vadeli bir yatırım olan çevre yönetim kapasitesi de artırılmalıdır.

Diğer bir husus, genellikle politikalar özellikle de çevre politikaları bazı grupların veya ekonomik rantlarının ellerinden alınmasıyla sonuçlandığından bu grupların direnişi ile karşılaşmaktadır. Bu nedenle politik istek ve kararlılık bu direnişle mücadele edilmesinin vazgeçilmez bir koşuludur. Politika yapıcıları toplum duyarlılığını arttıracak eylemler vasıtasıyla uygulamalarına geniş tabanlı destek bulabilirler.

Söylemlerde politika yapıcılarının sık sık yer verdikleri “doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilirlik” konusu , sahip olduğu öneme karşın öncelik kazanmakta zorlanmaktadır. Öyle ki Rio Zirvesi’nin sonucu olarak bugün yüzden fazla ülke ya ulusal sürdürülebilir kalkınma stratejileri veya Ulusal Çevre Eylem Planları hazırlamalarına rağmen (WB, 1997,7) eylem için öncelikleri tanımlamada ve politika değişimlerine ilişkin açık ve net tasarım yapılmasında sorunlar yaşanmaktadır. Dünya Bankası’nın araştırmalarına göre UÇEP genellikle çevre bakanlıkları tarafından çevre bakanlığı için hazırlanmış bir plan halini almakta, planın özde bağıntılı olması gereken ekonomi ile ilgili bakanlıklarla karşılıklı etkileşimi sağlanamamaktadır. Ancak yine de, UÇEP uygulamalarından iki temel ders çıkarılmıştır. Birincisi, merkezi yönetimler zamanında ancak belirli sayıdaki çevre politikalarını uygulamaya koyabildikleri ve kısıtlı finansal-beşeri kaynaklar yüzünden ekolojik öncelikleri belirleyemedikleridir. İkincisi, çevre konusunda kamu oyununun katılımının sağlanmasının veya ulusal sahip çıkma bilincinin geliştirilmesinin etkili eylem ve politika değişimi için gerekli politik iklimi yaratmada kilit rol oynadığıdır. Her ne kadar kamu oyunun çevre meselelerinin çözümüne sahip çıkması ve çevre bakanlığı dışındaki bakanlıkların UÇEP’te katılımcı ve aktif bir rol üstlenmesi uzun bir süreci içerse de, bunların yapılmaması durumunda eylem planları veya stratejiler ilgi çekmeyen bir doküman haline dönüşmektedir.

Merkeziyetçi yapılar her alanda olduğu gibi çevre sorunlarına da karşı etkin çözümler üretememektedir. Birçok ülkede çevre yönetiminin yetki ve sorumluluklarını üstlenecek kurumların bulunmaması, bu kurumların oluşum, kadro, finans gibi sorunlarının çözümüne ilişkin beşeri, sosyal, fiziki ve sosyal sermaye gereksinimini doğurmakta, dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma politikalarının izlenmesi ve gerekli önlemlerin hayata geçirilmesi yavaş ve zor işleyen bir süreç halini almaktadır. Öte yandan çevre sorunları karşısında yeni içerik kazanan kavramsal ve kurumsal yapı, geleneksel ekonomi anlayışını doğrudan bir meydan okuma ile karşı karşıya bırakarak, çevresel boyutu ekonomi ile bütünleştirmeyi hedeflemektedir. Ekonomik zenginliğin doğa-çevre-ekonomi-insan düzleminde değerlendirilmesinin sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesinde büyük önemi vardır.

Sürdürülebilirlik olgusunun doğası gereği küresel nitelik taşıması, ulusal ekonomilerin doğal çevrenin korunması yönündeki duyarlılığını arttırıcı etki yaratmaktadır. Ancak söylemlerin hayata geçirilmesi için bu konudaki gelişmelerin yakından izlenmesi ve gerekli kurumsal yapının hızla oluşumunun sağlanması gerekmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerde, bu konudaki fiziki-beşeri altyapı yetersizliğine ek olarak, ekonomik gelişmenin bu ülkelerdeki öncelikli mesele olması, sürdürülebilir kalkınma politikasının eyleme dönüşmesini engellemektedir. Bu çalışmanın da ortaya koyduğu gibi, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için işletmelere önemli görevler, sorumluluklar düşmektedir. Bu çerçevede dile getireceğimiz aşağıdaki öneriler, meselenin çözümü için basamak teşkil edecektir:

1. Çevre bilincinin verilebileceği yeni bir eğitim sistemi oluşturulmalıdır: Bilindiği üzere ekonomik kalkınma ile büyüme arasında yapısal farklılıklar vardır. Bu farklılıklardan birisi de kalkınmanın belirleyicilerinden olan sosyal yapının düzeyidir. Sosyal yapının güçlenmesinde en önemli unsur, eğitimidir. Toplum, hem üreten hem de tüketen bireylerden oluşmaktadır. Bir üretici ya da tüketici olarak birey, aldığı eğitim kalitesince çevreye karşı duyarlıdır. Bu nedenle, çevre bilincinin, eğitim kanalıyla ilköğretimden itibaren her aşamada bireylere verilmesi gerekir. İşte bu noktada, tüm sorumlu gruplar ile birlikte işletmeler, topluma karşı sorumluluklarını çevre eğitimine katkı sağlamaları ile yerine getirmelidirler.

2. Çevresel kaynaklara asgari zarar verilebilecek yeni üretim ve tüketim sonrası teknolojiler geliştirilmeli ve kullanımları yaygınlaştırılmalıdır: Bilimin ilerlemesiyle beraber, teknolojik gelişmeler de hız kazanmıştır. Bu sayede, çevre korumaya dönük, yeni üretim teknolojileri geliştirilmesine ve kullanılmasına yönelim sağlanabilecektir. Özellikle atıkların geri kazanılmasını sağlayan, tüketim sonrası teknolojilerle, yeni piyasaların oluşması sağlanabilir. İlk maddede sunulan eğitim sisteminin gerçekleştirilmesiyle bireyler kendiliğinden, üretim ve tüketim kalıplarını değiştirecekler ve bu teknolojilerle üretilen ürünlere ve bunların tüketimlerine doğru tercihlerini yönlendireceklerdir. Bu anlamda işletmeler sorumluluklarının bilincinde hareket etmelidirler.

3. Devlet hem destekçi hem de yönlendirici olarak kontrolör görev üstlenmelidir: Devlet, çevre bilincini bir sosyal politika aracı olarak benimsemeli ve işletmelere bu anlamda hem destek vermeli, hem de çevre dostu sosyal politikaların işletme bazında hayata geçirilmesi ve denetleyici görevini üstlenmelidir.

4. Uluslararası alanda ülkelerin ortak hareket etmeleri gerekir: Her toplantı ve konferans sonunda alınan kararlar ve ortak eylem planları tam anlamıyla işlevsel hale dönüştürülememiştir. Ne yazık ki küresel vurdumduymazlık burada da kendini göstermiştir. Uluslararası platformda ortaya konan kararlar, tavsiye edici nitelikte olmamalı, aksine yaptırım gücü yüksek ve evrensel hale dönüşecek özelliklerde olmalıdır. Yine sorumlu tüm gruplar ile birlikte sosyal sorumluluk bilincini taşıyan işletmeler aktif rol üstlenmelidirler. Malî destek sanayileşmiş ülkelere sağlanarak, çevresel sorunlarda küresel dengenin oluşması gerçekleştirilmelidir.

5. Çevre dostu bir dünya için ulusal ve uluslararası kurumlaşma sağlanmalıdır: Nasıl ki ekonomik alanda IMF ve Dünya Bankası, politik alanda Birleşmiş Milletler, askeri alanda NATO varsa sürdürülebilir kalkınma alanında uluslararası kurum olmalıdır. Bunun görevi ve niteliği de sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için finansman ihtiyacını karşılama, ülkeler arasında koordinasyon sağlama, gerekli hukuksal ve sosyal düzenlemeler ve politikalar yapma, uygulama gibi hem ekonomik

hem de sosyal alanda etkin, yaptırım gücü yüksek, tarafsız niteliklerde olmalıdır. Buna eşanlı olarak ülkeler içinde de benzer kurumsal varlıklar – bakanlık, özerk müsteşarlık ya da böyle uluslararası bir kurumun temsilciliği gibi- oluşturulmalıdır.

7. Oluşturulacak kanun ya da benzer yasal yaptırımlar ve parasal teşviklerle siyasi otoriteler, çevre dostu üretim sistemi, örgüt ve teknolojilerinin piyasa koşullarında yaygınlığının sağlanması gerekir. Bunun sağlanmasına yönelik olarak, yeni üretim teknolojileri için AR-GE faaliyetlerine katkıda bulunma, yeni piyasa oluşumları için gerekli enformasyon ve alt yapı çalışmalarını sağlamak, vergilendirmede sosyo-ekolojik anlayışı ön plana çıkarmak, çevre muhasebesini aktif hale getirme gibi politika ve uygulamaları gerekmektedir.

Günümüzde, çevreye verdiğimiz zararlar fiziksel olarak büyük sorun olduğu herkesçe kabul edilmektedir. Fiziki ve biyolojik ihtiyaçlarımızı gidermek ve yüksek refaha erişmek için gerekli üretim girdilerimizi karşıladığımız iktisadi ve ekolojik çevremiz, artık doğal dengesini yitirmek üzeredir. Dünyaya özen göstermek, ondan aldığımız şeylere, gelecek nesillere ve onların dünyasına özen gösterme ideali bu bağlamda insanlığın yeni yaşam şekli olmalıdır.

Kısacası, tüm sosyal gruplar ile birlikte işletmeler, yaşam kalitesi, çevre-insan ilişkisinin bütüncüllüğü konularını temel hedef kabul edip, tüm işletme faaliyetlerini bu yönde organize etmelidirler.

KAYNAKLAR

- AB Komisyonu Tarafından Yayımlanan “İşletmenin Sosyal Sorumluluğu Raporu Hakkındaki UNICE Görüşü”,*İşveren Dergisi*, Ocak 2002.
- AKDEMİR, Ali (2003), “Temel İşletmecilik Bilgileri”, Yayıncı Yayınları, Kocaeli.
- AKTAN, C.Can ve D.Börü (2006), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk”,*Mercek*, Ocak Ayı.
- AKTAN, C.Can ve Y.Vural İstiklal (2005), “Çok Uluslu Şirketlerin Sorumlulukları ILO ve OECD Bildirgeleri”
<http://www.canaktan.org/ekonomi/cok-uluslu/sorumluluk.htm>
- ALFORD, Stephan (1997), “A New Management Standard”, *Canadian Manager*, Vol 22, Issue 2.
- ALGAN, Nesrin (2000), “Devlet Politikaları Bağlamında Çevre ve Çevre Korumanın Tarihine Kısa Bir Bakış”,*Türkiye’deki Çevre ve Çevre Korumanın Tarihi Sempozyumu*, 7-8 Nisan, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul
- ARGÜDEN, Yılmaz (2006), “Kurumsal Sosyal Sorumluluk”
<http://www.girisimciliknetwork.gen.tr/sosyalsorumluluk.html.22.02.2006>
- ATAMAN, G.(2001), *İşletme Yönetimi: Temel Kavramlar & Yeni Yaklaşımlar*, Türkmen Kitabevi
- AYDEMİR, Numan (1995), *Toplam Kalite Yönetiminde Halkla İlişkilerin Rolü ve Uygulanması*, Uludağ Üniversitesi, SBE, İşletme Ana Bilim Dalı, Yönetim Organizasyon Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.

BARTOL,K.M. ve D.C.Martin(1994),*Management*,McGrawHill.,2 ed.

BAYBARS,Ömer(1999),*Pazarlama İlkeleri ve Uygulamaları*,Memleket Matbaa,İzmir

BAYRAK, Sebahat (2001), “İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk”, Beta Basım Yayım
Dağıtım, İstanbul.

BERKMAN,Ümit(1999), “Sosyal Sorumluluk,İş Ahlakı Gelişimi ve Yakın Geleceği”
[http://www.kho.edu.tr/yayınlar/bilimdergisi/doc/1999-2/bilder5-
doc17.04.2006](http://www.kho.edu.tr/yayınlar/bilimdergisi/doc/1999-2/bilder5-
doc17.04.2006)

Birleşmiş Milletler Nüfus ve Kalkınma (Uluslar Arası Nüfus ve Kalkınma
Konferansında Kabul Edilen Eylem Planı),BM Türkiye Temsilciliği
Yayını, Ankara.
[http://www.canaktan.org/hukuk/insan-hakları/yirminci-yüzyılda/nüfus-ve-
kalkınma.htm-22-k-30.01.2006](http://www.canaktan.org/hukuk/insan-hakları/yirminci-yüzyılda/nüfus-ve-
kalkınma.htm-22-k-30.01.2006)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
<http://www.un.org.tr/undp/hdr2003tur.asp.31.01.2006>

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı İnsani Gelişme Raporu (2003)
[http://www.belediyeis.org.tr/belediyeis/araştırma/araştırmalar/bm2003-
html 31.01.2006](http://www.belediyeis.org.tr/belediyeis/araştırma/araştırmalar/bm2003-
html 31.01.2006)

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, “Özel Sektör ve Kalkınma Hakkında UNDP
ve Özel Sektör”
<http://www.projeistanbul.org/oku.asp?ID=30.02.2006>

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, İnsani Gelişme Raporu 2005 Basın Bildirisi
<http://www.projeistanbul.org/oku.asp?ID=30.02.2006>

BÜYÜKUSLU,Ali Rıza (2001), “İşletme Sosyal Sorumluluğu”,*İşveren*, Aralık Ayı

CHARLES,W.L.Hill ve Gareth James(1999), *Stratejik Management*, Haughton
Wiflin Com.,Boston

Çalışma Hayatı (2003)

http://www.işguc.org/?avc=arc_view.php&pg=h12.03.2006

Çevre Etki Değerlemesi

<http://www.cedgm.gov.tr/ced.htm.21.07.2006>

DEMİRKAN, Mahmut (1991),*İşletmelerin Sosyal Sorumlulukları ve..* Yüksek Lisans
Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi

Devlet Planlama Teşkilatı

<http://www.dpt.gov.tr.25.04.2006>

DİKBAŞ, Kadir (2006), “Kişisel Hijyenle Gelen Ödül”,*Zaman*, 12 Mayıs

DİNÇER, Ömer ve Yahya Fidan (1997),*İşletme Yönetimine Giriş*,3.Baskı, Beta Basım
A.Ş.,İstanbul

Doğal Hayatı Koruma Vakfı

<http://www.wwf.org.tr05.04.2006>

DOĞAN, Selen (2001), “Vizyona Dayalı Liderlik” , Seçil Ofset, İstanbul.

EGELİ, Gülün (2002) “Avrupa Birliği ve Türkiye’deki Çevre Politikaları” *TÇV*
Yayınları, Ankara

EREN, Erol (1990),*İşletmelerde Stratejik Planlama ve Yönetim*, İstanbul Üniversitesi
İşletme Fakültesi Yayını

FARREL, Alex ve Maurren Hart (1998) , “What Does Suistainability Really Mean?

The Search For Useful Indicators”,*Environment*, Vol:40,Issue:9

Global Compact(2000)

<http://www.tbcsd.org/index-2.asp?orta=members.htm>.10.01.2006

Gündem 21

<http://www.ubp-kktc.org/gundem21.doc>

GÜNEŞ,Recep(2003), “Muhasebe Uygulayıcılarının Sosyal Sorumluluk Anlayışı Üzerine Bir Araştırma”,*Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, MÖDAV,Cilt:5,Sayı:2

HALİL,C.,T.Doğan ve A.Doğan(1991),*İşletmecilik Bilgisi*,4.Baskı, Adım Yayıncılık,Ankara

İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği

<http://www.tbcsd.org/17.04.2006>

İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu Hakkında Uluslar Arası İşverenler Teşkilatı'nın Görüşleri(2005),*İşveren Özel Eki*,Temmuz

KARABULUT,Elif(2004), “Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışının İşletmelerde Uygulanması”,*TÜHİS*, Ağustos-Kasım

KELEŞ,Ruşen ve Can Hamamcı(1998),*Çevrebilim*, İmge Kitabevi,Ankara

“Kurumsal Sosyal Sorumluluk Hakkında...”

<http://www.insankaynaklari.com/cn/ContentBody.asp?Body/D=4915-20.04.2006>

Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri

<http://www.kurumsalsosyal.com/search.aspx?tid=2&key=b17.04.2006>

LOSTAR, Dilşen (1996), “Kaynakların Etkin Kullanımı”, Önce Kalite Dergisi, Yıl 4, Sayı 16.

NEMLİ, Esra (2000-2001), “Çevreye Duyarlı Yönetim Anlayışı”, *İ.Ü.Sosyal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No:23-24, Ekim-Mart

NOYAN, Özkan (2006), “Yeni Çevre Kanunu”, İnsan Hakları Gündemi Derneği
<http://www.rightsagenda.org/main.php?id=51>

PORTER, M.E. ve Mark R. Kramer (1994), Şirketlerin Toplumsal Sorumluluğu, “Kurumsal Hayırseverliğin Sağladığı Rekabet Avantajı”, MESS

POST, J.E., W. Frederick. A.T. Lawrence ve J. Weber (1996), *Business and Society*, 8. Baskı, Mc.Graw-Hill Inc.

ÖLÇER, Ferit (2001), “Günümüzde Sosyal Sorumluluğun Değişen Boyutları ve İşletmelere Etkileri”, Standard Dergisi, Yıl:40, Sayı:473, TSE Yayınları, Mayıs.

ÖZÇAKIR, Alis, “Kadının Gelişiminde Devlet ve Gönüllü Kuruluşların Rolü”
<http://www.20.uludağ.edu.tr/nazan/2077-13.htm-10.04.2006>

ÖZEN, Kadri (2006), Toplumsal ve Sürdürülebilir Kalkınma
<http://www.unglobalcompact.org-12.02.2006>

SAVAŞ, V. (2000), *İktisatın Tarihi*, 4. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara

SCHERMERHOM, J.R. (1993), *Management For Productivity*, John Wiler and Sons Inc., New York

Sürdürülebilir Kalkınma Kongresi

<http://www.sdcongress.com/is-ortaklari.asp>10.03.2006

Sürdürülebilir Kalkınma

<http://www.kobifinans.com.tr/bilgi-merkezi/020607/10229.05.07.2006>

Türkiye Çevre Vakfı(2001), “Avrupa Birliği ve Türkiye’deki Çevre Mevzuatı”, *TÇV Yayınları*, Ankara

Türkiye Çevre Vakfı(1999), “Türk Çevre Mevzuatı”, *TÇV Yayınları*, 1.Cilt, Ankara

Türk Standartları Enstitüsü, TS-ISO 14004/Mart 1997 Çevre Yönetimi Çevre Yönetim Sistemleri-Prensipier, Sistemler ve Destekleyici Teknikler İçin Genel Klavuz, Ankara, 1997.

Ulusal Çevre Eylem Planı(2002)

<http://www.ekutupdpt.gov.tr>-15.04.2006

ÜSTÜNEL, Besim(1994), *Ekonominin Temelleri*, Alfa Yayınları, 6.Baskı, İstanbul

Yerel Gündem 21

<http://1a21turkey.net/modules.php?name=FAO&myfaq=yes&1d-cat=1&kategori>24.01.2006

WELFORD, Richard ve Andrew Gouldson (1993), “Environmental Management and Business Strategy, Pitmon Publishing, London.

ÖZGEÇMİŞ

Aylin Marmara. 1977 yılında Adapazarı'nda doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Adapazarı'nda tamamlamıştır. Sakarya Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nden 2000 yılında mezun olmuştur. Şuan Adapazarı'nda özel bir şirkette çalışmakta ve ikamet etmektedir.